

ГОЛУБКА НА КРИЛАХ РУШНИКІВ

В урочистій обстановці з духовим оркестром відбулася церемонія відкриття пам'ятника на могилі Героя України, заслуженого майстра народної творчості України Віри Сергіївни Роїк на міському кладовищі «Абдал-2» у Сімферополі.

До скульптурної композиції заввишки більше двох метрів підходять перший заступник Постійного Представника Президента України в Криму Володимир Дегтярьов, міністр освіти і науки, молоді та спорту АРК Віталіна Дзоз, заступник міністра культури АРК Арина Новосельська, перший заступник голови Республіканського комітету АРК з охорони культурної спадщини Наталія Гріненко і перерізають стрічку. Спадає біле покривало і перед очима присутніх відкривається гранітна стела з орнаментами за мотивами рушника «Мир» Віри Роїк. Стелу виготовлено у Сімферополі за ескізом волинського скульптора Ірини Дацюк з Луцька, а горельєф, розташований у правій верхній частині, — у львівській майстерні «ПікАрт». На надробній та задній частинах пам'ятника золотими літерами українською та російською мовами викарбувані епітафії. Автор

української поетичної присвяти видатній майстрині — Сергій Сурмач із Красногвардійського району Криму, російськомовної — Євген Путря з Полтави.

У пам'ятнику, за словами його автора І. Дацюк, насамперед у аристократизмі портрета, возвеличується висока людська гідність творчої особистості Віри Роїк, а голуби, ніжні та милі, символізують її велику любов до життя, краю, людей, до своєї рідної Вітчизни.

— Я прийшла на відкриття пам'ятника вчителю, який єдиний у Криму удостоєний звання Героя України, — сказала В. Дзоз. — І пам'ять про Віру Роїк живе у справах нинішніх педагогів та учнів. На гімназії № 9, де вона працювала вчителем рукоділля, встановлено меморіальну дошку. Школярі досліджують її творчу спадщину, пишуть наукові реферати.

(Продовження на 6-й стор.)

МИ ЄСТЬ
НАРОД!

«...ДУХ НАШ
БЕРЕЖИ —
ДЕРЖАВНИЙ
ВІЧНИЙ
ДУХ!»

стор. 4

УКРАЇНЦІ
МОЇ...

НЕХАЙ КОЖЕН
ЗАМИСЛИТЬСЯ,
ЯКА ЦЕ СИЛА
БУЛА —
КОЗАКИ!

стор. 7

ПОЕТ І ЧАС

ПЕТРО
ПЕРЕБИЙНІС
ПОЕЗІЄ,
ТИ ІСКРА
МІЖ СЛОВАМИ!

стор. 9

НЕ МРІЙТЕ ПРО КРАМ, БО ЗАГИНЕТЕ, МРІЙТЕ ПРО ХРАМ — І ВРЯТУЄТЕСЬ

Для тих, кому не байдужа доля нашої Української Православної Церкви Київського патріархату, ця весна стала суцільним стресом. Розпочалося із категоричної відмови

міськвиконкому у наданні землі для спорудження православного духовного Центру Кримської єпархії «Собору Христа Спасителя», яка вже давно була обіцяна і освячена молитовними діями, й боротьба за яку взагалі триває близько 15 років. Чималі гроші церковної громади вже було вкладено в підготовку документації, і архієпископ Сімферопольський і Кримський Климент з дня на день нетерпляче очікував, коли ж нарешті з цього приводу йому буде призначено зустріч з «отцями» міста та автономії. Але «отці» від зустрічі всіляко ухилилися, бо, попри всі узгодження й обіцянки, і навіть виконаний відомим кримським архітектором Степаном Лапичаком проект православного духовного Центру, вирішили пошити-таки «розкольників» у дурні. Проігнорували вони і позицію самого Президента, якому принагідно одногласно клялися у вірності і який не

приховував своє позитивне ставлення до представників усіх конфесій, вважаючи, що міжконфесійна злагода є запорукою стабільності у державі. Захоплені ідеями «Автономії — більше прав!» (це гасло півметровими літерами зображено на Українському театрі), вони, певне, вирішили, що йдеться саме про сферу виключно їхньої компетенції й замість духовного Центру вирішили побудувати багатоповерхівку або ж просто задекларувати цей намір, бо реально на сьогодні в Криму споруджуються лише об'єкти торгівлі та відпочинку.

Спіраючись на своє атеїстичне минуле, кримські чиновники, попри те, що слова «Нічого не можемо робити без Господа» — це не просто передвибірне гасло, яке не просто передвибірне гасло, яке вживається «для годиться» і в яке по-справжньому вони не вірять, очікують того ж самого і від інших, й безспідставно, дозволяючи собі діяти за власними

«релігійними» канонами. Але Божественні істини чітко усвідомлюють щирі віряни, що вже говорити про архієпископа Климента, якого тільки глибока віра рятувала від розпачу, бо те, що денно і ношно він плакав у своїх мріях (і не для себе — для людей і для Бога), раптом було перекреслено легковаж-

ним голосуванням міських клериків. Владика і сьогодні, більш як через півроку, виглядає змарнілим, очі його вже не спалахують тим ясним сльозом (яке я подумки називала небесним), він нібито внутрішньо сконцентрований на очікуванні все нових і нових ударів долі. (Продовження на 3-й стор.)

ЗАСНОВНИКИ:
Міністерство культури і туризму України,
Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка,
трудоий колектив підприємства «Об'єднана редакція газети «Кримська світлиця»

За вагомий внесок у справу українського національного відродження, розбудову та зміцнення Української держави редакція газети "Кримська світлиця" нагороджена медаллю Всеукраїнського товариства "Просвіта"
"БУДІВНИЧИЙ УКРАЇНИ"

Головний редактор
Віктор КАЧУЛА

Газета зареєстрована Міністерством юстиції України
Регістраційне свідоцтво КВ № 12042-913ПР від 30.11.2006 р.
Індекс: 90269

Редакція не завжди поділяє думки авторів публікацій, відповідальність за достовірність фактів несуть автори.
Рукописи не рецензуються і не повертаються. Листування з читачами - на сторінках газети.
Редакція залишає за собою право скорочувати публікації і виправляти мову.

ТЕЛЕФОНИ:
головного редактора - (0652) 51-13-24
відділів - 51-13-25

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:
95006, м. Сімферополь, вул. Гагаріна, 5,
2-й пов., к. 13 - 14
e-mail: kr_svit@meta.ua
http://svitlytsia.crimea.ua
Друкарня: ТОВ «ВПК «Експрес-Поліграф» вул. Фрунзе, 47-б м. Київ, 04080
Тираж — 2000

ВИДАВЕЦЬ -
ДП «Національне газетно-журнальне видавництво»
Генеральний директор Олесь БІЛАШ
03040, м. Київ, вул. Васильківська, 1, тел./факс (044) 498-23-63
Р/р 37128003000584 в УДКСУ у м. Києві МФО 820019
код ЄДРПОУ 16482679
E-mail: vidavnictvo@gmail.com

УКРАЇНСЬКУ ЗЕМЛЮ ІНОЗЕМЦЯМ НЕ ВІДДАДУТЬ

Розмови про можливість купування землі іноземцями після ухвалення відповідних змін до законодавства є безпідставними. Про це заявив Президент України Віктор Янукович під час спілкування з журналістами в ході робочої поїздки у середу до Київської області.
«Сьогодні є тривоги, що українську землю скуплять іноземці, які мають величезні кошти. Закон це забороняє напряму. Закон дозволяє іноземним компаніям та інвесторам викупувати тільки ту землю, на якій вони будують свої підприємства. Це загальносвітова норма, а всі інші розмови навколо цього питання — безпідставні»,

— наголосив В. Янукович. Він додав, що земельна реформа спрямована на захист інтересів сільгоспвиробника. Президент зазначив, що кардинальні кроки у цьому питанні будуть зроблені лише після громадського обговорення.
«Поки ми не завершимо громадське обговорення, жодних кроків, як і б не підтримувалися саме селянами, не робитимемо», — запевнив Глава держави.
УКРІНФОРМ

КРИМ ОДЕРЖИТЬ 1,5 МІЛЯРДА ДОЛАРИВ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ!

У рамках III Чорноморського економічного форуму в Ялті підписано меморандум між Радою міністрів АРК і Crimean Venture Company («Крайміан Венч Кампані») англійського фінансиста Ніла Сміта, згідно з яким на території півострова будуть реалізовані інвестиційні проекти на суму більш як 1,5 мільярда доларів. Відповідний документ підписали пан Ніл Сміт і голова Ради міністрів АРК Анатолій Могильов у Лівадійському палаці.

Згідно з документом, сторони розвивають і удосконалюють співпрацю з метою реалізації проектів у таких сферах: будівництво морського порту і нового аеропорту, а також усієї необхідної виробничої і логістичної інфраструктури; будівництво і розвиток залізничної та автомобільних доріг; розвиток туризму, відпочинку, рекреації в південно-східному регіоні Криму; управління нерухомістю; розвиток сільського господарства, забезпечення функціонування меліоративних систем і всіх необхідних виробничих і логістичних комплексів, а також переробка і утилізація відходів на півночі півострова.

Для реалізації співпраці у вказаних сферах Рада міністрів АРК сприятиме у створенні відповідного інвестиційного клімату в АРК, спростить процедури отримання документів, необхідних для здійснення інвестиційної діяльності; передасть приватному партнеру об'єкти і забезпечить можливість використання земельних ділянок у рамках державно-приватного партнерства.

У свою чергу Crimean Venture Company («Крайміан Венч Кампані») зобов'язується: надати проекти розвитку; залучити консультантів та експертів для проведення дослідницьких робіт; залучити фінансові інвестиції в будівництво і реконструкцію об'єктів інфраструктури Автономної Республіки Крим.

«Crimean Venture Company LLC (CVC) стане каналом залучення серйозних інвестицій в АРК Крим, у партнерстві з урядом республіки ми концентруватимемося на розвитку промислового, сільськогосподарського і туристичного секторів економіки півострова. Упродовж наступних десяти років наша компанія та її партнери планують інвестувати 1,5 мільярда доларів у Крим, фокусуючись на розкритті економічного потенціалу південного сходу і півночі півострова — регіонів, які на даний момент не мають необхідних ресурсів для провітання», — заявив Ніл Сміт, англійський фінансист, засновник Crimean Venture Company.

III Чорноморський економічний форум на тему: «Збільшення конкурентоспроможності Чорноморського регіону: координація дій і спільні проекти» відбувся 4-5 жовтня у Лівадійському палаці в Ялті. Під час форуму провідні експерти, державні діячі і представники бізнесу обговорили економічні можливості та перспективи Чорноморського регіону.

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА:

ВИЗНАЧЕНО СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ПЕРСОНАЛУ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

24 вересня 2012 року в м. Одеса у рамках IV Щорічних Рішельєвських академічних слухань проведено Всеукраїнську нараду-семинар щодо стратегічних орієнтирів розвитку системи професійного навчання персоналу органів державної влади та органів місцевого самоврядування в умовах реалізації адміністративної реформи.

В рамках заходу було розглянуто низку питань щодо організації підвищення рівня професійної компетентності керівників державної служби, керівників і працівників служб персоналу в державних органах із загальних питань застосування Закону України від 17 листопада 2011 року № 4050-VI «Про державну службу» (нова редакція); підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування з питань запобігання та протидії корупції; підсумків вступної кампанії до вищих навчальних закладів, що здійснюють підготовку магістрів за спеціальностями галузі знань «Державне управління» за державним замовленням у 2012 році та потреби регіонів у професійному навчанні державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування; розробки галузевого стандарту вищої освіти підготовки магістрів за спеціальністю «Державна служба» галузі знань «Державне управління» на основі компетентного підходу; ефективного використання інноваційного інструментарію «Кластер підвищення кваліфікації»; навчально-методичного забезпечення професійного на-

вчання державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування тощо. У своєму виступі голова Нацдержслужби В'ячеслав Толкованов подав ключові підходи до модернізації професійного навчання державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування в умовах реформи державної служби, стрижнем якої є забезпечення прямої кореляції між службовим просуванням та оплатою праці з рівнем кваліфікації службовця, його компетентністю, старанністю, діловитими якостями.

Новий Закон України «Про державну службу», що набере чинності з 1 січня 2013 року, передбачає створення системи впливу постійного професійного навчання на кар'єрне просування вітчизняних держслужбовців. Для цього необхідно створити систему комплексного безперервного навчання. «Це дозволить посилити роль суб'єктів управління персоналом на державній службі, підвищити рівень її ефективності і професійності, запровадити дієві механізми запобігання проявам корупції», — зауважив голова Нацдержслужби.

За результатами розгляду було прийнято рішення, в якому зазначено, насамперед, про удосконалення нормативно-правової бази з питань підвищення кваліфікації державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад; оновлення програм підвищення кваліфікації відповідно до пріоритетів державної політики щодо визначення перспектив роз-

витку людських ресурсів та основних напрямків Програми економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава»; приведення обсягу та змісту програм підвищення кваліфікації у відповідність до політики управління і тенденцій розвитку людських ресурсів та їхній зв'язок з плануванням кар'єри персоналу; проведення наукових досліджень; упорядкування мережі навчальних закладів з урахуванням поліпшення їхньої освітньої і наукової діяльності, кадрового та методичного потенціалу; оптимізацію видатків на функціонування системи підвищення кваліфікації з одночасним зміцненням взаємозв'язку між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та навчальними закладами системи підвищення кваліфікації.
ДОВІДКОВО

Всеукраїнську нараду-семинар організувало Нацдержслужбою України у співпраці з Національною академією державного управління при Президенті України та Одеським регіональним інститутом державного управління НАДУ.

Учасниками заходу були представники Адміністрації Президента України, Секретаріату Кабінету Міністрів України, керівники центрів перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій, галузевих закладів післядипломної освіти та вищих навчальних закладів, які здійснюють підготовку магістрів за спеціальностями галузі знань «Державне управління».

Прес-служба Національного агентства України з питань державної служби

ПЕРЕВЕСТИ І ЗАЛИШИТИ!

Голова Верховної Ради Володимир Литвин вважає, що Україні слід перейти на зимовий час і більше не коригувати його залежно від пір року. Таку думку він висловив на брифінгу в понеділок, відповідаючи на запитання журналістів щодо розгляду незабаром законопроекту № 10125 «Про порядок обчислення часу на території України».

«Я вважаю правильною пропозицію один раз перевести стрілку годинника і більше не переводити, щоб у нас залишився наш біологічний час», — сказав В. Литвин.

Водночас він зауважив, що опоненти цієї ініціативи пропонують орієнтуватись на інші країни. «А лікарі стверджують, що нам треба зберегти ustalений біологічний час», — наголосив В. Литвин.

Нагадаємо, Росія у 2010 році відмовилася від переведення часу, залишивши постійним часом літній. У 2011 році таке ж рішення ухвалила влада Білорусі. Водночас в Україні після розгляду кількох пропозицій, зокрема й щодо переходу виключно на зимовий час, рішення прийняте не було — в 2011 і 2012 роках наша країна переводила годинники, як і раніше. Зимовий час відповідає часовому поясу. Літній час встановлюється на період з середини весни до середини осені для більш раціонального використання світлового часу дня та економії електроенергії.

НІКІТСЬКОМУ БОТАНІЧНОМУ САДУ — 200 РОКІВ

4 жовтня у сел. Нікіта (Ялта) відбулися урочисті заходи з нагоди святкування 200-річчя створення Нікітського ботанічного саду — Національного наукового центру.

В урочистому засіданні взяли участь міністр аграрної політики і продовольства України Микола Присяжнюк, Постійний Представник Президента України в АР Крим Віктор Плакіда, перший заступник голови кримського парламенту Сергій Донич, директор НБС-ННЦ Валерій Єжов, президент Національної академії аграрних наук України Микола Безуглий, керівництво Міністерства аграрної політики і продовольства АРК, співробітники Нікітського ботанічного саду та численні гості.

Вітання керівництву і трудовому колективу ботанічного саду, що утвердився як науково-дослідний центр міжнародного значення, передали Президент України Віктор Янукович і Голова Верховної Ради України Володимир Литвин, голова Верховної Ради АРК і глава кримського уряду. Провідним працівникам закладу вручили почесні нагороди, грамоти і подяки Міністерства аграрної політики і продовольства України, Представництва Президента України в АРК, Верховної Ради і Ради міністрів АРК, Національної академії аграрних наук України.

На завершення засідання почесні гості взяли участь у церемонії спецпогашення ювілейної марки з нагоди 200-річчя закладу, саджанці іменних саджанців атлаского кедр на території саду та урочистому відкритті пам'ятника богині Флорі як сучасному символу Нікітського ботанічного саду.

Прес-служба Постійного Представника Президента України в АР Крим

У КРИМУ ЗНАЙШЛИ ЗАЛИШКИ КАМЕНОЛОМНІ IV СТОЛІТТЯ

Під час розкопок античного городища «Чайка» під Євпаторією археологи виявили залишки найбільш ранньої на Кримському півострові каменоломні. Знахідка відноситься до 60-х років IV століття, повідомляє Gazeta.ua.

Саме городище було відкрито в 1959 році, коли робітники піщаного кар'єру, що діяв тут, виявили фрагменти незрозумілої споруди, яку вчені пізніше ідентифікували як грецький квадр — частину північно-східної вежі укріпленого невідомого античного міста.

З 1963 року на місці гучної свого часу знахідки проводяться регулярні розкопки. Зараз цим займається Кримська археологічна експедиція історичного факультету Московського державного університету (МДУ) під керівництвом доцента кафедри археології Олени Попової та наукового співробітника Катерини Єгорової.

Раніше історики вважали, що камінь добували за межами городища, але ці здогадки не підтвердились. «Вперше за всі роки дослідження пам'ятки ми дійшли до самої скелі. І з'ясувалося, що в південній частині городища була каменоломня. Збереглися вирубки в скелі, насічки», — розповідає Катерина Єгорова.

Московські археологи називають це місце унікальним. Городище — єдине знайдене і досліджене в Криму укріплене поселення Херсонеса. А ось справжня назва форпосту досі залишається невідомою. Поки жодне із знайдених джерел не зберегло згадки про це місце. Але археологи сподіваються, що з часом і ця таємниця буде розкрита.

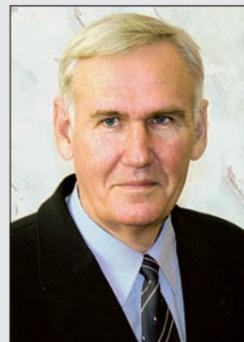
ВІТАЛІЮ ШЕВЧЕНКУ — 75!

Шановний Віталію Федоровичу!

Від імені редакції «Кримська світлиця», творчого об'єднання українськомовних письменників КРО НСПУ та Сімферопольської міської «Просвіти» щиро вітаємо Вас, знаного вченого-літературознавця, завідувача кафедри теорії літератури та журналістики Запорізького національного університету, активного учасника всеукраїнських наукових конференцій на теренах Криму зі славним ювілеєм — 75-річчям!

Життєвої, науково-творчої наснаги Вам і козацького здоров'я!

Віктор КАЧУЛА,
головний редактор газети «Кримська світлиця»
Михайло ВИШНЯК, голова ТООП КРО НСПУ
Павло ВЛАСЕНКО, голова Сімферопольської міської «Просвіти» ім. Тараса Шевченка

НЕ МРІЙТЕ ПРО КРАМ, БО ЗАГИНЕТЕ, МРІЙТЕ ПРО ХРАМ – І ВРЯТУЄТЕСЬ

(Закінчення. Поч. на 1-й стор.)

Хоча доля його (у звичайному розумінні) зовсім не обов'язково має бути пов'язана з духовним комплексом, і навпаки одержати під нього землю — це означає одержати незчисленну кількість нових проблем, розчарувань, безсонних ночей. І якби він був просто одним із нас, то сказав би: навіщо? Це ж не моя резиденція, не моя дача і звідти я нічого не виведу в офшори, там навіть не стоятиме мого пам'ятника і не бавитимуться мої діти!

Та подібного запитання для нього не існує. Існує інше: як? Як зробити так, щоб ця класична, але осучаснена споруда — храм Христа Спасителя, з білого кримського каменю в біло-голубій кольоровій гамі, стала наразі реальністю? Нижній ярус — це епархіальні приміщення, а сходинок з двох боків ведуть безпосередньо до Храму. Поряд з Храмом — дзвіниця та церква Воздвиження Хреста Господнього. Цей комплекс мусить мати не лише одне призначення — бути місцем проведення богослужінь, але й виконувати духовно-просвітницьку функцію. Тут знайдуть своє місце і недільна богословська школа, і бібліотека, і заклади, що надаватимуть знань з українознавства, мовознавства. Це буде ціле духовно-просвітницьке містечко, що наблизить людину до найсвятіших, найдорожчих істин, одна з яких — любов до своєї землі, до своєї держави як часточка єдиної всеосяжної любові до Господа і до людей. Хіба ж все це не варте того, щоб спалити свою душу, яка все одно не згорить і не помре, хіба що болітиме, ніби від опіків, але ж... Спасителю теж боліло...

Втім, подбав владика не лише про духовне. В центрі має бути і медична установа, де парафіяни зможуть одержати необхідну допомогу, і благодійна ідальня. Та хіба ж у наш час це можливо, а якщо і можливо, то чому ніхто не здійснив нічого подібного? Не можна запитати про гроші. Несподівано владика драгується. Ймовірно, тому, що силплу сіль на найболіочішу рану.

— Чому всі говорять про гроші? Так, на цей проект треба багато — 9 мільйонів доларів. Але ж зібрали ми в найкоротший термін 50 тисяч гривень, це трохи менше половини того, що потрібно на встановлення дерев'яної церкви, яку ми замовили виготовити нам в Івано-Франківську. Люди пожертвували свої останні копійки, а ось наші «великі» українці неохоче долучалися до цієї акції або ж і зовсім не давали нічого. До речі, є гроші, які взагалі не можна класти до скарбниці на таку справу. Не всі пожертви приймає Бог. А у даному випадку я надіюся тільки на нього. Тож, кажу, ці гроші послав Господь і ще пошле, якщо буде на те його воля.

Щодо дерев'яної церкви на честь Різдва Христового, то вона необхідна, аби якнайшвидше на території комплексу розпочалися повноцінні богослужіння, і є сподівання, що це станеться вже на свято св. Миколая. Хоча на території, яку ми мали підстави вважати своєю, священники і раніше проводили служби, освячуючи там воду, й люди вже почали виявляти до цих дійств інтерес.

— Владико, та чи справдилися ваші надії на Президента?

— Гріх би мені було сказати на його адресу щось негативне. Те, що 26 липня мені зателефонував із міськради перший заступник міського голови Сергій Ткачов і повідомив, що питання із землевідданням вирішене на нашу користь, відбулося тільки завдяки Президентові і Господу Богу.

Далі архієпископ переповів події, що відбулися між двома засіданнями — 4 березня і 26 липня, якіс із них — відомі всім зацікавленим, а якіс — лише декому.

Все почалося з листа-звернення від ставідомих українців на адресу В. Ф. Януковича, датованого 14 березня, зміст якого було доведено до громади під час уроцистого заходу на честь річниці Тараса Шевченка. В ньому зауважується: «Головною проблемою міжконфесійних відносин у Криму є відсутність державницької позиції органів місцевого самоврядування у дотриманні Конституції України і Закону про свободу совісті, які гарантують рівні права всім конфесіям». А також міститься прохання щодо створення при Представництві Президента України в Криму постійної діючої Ради церков, яка б виконувала дорадчо-консультативні функції. Та найважливіше із побажань — аби Президент взяв під свій особистий контроль виділення землі під будівництво Кафедрального Собору «Храм Христа Спасителя». Нарікають автори листа і на відсутність шанобливого ставлення до Церкви, а також ігнорування її участі у релігійних заходах.

Подальші події розгорталися так. Наприкінці березня в Києві відбулася нарада глав Церков при Президентові, де Святійший Патріарх Філарет порушив болоче для кримчан питання. В результаті 10 квітня Президентом України було дано доручення голові кримського уряду А. Могильову. Паралельно проблемою щодо виділення землі займається і Верховна Рада України — голова комітету з питань прав людини О. Зарубінський теж подає звернення на ім'я Президента, вважаючи ситуацію такою, що потребує втручання. Цим питанням опікується Глава Адміністрації Президента С. Львовичкін, і з'являється ще один документ, адресований Постійному Представнику Президента України в Криму В. Плакіді.

Здавалося б, що вже тут додати? Кримська влада мала б взяти «під козирок», і питання буде вичерпаним. Та ні ж! Вона автономна! Чи варто дослухатися до Києва? Лише численні індивідуальні листи парафіян на ім'я гаранта Конституції, а можливо, ще якіс невідомі нам механізми (зокрема, зустріч, яку мав архієпископ Климент в Адміністрації Президента) зрушили справу з мертвої точки. Владика Климент на особистості не посилається, лише на Господа Бога, який звів його з потрібними людьми, котрих, думаю, теж згадуватиме у своїх молитвах.

У архієпископа за цей час накопичилося чимало копій документів, переважно звернень до Президента.

Є серед них і копія президентського доручення, в якому, зокрема, кримському голові Ради міністрів у термін до 28 квітня рекомендується: «Сприяти у вирішенні питання в установленому порядку щодо виділення земельної ділянки під будівництво культової споруди Української Православної Церкви Київського патріархату у місті Сімферополі». Це ж саме стосується і питання виділення землі під будівництво культових споруд УПЦ та Римо-Католицької Церкви у Львові, а також міститься рекомендація стосовно запровадження періодичних зустрічей з керівниками місцевих релігійних організацій «з метою сприяння у вирішенні актуальних питань діяльності цих організацій». Жодна з яких, до речі, так і не відбулася.

Вже майже десять років працює в Криму у сучасному комфортабельному приміщенні Українська школа-гімназія. Пам'ятаю, якою надзвичайною, нерозв'язною проблемою були пошуки приміщення для неї. Та ось приїхав Президент Леонід Кучма, чимось поганим, чимось хорошим, як усі живі люди. Ним було закладено капсулу на місці майбутньої споруди, що виростає у рекордний строк. Не чекаю на відкриття духовного комплексу Президента Віктора Януковича, бо буде це дуже не скоро. Але капсулу він уже заклав, капсулу доброї згадки про себе.

Не сумніваюся, що незабаром настане той час, коли поміж українськими православними церквами зникне внутрішня конкуренція (а непорозуміння ці, швидше, світського, ніж релігійного характеру), саме цим я пояснюю розмови про чийсь канонічність, а чийсь неканонічність (до речі, ми всі добре розуміємо, який із церков «муляє» це питання).

Тим вищою оцінки заслуговує архієпископ Сімферопольський і Кримський УПЦ КП Климент, який навіть під впливом пристрастей не забуває про Божі заповіді. Попри всі

труднощі, під його орудою створено 16 церков, зареєстровано понад 50 парафій, діє два православних братства — «Святого Івана Воїна» (Сімферопольський район) і «Святого священномученика Климента Римського» (м. Севастополь). Нарешті після 16-річної боротьби було одержано державний акт на землю під храм у с. Софіївці (Сімферопольський район) та дозвіл на підготовку проекту для землевідводу під храм Благовіщення Пресвятої Богородиці в с. Первомайському. З'явилася парафія УПЦ КП і в Красноперекопську.

До позитивних зрушень останніх років владика відносить й роботу з молодіжним «Пластом», осередки якого діють в Сімферополі, Севастополі, Красноперекопську та Бахчисарай, а свого часу були зведені нанівець.

Та на першому місці, звичайно, не цифри, а люди. Бо без них і пишатися було б нічим, підбиваючи підсумки праці. Тож для тих, хто належить до «золотого фонду» парафії, владика Климент охоче знаходить тепле слово. Та здебільшого каже його не в обличчя, щоб дуже не гордували, а тоді, коли воно буде сповнене найбільшої ваги і особливо значення. Отже, від свого імені та імені вірян він вітає із 70-річчям о. Макарія, секретаря Кримської єпархії по Севастополі, а о. Варфоломея — настоятеля храму євангеліста Стефана Сурозького із с. Жукове — з нагоди його 40-річчя і 20-річчя в чернецькому служінні; з теплою згадує молодого священника Ярослава Гончара за його наполегливість і працелюбність; разом з о. Іваном Катькалом радіє з причини одруження його молодшого сина, теж Івана, і просить привітати священника та молодят через газету. А усвідомлюючи значущість деяких подій, вважає не зайвим зараз повідомити прихильникам УПЦ КП, що на третю неділю Пасхи, 19 травня, очікується приїзд до Криму Святійшого Патріарха Філарета, котрий має освятити церкву Різдва Христового, з якої розпочнуться велике будівництво і великі звершення.

Архієпископ Климент розповів також про розклад богослужінь на свято Покрови Пресвятої Богородиці. Особисто він разом з іншими представниками духовенства правитиме службу в с. Перевальному, а по обіді матиме зустріч з українським козацтвом у м. Євпаторії. Втім, вітає з цим великим святом не лише людей, дотичних до українського війська, а й усіх нас, хто сподівається, що Покрова Божої Матері захистить від зла і гріха.

Насамкінець я поцікавилася у владика, чи вважає він, що у вирішенні питання із землею відіграла певну роль і наша безрезнева публікація, яка, здається, мала сколихнути кожен небайдужу людину.

Владика не заперечував. Так, тільки спільними зусиллями можемо чогось досягнути у таких непростих ситуаціях. І то неправду кажуть в анекдоті, що українці об'єднуються лише за мито до розстрілу, просто потрібна ідея, яка того варта. Сподіваюся, що цю думку підтвердить і активна участь громади у зборі коштів на будівництво. **БАНКІВСЬКІ РЕКВІЗИТИ ТАКІ: поточний банківський рахунок — парафія св. Володимира і Ольги м. Сімферополя, р/р 26004223022 АБ «УкрГризбанк», МФО 320478, ОКПО 22325271.**

І не варто було б міркувати, що УПЦ КП — це якась суто націоналістична українська установа. Церкву відвідують православні християни різних національностей. І ваблять їх сюди пошуки Божої благодаті. А її, як на мене, насамперед слід шукати там, де переважають люди, життя яких і служіння Богові — нероздільні.

Тамара СОЛОВЕЙ

Жовтень 1990 р. Революція на граніті. Маркіян Іващин та Олесь Доній

Революція на граніті (або Студентська революція на граніті) — кампанія протестного голодування української молоді 1990 року з вимогами: недопущення підписання нового Союзного договору; перевиборів Верховної Ради УРСР на багатопартійній основі; проходження військової служби юнаками-українцями на території України; націоналізації майна Компартії України та ВЛКСМ; відставки Голови Верховної Ради УРСР Кравчука Л. М. та Голови Ради Міністрів УРСР Масола В. А.

Голодування студентів на площі Жовтневої революції (теперішній Майдан Незалежності) та масові акції протестів у Києві, провідну роль у яких відігравали студенти та учні технікумів і ПТУ, тривали з 2 до 17 жовтня 1990 року. Влада змушена була задовольнити майже всі вимоги протестувальників.

«...ДУХ НАШ БЕРЕЖИ — ДЕРЖАВНИЙ ВІЧНИЙ ДУХ!»

МИ ВЖЕ ПИСАЛИ ПРО ЛЮДЕЙ ЦЬОГО КРАЮ В СТАТТІ «КОЛОМІЯ ГОТОВА СТАТИ ФОРТЕЦЕЮ — МОВНОЮ» («КС» ВІД 31.08.2012). В ЦЮ ПЕРЕДВИБОРНУ ПОРУ НАЙКРАЩЕ ВИЯВЛЯЄТЬСЯ — ХТО Є ХТО, ЗА ДІЯМИ І ЗА СЛОВАМИ МОЖНА СУДИТИ ЯК ПРО ОКРЕМИХ ЛЮДЕЙ, ТАК І ПРО МІЖКАНЦІВ РЕГІОНУ В ЦІЛОМУ. НА КОЛОМИЙЩИНІ ТЕПЕР АКТИВНО ПРОЯВЛЯЄТЬСЯ «ФАКТОР ОЛЕСЯ ДОНІЯ» — ВІДОМОГО ЛІДЕРА КИЇВСЬКОЇ «РЕВОЛЮЦІЇ НА ГРАНІТІ» 1990 РОКУ. ВСЕ, ЩО Є В КРАЇ ПАТРІОТИЧНОГО, НАМАГАЄТЬСЯ ОБ'ЄДНАТИСЯ НАВКОЛО НЬОГО І ЙОГО СОРАТНИКІВ. ДВА ДНІ Я ПРОВІВ З ОЛЕСЕМ ДОНІЄМ (МИ ЇЗДИЛИ МАШИНОЮ ПО СЕЛАХ КОЛОМИЙЩИНИ) — І ОСЬ ЩО У ЦИХ МАНДРАХ ПОЧУВ І ПОБАЧИВ.

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КОМІТЕТ ЗАХИСТУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

На зустрічах з людьми Олесь розповідав про створення Комітету захисту української мови: «Перший список утворили 300 громадських діячів, — каже він. — До ініціативної групи увійшли Василь Шкляр, Ніна Матвієнко, Юрій Стець, Микола Княжицький, Олександр Бригинець і я. Далі долучилися майже всі політ'язні — Юрій Шухевич, Мирослав Маринюк, Євген Сверстюк, Василь Овсієнко, Степан Хмара, Левко Лук'яненко та інші. Були й журналісти — Вахтанг Кіпіані, Мустафа Найем... Увійшли також відомі літератори — брати Капранови, Юрій Андрухович, Олександр Ірванець; відомі співаки і музиканти — Марія Бурмака, Фагот, Тарас Петриненко, Тарас Чубай. А ще народні депутати, громадські діячі, освітяни, режисери, актори...»

Нам потрібні наступальні акції і не лише вуличного характеру. Маємо на меті популяризувати українську мову та підвищувати культурний рівень нації. Основні дії Комітету спрямовані на розширення сфери життєвої української мови. Програма «Навчи друга розмовляти українською» працюватиме насамперед у Центральній, Південній та Східній Україні. Кожен член комітету має взяти шефство над своїми друзями і навчити їх розмовляти українською. З цієї метою створюватимуться курси української мови, які вже проводяться в Києві на подвір'ї Гостиного двору, а також у Луганську. На черзі — Кременчук і Одеса. Друга велика дотична програма — Український народний університет. Потрібно показати велич і вагу української культури. Тому відомі інтелектуали (Брюховецький, Маринюк, Забужко) погодилися їздити з лекціями з гуманітарних дисциплін. Чекають на ці лекції Одеса, Харків, Севастополь і навіть Горлівка... Далі Олесь Доній повідомив, що до Комітету увійшли представники з різних областей України — Сумської, Одеської, Донецької, Луганської, Миколаївської, Харківської, Дніпропетровської, Полтавської, Херсонської, Автономної Республіки Крим (Сімферополь, Севастополь, Бахчисарай) тощо. Відгукнулося і зарубіжне українство з Чехії, Франції, Росії, Канади, Німеччини та Швейцарії.

На Коломиїщині і на Городенківщині рух активно підтримали прості люди — на момент мого перебування в регіоні називалася цифра — 2 тисячі осіб. Сподіваюся, зараз набагато більше.

«У НИХ, ЯК І В ДАЛЕКІЙ МОЛОДОСТІ, ГОРЯТЬ ОЧІ...»

Чим мені запам'ятовується ця поїздка? По-перше, тим, що вона нагадувала своєрідний «рентген» суспільства.

Важко було не помітити реально існуючий негатив. А він таки був — що б там не казали. Галицьке суспільство вже не те, яким воно було в 1990 році. Тоді ейфорія від близької перемоги впливала практично на всіх. Хіба що колишні енкаведисти та комуністи-ортодокси були невдоволені. Тепер же на ґрунті загального розчарування повилазили зі щілин неприємні, продажні людоці. Видно, в усі часи вони були, є і будуть. Мені розповіли, що під час мітингу-концерту в Коломиї (його організував Всеукраїнський комітет захисту української мови), як «Пилип з конопель», височив на люди якийсь тип із «свободівським» прапором та з транспарантами, на яких були нецензурні висловлювання проти Олеса Донія. А ще він роздавав якісь газетки, мабуть, з таким же негативом. Виникла штурханиця, на яку намагалися відреагувати правоохоронці. Проте організатори цієї чекістської «спецоперації» прорахувалися — в ситуації втрутилися прості люди, які все розставили на свої місця. Інцидент було вичерпано, але осад у людей лишилося. Бо ж і надалі житиме серед людей оце нещастя, дивитиметься їм у вічі, ходитиме тими ж вулицями, що й усі... Ні, такі ми надто толерантні до подібної брідоти!

Але саме на фоні таких людей починаєш краще усвідомлювати: Бог не обділив Україну ні геніями, ні героями. Ось тільки ставимось ми до них без належної поваги. Швидко забуваємо зроблене ними добро, забуваємо підставити плече і захистити у важку хвилину... І тільки зрідка доля дає нам шанс віддячити героям сторицею, як це намагається зробити коломиянин (до речі, передплатник «Кримської світлиці») Геннадій Романюк. Бо саме він і возив нас з Олесем на власному авто і, мабуть, добряче потовк його на далеко не ідеальних дорогах Коломиїщини... Геннадій і представляв земляка Олеса Донія та нинішнього депутата Верховної Ради, полтавчанина Миколу Кульчинського. Останній спеціально приїхав з Полтави, щоб підтримати молодого побратима. Це був дуже гармонійний дует, попри вікову різницю. Пасіонарність Олеса добре доповнювалася мудрістю і навіть м'якістю Миколи Кульчинського. Цим досягався потрібний ефект, і люди обох слухали уважно. Олесь Доній намагався розповідати про себе детально:

— Вже в 1986 році, на початку так званої «перемудови», я порушував пи-

тання, щоб навчання в Київському університеті велося українською мовою. Для мене це було дикістю, що в університеті імені Тараса Шевченка майже всі предмети на істафці викладалися російською. Потім мене виганяли з університету за «український буржуазний націоналізм», за те, що я спробував зробити диспут про Голодомор. Ми це намагалися організувати з нинішніми уже Сергієм Набокою. Виявляється, на історичному факультеті про таке не мовно було згадувати. Організували, а наступного дня мене вже виганяли за націоналізм. Але я свідомо йшов на це, був готовий і до тюрми... Тому мене тепер активно підтримує Левко Лук'яненко, свого часу засуджений до смертної кари. Або ваш крайнин Мирослав Симчик, відомий в УПА як сотенний «Кривоніс». Також Юрій Шухевич. Вчора мені дали прослухати записані на диктофон слова підтримки від колишнього організатора Норильського повстання Євгена Грицяка. Це люди, які свого часу зробили набагато більше для української справи, ніж я. І я дуже влячний їм за те, що вони підставили своє плече. Я хочу, щоб ви зрозуміли головне: названі мною люди і тепер в бою. Нещодавно, коли утворювався Комітет захисту української мови, мені зателефонував поет Ігор Калинець. Він просив записати його разом з дружиною — Іриною Калинець. Менше ніж за місяць Ірина Калинець відійшла в інший світ... Вона була дуже хворою, але намагалася хоча б силою свого імені підтримати цей патріотичний рух. У людей цієї породи ніколи не опускаються руки! У них, як і в далекій молодості, до останнього подиху є бажання діяти, у них горять очі і відсутній розпач, тому всі ми повинні брати з них приклад.

ПРО ГРОШІ, ГЕБІСТСЬКУ АГЕНТУРУ І МАЛОРОСІЙСТВО...

Практично в кожному селі Олесь Доній розповідав, як йому свого часу пропонували десять мільйонів доларів, щоб він став «тушкою». Прямо говорив про колишніх «помаранчевих» соратників, які за гроші перебігали до іншого табору. Проте загострював свою увагу і на тому, що великою помилкою українських націонал-демократів було те, що вони не переконали суспільство в необхідності провести «люстрацію».

— Питання не лише в грошах і в можливих підкупках, продукуванні «тушок»... Питання і в гебістській агентурі, яка від самого початку суттєво впливала на наш рух, намагається впливати і зараз. На жаль, на відміну від поляків, чехів і прибалтів ми не провели «люстрацію». Тому я знаю лише два приклади за 21 рік Незалежності, коли кадебісти самі зізналися, що вони були заслані до нас. Один з них — це відомий журналіст В'ячеслав Піховшек. Він був засланий до нас в Українську студентську спілку, яку я очолював. Засланий для розвалу, руйнування, підкорення. Ми «вирахували» його ще в лютому 1990 року і відразу викинули... Але тільки через десять років він сам зізнався у співробітництві з КДБ. А потім ще, — про це розповів журналіст Вахтанг Кіпіані, — був керівник Народного Руху з Миколаєва — той згодом також визнав факт своєї співпраці з «органами» і написав покаянного листа, зазначивши, що все-таки обирає для себе українську справу. То це лише два випадки, коли нам стало відомо, бо люди самі зізналися. А стосовно решти ми можемо судити лише за наслідками їхньої «діяльності», бо жодних інших доказів немає. Та часом дуже важко пояснити — чому людина, яка була активним українським патріотом, раптом стає російським шовіністом? Бувало й таке, що людина раптово, за одну ніч, змінювала орієнтацію з проукраїнської на проросійську! Колись дуже відомим рухівцем був Олександр Лавринович, ми всі йому довіряли. Тепер він очолює Міністерство юстиції, а це єдине міні-

стерство, яке могло б поставити шлагбаум мовному закону Колесніченка-Ківалова. Але чомусь він, колишній руховець і ширий український патріот, нічого поганого не бачить в цьому русифікаторському законі. Як це можна пояснити? Але ще більше мене дивує позиція деяких місцевих прикарпатських малоросів. Одна викладачка коледжу мені казала: «Ми ж наших діточок тільки українською навчаємо, а вони ж хочуть вищу освіту мати. А університети на Сході і на Півдні — вони ж там російською... То як же нам, галичанам, бути?»

Уявляєте? Замість того, щоб боронити рідну мову, вона вже готова капітулювати і прислужувати новій владі. Навіть якщо ця влада буде русифікувати...

* * *

На ці слова Олеса я, мабуть, відреагував би так само, як і Дмитро Павличко, — тільки прозою. А ось сам поет з цього приводу написав такі рядки:

Не слухай же ти їх,
мій дорогий Донію,
Йди на боротьбу не для плачу і скрут.
Не Київ, не Донецьк,
не Львів, не Коломию,
А дух наш бережи —
державний вічний дух!

Треба сказати, що ті люди, які приходили на зустрічі з Олесем Донієм, починали думати точнісінько так, як і Дмитро Павличко. Олесь уміє запалювати серця патріотів, йому хочеться вірити. А в селі Залуччя Коломиїського району до нас підійшов молодий чоловік і сказав, що звати його Сергій Михайлов, сам він з Росії — з Белгородської області, на Прикарпатті живе вісім років, і за весь цей час у нього не було жодного конфлікту на міжнародному ґрунті... На це Олесь Доній з деяким сумом відповів: «Так, тут не буває... А ось в Одесі українці почувують себе захищеними. Особливо тепер». І розповів про випадок, який стався в одному з ресторанів. Група молодих одеситів зробила замовлення українською мовою. Тоді до них підійшли якісь бритоголові хлопці і зробили їм зауваження: мовляв, понаїхало тут всяких... Україномовні одесити дістали свої паспорти і показали їх російським «нацикам» — як неспростовний аргумент своєї одеської ідентичності. Тоді бритоголові хами повелися так, як і належить російським неонацистам: нервово, в запалі пошматували українські паспорти. Тому, сказав Олесь Доній, українці повинні повсюдно об'єднуватися, щоб захищати свої національні права.

ТЕПЛЕ СЛОВО ПОЛТАВЧАНИНА

Моя розповідь була б неповною, якби не сказав декілька слів про Миколу Кульчинського, який повсюдно супроводжував Олеса Донія. До цієї людини відразу виникає симпатія; я його одразу назвав про себе «м'яким націоналістом». Адже зовні тихий і скромний, а в середині — криця.

«Світличанин» Геннадій Романюк (у центрі) представляє земляка депутата Верховної Ради, полтавчанина Миколу Кульчинського і Олеса Донія

Люди з досвідом таких відразу «читають», а тому й поважають. Микола Георгійович народився на Волині. Його батько був засуджений на 10 років, а коли відбув строк, то органи заборонили жити на малій батьківщині. Тому родина виїхала на Дніпропетровщину, де Микола Кульчинський мав усі шанси сформуватися як «малорос». Однак деякі фактори (патріотично налаштовані батьки, період хрущовської «відлиги») допомогли Миколі сформуватися як українця. Щоправда, саме через цю обставину потім довелося кілька років відсидіти в тюрмі. За «буржуазний націоналізм», звичайно, бо в промисловому регіоні всі такі патріоти були надто помітними і потенційно небезпечними.

Тепер Микола Кульчинський — народний депутат України. Щоправда, до наступного парламенту не балотується, вважає, що вік не той і треба давати дорогу молодим. У нас була можливість трішки поспілкуватися віч-на-віч. Я відразу й запитав: чому ми досі не вміємо і не прагнемо підтримувати своїх кращих? Борців, активістів, духовних світочів. Кращих не знаємо, не цінуємо, не захищаємо. А до найгірших ставимося толерантно. А потім ще й дивуємося: чому наше суспільство таке деморалізоване? Чому люди такі байдужі до власної долі? На моє запитання Микола Георгійович відповів так:

— Я виховувався в християнській родині, тому дуже боляче переживав смерть видатних українців. Пам'ятаю, як помер (покінчив життя самогубством) великий наш письменник Григорій Тютюнник... Шкодував, що не встиг познайомитися з ним, хоч і був у його рідному селі. А хто читав твори відомого дисидента, професора філософії Василя Лісового, який помер нещодавно? Вони, до речі, дуже глибокі — він пише про українську ідею і проблеми глобалізації. Виявляється, там є певні точки дотику, Лісовий не відкидав і не сприймав односторонньо (в чорних тонах) глобалізацію. Це надзвичайно цікаві і актуальні речі! Або книга лівівського філософа Марослава Маринювича «Християнство та українська ідея» — вона має бути настільною книгою для кожного українського політика. Принаймні для тих політиків, які думають про Україну; не для бандюків, звичайно... Зрештою, і Ющенко робив фундаментальні речі, які могли б вивести націю з того стану «загумінковості», в якому вона досі перебуває. На жаль, він був слабким президентом, але це не причина його тепер проклинати і все валити на нього...

Державний апарат, дійсно, не був готовий втілювати в життя його укази. А в деяких регіонах відверто саботував — особливо те, що стосувалося гуманітарної сфери. Це було великою проблемою «помаранчевих» — відсутність якісного управлінського апарату. А в регіонах такий апарат є — він дістався їм у спадок від радянської влади. Я завжди намагаюся об'єктивно оцінювати ситуацію. Подивіться, як почали будуватися дороги! А коли прем'єром була Юлія Тимошенко — дороги не будувалися — все у неї

грошей не було... А ці і гроші знайшли, і будують цілком сучасні автостради. Є й багато іншого, що вони роблять, а «наші» не робили. А звідси й розчарування людей в українській ідеї. Бо не було навіть серйозної мотивації в переході на українську мову. А помітні успіхи в державотворенні якраз були б стимулом — повертатися до витоків і рішуче відмовлятися від колоніальної спадщини. Якщо говорити про державотворення і націєтворення, то щоб оця тотальна байдужість народу зникла як явище (а вона таки може зникнути!), потрібна, перш за все, успішна соціальна політика. Тоді людям легше було б перебороти колоніальні, колонізаторські стереотипи і міфи, які насаджувала російська окупація протягом трьох з половиною століть. Цього не відбулося, тому люди розчарувалися в українській державності, а звідси й розчарування в українських цінностях — особливо в Центрі і на Сході. У 1987 році я організував у Полтаві клуб «Рідне слово», з якого потім постало Товариство української мови, «Просвіта», НРУ, Українська автокефальна церква... І тим не менше проламати стіну тотальної байдужості до самих себе нам тоді не вдалося. Більшість полтавчан і тепер розмовляють російською мовою. Добре, що хоч голосують переважно за опозицію. Тому я тепер не агітую за якусь конкретну партію. А тільки підтримую людей, які багато зробили для української справи, мають мужність і людську гідність. Які не продаються за тридцять срібляників і не стають «тушками». Тому я і підтримую Олеса Донія. Він не продається. Я взяв із собою його диск «Остання барикада», ці пісні в Полтаві ми слухаємо перед кожним патріотичним заходом. Це революційні українські пісні, які піднімають дух...

Потім я попросив Миколу Кульчинського сказати декілька слів для читачів «Кримської світлиці». Микола Георгійович похвалився:

— Крим — це невід'ємна складова частина України, і він завжди буде її дорогоцінною перлиною. Дивовижна природа, чудові люди — російськомовні, україномовні, ввічливі і культурні, є його окрасою і гордістю. Разом з тим, в АРК досі присутнє таке явище, як шахрайство, це стає видно тоді, коли відпочиваючий у спекотний день не може... пройти до моря, щоб покупатися. Скрізь позабудовували — де треба і де не треба! Це все неправедно і несправедливо, фактично, це антидержавна діяльність тих чиновників, які віддають береги моря аморальним «скоробагачкам»...

А щодо «Кримської світлиці», то треба всім миром (Полтавщина, Київщина, Прикарпаття, Волинь, Поділля тощо) її підтримати. Щоб українське слово в Криму поширювалося і звучало повноголосом. І обов'язково знаходило відгук у серцях мешканців півострова — українців, росіян, кримських татар... Думаю, що й ми на Полтавщині зробимо передплату «Кримської світлиці», щоб вона доносила правду про Крим також і до полтавчан.

Сергій ЛАЩЕНКО

Коломія — Львів

Олесь Доній з «прикарпатським росіянином» Сергієм Михайловичем, який запевняє, що в Україні його «національно» ніхто і ніяк не притісняє

УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКА ДВОМОВНІСТЬ У ПОСТРАДЯНСЬКОМУ МІСТІ (НА ПРИКЛАДІ МІСТА ВІННИЦІ)

У сучасній лінгвістиці помітним є інтерес до двомовності як явища, що є типовим для багатьох країн, які тривалий час перебували в колоніальній залежності. Особливо гостро проблема білінгвізму проявилася в пострадянських країнах, що засвідчують дослідження Г. Хоган-Бруна, М. Рамоніє (аналіз здійснено на прикладі балтійських країн) [5], І. Дубовицької та Р. Салімова (огляд проблеми мультилінгвізму на пострадянському просторі) [6], Л. Масенко та Л. Біланюк (з'ясовано причини білінгвізму в Україні, окреслено основні проблеми, пов'язані з домінуванням російської мови в українському політичному середовищі) [2; 4].

У нашому дослідженні ми аналізуємо мовну ситуацію, спричинену зовнішніми та внутрішніми чинниками у пострадянському місті Вінниці (Центральна Україна).

Українсько-російська двомовність в Україні — це наслідок тривалого тиску на українську мову впродовж усього періоду колоніальної залежності, в яку потрапила наша країна, починаючи з Переяславської ради 1654 року. За часів Радянського Союзу проблему двомовності в Україні розглядали виключно як позитивне явище, і факт масового використання українців російської мови у статусі офіційної трактували як досягнення політики комуністичної партії.

Минуло понад 20 років від часу здобуття Україною Незалежності, а це означає, що відбулося чимало змін, які зачепили мову, і цьому є ряд причин: по-перше, держава взяла курс на націоналізацію усіх сфер, особливо це стосується освітнього та культурного простору (впровадження української мови як державної на офіційному рівні); по-друге, розпочалося інтенсивне соціальне розшарування, тобто з'явилися нові соціальні групи, які диктують іншим свої умови (включно і в мовному питанні); по-третє, змінився етнічний склад міст, пов'язаний з масовим виїздом за кордон представників деяких національних меншин (переважно євреїв та росіян); по-четверте, відбулася комерціалізація багатьох сфер, у яких мовне питання є визначальним фактором (професійна та художня література, періодика, Інтернет-ресурси, музика, радіо та телебачення); по-п'яте, проявився психологічний фактор, спричинений комплексом маргінальної особистості, яка намагається перейти в інший соціальний стан, відмовившись від мови, якою користувалася раніше (української), перейшовши на мову «міську» — російську; по-шосте, триває інерційний процес, пов'язаний з тривалим формуванням стереотипу про неможливість використання української мови в багатьох сферах життя. Особливо це стосується еліти, яка тривалий час повинна була говорити — навчатися — творити іншою, «культурнішою» (тобто російською) мовою. Не винятком стало і місто Вінниці (360 тисяч жителів) — обласний центр Вінницької області, в якому є помітною парадоксальна ситуація, коли носії української мови в міському середовищі змушені переходити на російську.

Під час проведеного нами опитування (станом на січень 2012 року) були поставлені питання, на які відповіли 600 респондентів віком з 13 до 80 років, що належать до шести соціальних груп — школярі (13-17 років), студенти вищих навчальних закладів, бізнесмени, держслужбовці, працівники сфери обслуговування та пенсіонери. Мета опитування — з'ясувати умови контактування мов, визначити показники їх використання, окреслити сфери і ситуації спілкування та виділити зовнішні та внутрішні чинники, які впливають на домі-

нування кожної з мов у певних сферах.

Результати опитування засвідчили надзвичайно високий мовний конформізм жителів міста Вінниці. Попри те, що 83% опитаних з різних соціальних сфер визнали рідною мовою українську, однак спілкуються з рідними українською 75%, а переважна більшість з них сторінку в соціальних мережах веде російською мовою — 72%.

Помітним є вплив міста на студентів, які приїхали з периферії. Вони визнають рідною мовою українську, з рідними спілкуються українською, а з друзями у місті переходять на російську (22% від опитаних). Порівняння результатів двох опитувань (Рідна мова для респондентів та Спілкування з друзями), засвідчує, що виразним є домінування російської мови як мови міжособистісного спілкування в міському середовищі.

Найменші конформними у мовному питанні є пенсіонери: 59% вважають рідною мовою українську і 60% спілкуються з друзями українською, натомість 19-20% учнів, студентів та бізнесменів, які вважають рідною мовою українську і спілкуються з рідними українською, у спілкуванні з друзями переходять на російську.

Важко конкурувати українській мові у сфері засобів масової інформації, наприклад, сторінки Інтернету з російською мовою читають 72% опитаних, краща ситуація з періодикою — 66% опитаних читають українською мовою, це за умови, що в усіх опитаних нами кіосках, де продається преса, ситуація виглядає явно не на користь української мови: газет російською мовою — 77%, журналів російською мовою — 96%, місцева преса пропонує 54% російськомовних газет і 46% — україномовних. По-різному відбувся розподіл у сфері літератури: 49% респондентів читають художню літературу українською, а професійну літературу українською купують 63% (переважно школярі — 78%, студенти — 89% та держслужбовці — 94%, натомість російською читають пенсіонери — 79%, бізнесмени — 54%, працівники сфери обслуговування — 52%).

Проведене нами дослідження засвідчує відносний зв'язок між національністю мовця та мовою, якою він користується як у побуті, так і поза домівкою (за даними перепису 2001 року у м. Вінниці проживає 87,2% українців, 10,2% росіян та 2,6% інших національностей — поляків, білорусів та євреїв) [1; 3].

На особливу увагу заслуговують зовнішні чинники, а не внутрішні бажання мовця користуватися певною мовою. До зовнішніх чинників насамперед відносимо мовну ситуацію, продиктовану урбанізованим соціумом, а також інформаційний простір, який існує на сьогодні у місті (радіо, телебачення, преса, книгарні, реклама). Українська мова домінує в офіційній та навчально-діловій сферах (нею користуються в офіційних установах, школах, університетах — 80% респондентів), однак частково програє у сфері міжособистісного спілкування (70% респондентів користуються українською) та суттєво програє в інформаційній сфері (Інтернет — 28%, художня література — 49%, телебачення — 47%, періодика — 66%, професійна література — 62%), а також у музичній сфері (58% респондентів надають перевагу російськомовній музиці).

Загалом вінничани толерантно ставляться до проблеми мови: майже половина опитаних не помічає ніякого тиску на жодну з мов (45%), хоча більше третини визнає тиск на українську мову (37%).

Більшість респондентів визнали, що у Вінниці інформаційний простір переважає українською мовою (69%), а у питанні, яка мова повин-

ПРО АВТОРА. Тарас Павлович Ткачук, кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри української мови Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, учитель-методист.

Народився 1974 року в селі Уладівці Литинського району Вінницької області. Школу закінчив з золотою медаллю. У 1990 р. вступив до Вінницького педагогічного інституту ім. М. Островського на філологічний факультет, який закінчив у липні 1995 р., одержавши диплом з відзнакою учителя української мови і літератури та англійської мови.

15 років працював учителем української мови та літератури.

Учасник 12 всеукраїнських та міжнародних конференцій (США, Румунія, Польща, Данія, Німеччина). Автор 35 науково-методичних публікацій. Голова правління Вінницької обласної громадської організації «Центр освітніх технологій».

на мати статус державної, 90% вважають, що українська. У ставленні до мови суттєво вирізняються відповіді пенсіонерів, 16% яких хочуть мати державною мовою російську, а 11% — дві мови — українську та російську. У цих питаннях помітним є зв'язок між національністю респондента та його ставленням до статусу мови на державному рівні: росіяни категоричні у цьому питанні і вважають, що державною мовою має бути лише російська (82% від опитаних).

Проаналізовані відповіді на запитання, якою мовою респондент відповідає, якщо до нього звертаються українською або російською мовою, засвідчили вільне володіння практично усіма жителями міста Вінниці обома мовами: на звертання українською відповідають українською 92%, а на звертання російською відповідають російською 74% опитаних.

Отже, помітним є асиметричний характер розвитку української та російської мов в умовах урбанізованого соціуму в місті Вінниці (Центральна Україна). Більшість зовнішніх та внутрішніх факторів сприяють інтенсивному розвитку російської мови практично в усіх сферах, окрім офіційної та навчально-ділової, які після ухвалення нового закону про мови так само приречені на суттєве звуження.

Тарас ТКАЧУК

м. Вінниця

Література:

1. <http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality/vinnycya/>
2. Масенко Л. Мова і суспільство: Постколониальний вимір / Л. Масенко. — К.: Вид. дім «КМ Академія», 2004 р. — 163 с.
3. Перший всеукраїнський перепис населення 2001 року / Відп. за вип. В. Б. Моїсєєв, Л. А. Рочняк. — Вінниця, 2004. — 136 с.
4. Bilaniuk, L. (2005) Contested Tongues: Language Politics and Cultural Correction in Ukraine. Ithaca, NY: Cornell University Press.
5. Hogan-Brun G. Changing Levels of Bilingualism across the Baltic Gabrielle / Hogan-Brun & M. Ramoniene Bilingual education and bilingualism Vol. 7, No. 1, 2004.
6. Multilingualism in Post-Soviet Countries, edited by Aneta Pavlenko, — Great Britain, 2008, — 234 p.

ГОЛУБКА НА КРИЛАХ РУШНИКІВ

(Закінчення. Поч. на 1-й стор.)

Це була велика, неординарна, талановита особистість, яка рукотворно творчість народу довела до рівня мистецтва, створювала орнаменти і вишивала з них композиції так, немов малювала. Син Вадим Михайлович Роїк, заслужений працівник транспорту України, допомагав їй з організацією виставкових турів по Україні і за кордоном. І весь світ створену в домашніх умовах красу побачив у кращих експозиційних залах, дізнався, який високий рівень у народного мистецтва вишивки України.

Виступаючи — представники органів влади, Всеукраїнського інформаційно-культурного центру, Сімферопольської міської організації «Просвіта», друзі, учні вишивальниці згадували, як на одну з виставок, організовану в Києві у перші місяці після чорнобильської катастрофи, прийшов тодішній перший керівник Української республіки В. Щербинський. Проходячи по залу за екскурсоводом, він зупинився біля вишивки Віри Роїк.

— Хто автор? — запитав.

— Це — самодіяльність, — хтось сказав.

— Ні, це вище, — заперечили інші. — Віра Роїк — народний майстер.

Своєю творчістю та унікальною особистістю майстриня здивувала і водночас порадувала тульську українську громаду «Хортиця», сказав на відкритті пам'ятника її голова Микола Мих. Журналіст за професією, він познайомився з українською вишивальницею в 2006 році, коли вона приїхала в російське місто Тулу з виставкою «Український рушничок» у рамках культурного співробітництва між Міністерством культури АРК і департаментом культури Тульської області. Виставка користувалася великим успіхом у жителів міста. Вони захоплювалися експонатами, вчилися в української майстрині новим технікам вишивки.

— Ми кілька років листувалися, писали про Віру Роїк та її творчість у своїй пресі, — згадує він. — А останнім часом оформили куточок з її листами, фотографіями і вишивками. Матеріали про неї є в обласному художньому музеї. Коли проводяться Дні нашого міста, розповідаємо про неї всім, як про людину, що може бути зразком для інших у житті. Стенд про Віру Роїк демонструвався на обласному фестивалі національних мистецтв, який проходив під девізом «Країна в мініатюрі».

Недавно в Крим приїжджали з Польщі колишні студентки Таврійського національного університету ім. В. Вернадського, що в період навчання були її ученицями Віри Роїк. Вони з вдячністю за науку згадують її,

про що написали в книзі відгуків у Музеї історії міста Сімферополя, де про неї оформлено куточок.

Експозиція про Віру Роїк готується нині і в Краєзнавчому музеї Мелітополя Запорізької області, де вона побувала з виставками. Про це повідомив голова міського товариства краєзнавців Володимир Резнік.

Зірка Віри Роїк, що сяяла світилом першої величини на небозводі рукотворного народного мистецтва, не згасла. Її прекрасні диворушники ваблять на нових виставках, чарують своєю красою, а створені нею узорі втілюються на полотні учнями. Вони продовжують плекати і розвивати це древнє мистецтво рукоділля новими сучасними мотивами.

Міністерство культури АРК з наступного року розпочинає проводити всекримські біенале української вишивки ім. Віри Роїк, що, як сподіваються організатори, об'єднають під своїм крилом у вінок усі слов'янські народи, а конкурс набуде статусу всеукраїнського і міжнародного. Триває реалізація й інших заходів Верховної Ради Автономної Республіки Крим з увічнення пам'яті Героя України Віри Роїк. Юрій Лаптев, директор Кримського етнографічного музею, назвав точну дату відкриття на базі свого закладу музею української вишивки ім. Віри Роїк як самостійного підрозділу з окремим входом — 15 листопада нинішнього року.

Присутні на відкритті надгробного пам'ятника Віри Роїк, що відбулося з ініціативи та за участі родини 5 жовтня, в день другої

Скульптор Ірина Дацюк

річниця з часу її поховання, хвилиною мовчання вшанували пам'ять про неї. До його підніжжя покладено квіти.

Кожна людина смертна. Однак вогонь натхнення, що палав у серці Віри Роїк, любов до України, яка сяяла всіма кольорами на її вишивках, зробили її ім'я безсмертним. Від них світ стає людянішим, добрішим.

Валентина НАСТИНА

Фото О. Носаненка

Вадим Роїк

ПОЗОЛОТА РОКІВ...

Артистів, музикантів, художників та інших фахівців культури часто називають людьми-святком. Їхня участь у програмі навіть найсерйознішого ділового форуму означає, що в ньому обов'язково будуть у перервах роботи години дозвілля з вернісажами картин і фотографії, супроводами класичної та інструментальної музики, а в урочисті хвилини відзначення передовиків разом із словами привітань прозвучать пісні у виконанні популярних співаків. Їх чекають, зустрічі з ними завжди раді на презентаціях, конференціях, семінарах...

Минули роки. І тепер уже в статусі дідуся і бабусь колишні кумири публіки, законодавці моди на сцені, без яких не обходився у Криму жоден концерт, зібралися в республіканській універсальній науковій бібліотеці ім. І. Франка на свій «голубий вогник» «Які наші роки». Приурочений до Міжнародного дня людей похилого віку, який відзначається в усьому світі 1 жовтня, він став ще одним приводом для зустрічі людей творчих, натхнених, які давно співпрацюють одне з одним: пишуть пісні, вірші, сценарії, проводять конкурси і фестивалі.

— Завдяки вам закладено фундамент, на якому ми можемо розвиватися як галузь, — сказала, звертаючись до ветеранів, міністр культури Автономної Республіки Крим Альона Плакіда.

Міністерство продовжує співпрацю з ними і в похилому віці, поєднуючи їхні знання, професійні вміння і життєву мудрість з енергією та запалом молодих культурно-освітніх працівників. Їх знають як творців та організаторів хорошого настрою, цікавого проведення дозвілля і відпочинку кримчан та гостей півострова. А в цей день своєю усмішкою та проявом інтелекту в усій красі вони ділилися з колегами.

Ведуча зустрічі — заслужений працівник культури України, лауреат літературної премії ім. А. Домбровського Любов Герасимова, як колись народна артистка Союзу РСР Валентина Леонтьєва у передачі «Від усієї душі», представляла учасників свята із своїми влучними, теплими і дружніми коментарями-зарисовками. І першою у слайд-шоу на великому відеоекрані посередині залу з'явилася фотографія Людмили Фалькович. Сама вона не змогла прийти, бо хвороба позбавила її останніми роками можливості пересуватися навіть у межах квартири. Однак пам'ятають, яким відмінним фахівцем вона була в бібліотеці ім. І. Франка, як багато років вела дамський салон «Ридиколь» в республіканському єврейському товаристві «Яд Езра» («Рука допомоги»), а прикута до ліжка, не

втрачаючи оптимізму, почала писати вірші.

У поезії вона словесною римою закарбувала з прожитого історичного проміжку часу те, що пам'ятала і любила, як із щасливого дитинства йшла назустріч долі, із скількома чудовими і талановитими людьми подружилася. А її «Реквієм по каштанах на вулиці Горького» у Сімферополі — немов живописний етюд з натури, що відкривався з вікон будинку, в якому колись знаходилася бібліотека. За сприяння Всеукраїнського інформаційно-культурного центру лірику Л. Фалькович видано цього року збірку «Калейдоскоп», поезії з якої, добрі, теплі та світлі, прочитала на вечорі представниця єврейського товариства Олександра Жорницька.

У різних напрямках суспільної і мистецької діяльності реалізує себе письменник і фотохудожник з Севастополя Костянтин Свиридов. На старість потрібно дивитися, як на момент і можливість вдосконалитися, — говорить. Він пише вірші, керує товариством «Тверезий Севастополь». Недавно, наприклад, його члени з групою учасників літературної студії — всього більше двадцяти чоловік провели екологічну акцію очищення від сміття берегової зони мальовничого озера, розташованого за Інкерманським Свято-Климентівським печерним монастирем. К. Свиридов прочитав уривки з нової поеми, над якою нині працює, і подарував бібліотеці свою фотокартину — вечірній кримський пейзаж.

У свої 89 років продовжує творчу діяльність композитор Дмитро Малий, якого працівники сфери культури знають як чудового педагога і багаторічного директора Кримського культурно-освітнього училища. Створений ним «Марш Сімферополя» прозвучав для присутніх у запису двома мовами — російською та українською.

— Все, що хотів зробити для дітей, я написав у своїх 28 книгах, — сказав у виступі на вечорі письменник Іван Мельников, 85-річчя від дня народження якого нещодавно було урочисто відзначено в Будинку офіцерів Сімферополя.

Він, полковник медичної служби Військово-Морських Сил України, дослудив і здійснив документально-художній запис подвигу п'ятдесяти юних героїв Великої Вітчизняної війни, за що удостоєний багатьох державних і літературних відзнак Криму, України та Росії.

З повагою називалися імена людей, які не зменшують трудової активності і після виходу на пенсію. Зокрема, новому приміщенню палацу книги — бібліотеці ім. І. Франка — п'ять років, і весь цей час ключі від нього надійно тримає в своїх руках Людмила Дроздова. Багато років клубом ветеранів війни і праці «Вогник» Сімферопольського міського будинку культури ім. Т. Шевченка керує хормейстер Світлана Лавренюк. За увагу до

ветеранів і ведення передачі «Пам'ять» висловлено вдячність директору творчого об'єднання «Радіо «Крим» Олені Резевич.

З осінньою позолотою порівнювали другу піввікову частину життя людини, осягнувши мудрість і багажем практичного досвіду, поети Володимир Терехов та Ольга Голубева, а співведучий зустрічі Аркадій Вакулєнко, заслужений артист АРК, автор кількох поетичних збірок гумору і сатири, в життєвій амплітуді «то падаєш, то летиш» рекомендує чоловікам частіше дивитися в очі своїм дружинам, близьким людям, говорити їм ласкаві, ніжні слова.

А яка зустріч за чашкою чаю з тістечками, цукерками і фруктами буває без пісні, танцю? Ці традиційні форми культурно-освітньої роботи поєднала в своєму музичному творі «Осінній танець» автор і виконавець, заслужена артистка АРК Лариса Тимофєєва, а член міського клубу «Вогник» Віктор Троценко у власних бардівських піснях під гітару передав таке ж гаряче биття сердець своїх ровесників, як і в молодості.

Ім дарували квіти, а вони роздавали автографи, немов і не було за спиною багатьох років... Значить, з публікою розлучитися рано і життя на сцені триває.

Валентина БЛІНОВА

Нещодавно на сесії Сімферопольської міської ради чемпіоні Олімпійських ігор у Лондоні, заслуженому майстрові спорту України з боксу Олександр Усик вручили знак «Почесний громадянин міста Сімферополя». Нагороду вручив мер кримської столиці Віктор Агеєв.

«Олександр Олександрович дійсно прославляє наше місто, завдяки йому Сімферополь і Крим знають у всіх містах і країнах, де він бере участь у змаганнях. Він — приклад для наслідування нашої молоді», — підкреслив мер.

Нагадаємо, на XXX літніх Олімпійських іграх, які пройшли в Лондоні з 27 липня до 12 серпня, 25-літній кримчанин Олександр Усик виборов золоту медаль. 17 серпня рішенням Сімферопольської міськради йому присвоєно звання «Почесний громадянин міста Сімферополя».

НЕХАЙ КОЖЕН ЗАМИСЛИТЬСЯ, ЯКА ЦЕ СИЛА БУЛА — КОЗАКИ!

РОЗМОВА З ЧЕМпіОНОМ Європи, світу й олімпійських ігор-2012 з боксу, аспірантом львівського держуніверситету фізичної культури Олександром УСИКОМ

Українські боксери на Олімпіаді в Лондоні здобули рівно чверть від усіх медалей «синьо-жовтої» делегації на Іграх-2012. Утім, підопічні знаного львівського фахівця Дмитра Сосновського не менше, ніж спортивними здобутками, запам'яталися всім своїм патріотизмом.

Ще в Києві, під час провідів українських олімпійців до Лондона, вони серед інших боксерів виділялися своїми козацькими шапками. Найбільше захоплення викликали Денис Беринчик та Олександр Усик, які красувалися своїми козацькими оселедцями. І, звісно, не можна не згадати фрагменти гопака, які «видавали» Денис і Сашко, уродженці Луганщини та Криму відповідно, після своїх перемог у ринзі. А аспірант Львівського держуніверситету фізичної культури Олександр Усик, з яким спілкувався журналіст тижневика ЗІК, після перемоги у фіналі взагалі станцював ледь не повну версію гопака.

— Спочатку оселедці нам робив перукар. Він приходив три чи чотири рази їх корегувати. Але поступово ми й самі навчилися за ними доглядати, — розпочав розмову найкращий спортсмен України 2011 року за версією журналістів.

— Чому оселедці?
— Це далина козацькому духу, сили, сміливості й витривалості. Козакам оселедці були потрібні ще й для того, аби в бою відрізати свого побратима від чужої бусурманської голови, яку рубали козацькі шаблі.

— Вам хтось порадив це зробити?
— Ні, так само, як і одягнути козацькі шапки на проводи олімпійців у Києві, а потім і на відкриття та закриття Олімпіади у Лондоні. Ми самі це вигадали.

— І де ж ви їх дістали?
— Хто шукає, той завжди знайде. Козацькі шапки ми замовили по Інтернету, а відповідальним за цей процес призначили Дениса Беринчика. Спочатку хотіли зробити верх (там, де тканина) червоним, але потім вирішили, що значно ефектніше буде, коли він матиме кольори нашого національного прапора — ми ж українці!

— Коли ти повернувся додому, першою фразою дружини було: «Марш у перукарню!»?

— Ні! Ні! Що во... Йї моя зачіска до влодоби. До того ж дружина мій вибір поважає. Хоча, не буду приховувати, дехто справді каже: «Ой, яка безглузда зачіска». А я вважаю, що головне, аби собі самому подобалося. Зрештою, це ж наші предки так ходили. Мені соромитися нічого. Нехай кожен замислиться, яка це сила була — козаки.

— Багато українських спортсменів, особливо футболістів, вболівальники звинувачують у відсутності патріотизму...

— Здоровий патріотизм у мене з дитинства — скільки себе пам'ятаю, завжди таким був. Я гордий, що народився на українській землі. І якщо ти десь представляєш цю країну — не важливо, у спорті чи ні, ти повинен робити це з гордістю: ти тут народився, вірися, це твій прапор, твій герб! І абсолютно бай-даже, яка зараз політична ситуація в країні і наскільки вона тобі подобається або не подобається. Є поняття «Батьківщина!» Це помітно щоразу, коли приїжджаєш зі змагань. Навіть коли з Лондона нещодавно приїхали — тут навіть легше дихається, тут усе своє — я близько від дому. Не важливо, де ти — у

Києві чи Сімферополі, Львові чи Донецьку, — це все моє Батьківщина. Тому я не розумію інших... Наприклад, пам'ятаю, коли ми прилетіли в Пекін на Олімпіаду чотири роки тому, хтось українськими прапорами почав розкидатися. Та що ж це таке? Якби хтось з іншої країни зробив щось подібне, то їх із ганьбою вигнали б з Ігор. Батько Василя Ломаченка Анатолій Миколайович ходив потім збирав ті прапорці, щоби роздати їх китайцям. Або, як кажуть іноді (був такий випадок з однією знайомою спортсменкою), — мовляв, усе, набридла ця країна, треба «валити» звідси. У мене питання: а чого ти тоді тут досі живеш? Давай, «чеши» в Америку або куди тобі там хочеться, але не смій такого казати! Батьків не вибирають. Точно так само і з Батьківщиною. Треба не «канючити», а жити тут і прагнути підняти країну, покращувати життя.

— Сашку, але ти ж народився і виріс у Криму...

— А Ви що, думаете, у моїх жилах не тече козацька кров?! Та в мене мама з Чернігівської області, а тато — із Сумської. Я ж українець: я тут народився, виріс на цій землі. Я люблю цей прапор, цей герб. Як я можу не бути козаком, коли я православний християнин?!

Козацький дух у нас в серцях. Любов несем рідним і близьким. І делаем мы больно тем, Кого мы любим больше жизни. Родные, простите

за поступки наши
И не держите на нас зла. Ведь мы по жизни вместе с вами, Поддержка наша — небеса!»
(вірш подано мовою оригіналу)

— Це твій вірш?
— Так, мій. Вірші пишу дуже давно. Писати пишу, але майже нікому їх не показую, не читаю — це особисте, для душі. Хоча, можливо, колись і видам збірку найкращих своїх творінь. Але якщо це й станеться, то не скоро.

— У Лондоні після перемоги у фіналі ти станцював гопака. Завжди так відзначаєш свої перемоги? Рік тому в Баку, після переможного чемпіонату світу, також утнув щось подібне?

— У Баку я «видав» якусь імпровізацію, а в Лондоні цілеспрямовано виконував гопака. Знаєте, давно помітив, що можу легко імпровізувати в танцях. Напевне, позначилося те, що в дитинстві я займався народними танцями, а зараз додав до цієї бази володіння якимись

рухами із сучасних танців, брейку. Музика іноді робить з моїм тілом таке, що якби я міг бачити це збоку, то випав би в повний осад. Ритм вмикається в моїй голові — і я думаю: «Боже, звідки все це?»

— Кажуть, що чоловіки після народження дитини стають серйознішими. Незважаючи на появу доньки, ти так і залишився головним шоуменом збірної.

— А чого мені сумувати? Ви, до речі, запитали б у моєї дружини, який я вдома — серйозний чи ні. У сім'ї якраз став більш відповідальним, а загалом у житті залишився таким самим веселим. Є такий слоган: «Уміхнісь! Зроби життя кращим!» Так і я: коли буду радісний, то й люди навколо ставатимуть веселішими. Що в цьому поганого? А я такий, який є — таким мене створив Бог.

— Цікаво, а як ти вчився у школі? Напевне, був хуліганом і частенько отримував «двійки»?

— Нічого подібного. Навчався я не те, щоб аж дуже добре, але й не погано. Щоправда, вчитися я не дуже любив, але, скажімо так, змушений був це нормально робити. Батько сказав мені, може, і грубу річ, але життєву: коли ти тупий — ти нікому не потрібен. За «двійки» отримував від батька сповна. От і вчився, куди ж було діватися...

— А як тобі зараз навчання в аспірантурі? Чи встигаєш поєднувати його зі спортом?

— Аспірантура — це не школа і навіть не інститут. В аспірантурі займаюся практично тим самим, що й у спорті. Дисертацію пишу на тему підготовки боксерів вищої кваліфікації. Тобто фактично узагальнюю досвід збірної України загалом і свій особистий зокрема. Тож навчання в аспірантурі мені не заважає, а навпаки допомагає у спорті, бо доводиться багато думати, аналізувати. Хоча не буду приховувати, останні місяці перед Олімпіадою наукою майже не займався, бо всі сили і час забирала підготовка. Але тепер буду надолужувати, а викладачі з університету фізкультури мені в цьому допоможуть. Знаєте, і керівництво ВНЗ, і професорсько-викладацький склад до мене дуже добре ставляться, допомагають. Тож сподіваюся, що і в науці я також буду не останньою людиною. Дуже хочу до титулів чемпіона Європи, світу й Олімпіади додати ще й звання кандидата наук.

— Боксом ти почав займатися у 15 років. Мабуть, до того були інші захоплення?

— З дитинства, скільки себе пам'ятаю, грав у футбол. Відвідував і секцію карате. Батько постійно стежив за тим, щоб я чимось займався, не вештався по вулиці. З часом почав грати у «Таврії» — команді, сформованій із хлопців 1987 року народження. Усе нібито йшло нормально, але навесні 2002 року була гра, під час якої один хлопчина з суперників нецензурно висловився щодо мене. Я не стримався і... завдав йому бокового удару. При-

чому так, що нокаутував. Червона картка, вилучення не лише з поля, а й із команди... Тренер сказав: вибачишся перед ним і всією командою за те, що накоїв, — і ми візьмомо тебе назад. Я з хлопцями поговорив і сказав, що ні перед ким вибачатися не буду, бо був правий у тій ситуації на всі сто відсотків. Із тим хлопцем був згоден залагодити всі проблеми, якби він також перепросив. Але не склалося — і я пішов з футболу. Погуляв трохи, ну й зайнявся боксом. Приятель якось «підбив». Каже: «Ідемо на бокс, поб'ємося!» Сходив кілька разів, побився — і «забив». Думав: ні, це не моє. Але коли минуло літо, 3 вересня 2002 року я повернувся в бокс...

— Розкажи про батьків.

— Матуся моя улюблена, яку я обожаю, була найстаршою з вісьмох дітей у своїй сім'ї. Тож за всіма доглядала й була головною помічницею у усьому. Народилася у Чернігівській області, але 15-річною виїхала у Крим до тітки, де й залишилася. Батько народився в Сумській області, село Терни. Був в Афганістані, потім працював охоронцем, на будівництві. Усе вмів робити своїми руками. Зараз батьки мешкають у мами на Чернігівщині. Допоміг їм купити будинок, а сам залишився в Криму. Телефоную їм щодня.

— Ти став олімпійським чемпіоном, отримав премію від держави, машину від федерації... Але ж не завжди все було так добре. Був, мабуть, і період безгрозів'я. Думки про те, щоби кинути бокс, до голови не приходили?

— Ні, такого не було. Я такий, що буду до останнього йти до своєї мети. От зараз читаю книжки із психології. Там є приблизно така фраза: життя ставить сильного на коліна, знаючи, що він все одно підніметься. Бог дає нам випробування, а ми повинні їх подолати, роблячи світ і себе кращими.

— Проблеми зі здоров'ям у мого сина почалися у трирічному віці, — згадує мама боксера Надія Петрівна. — Сашко застудив легені. Власне, це була перша стадія туберкульозу. Від трьох до шести років ми мучилися — ніяк не могли його вилікувати. Один із лікарів порадив нам змінити клімат, виїхати в Центральну або Північну Україну. І ми полишили теплий Крим — переселилися на Чернігівщину, у моє рідне село Риботин.

Коли діти пішли до школи, Олександр Усик змушений був лягти у лікарню. Провчився у першому класі лише два тижні — й опинився у шпиталі, де пролежав цілий рік.

— Лікарі забороняли мені займатися фізкультурою, — згадує спортсмен. — А я ігнорував ліжковий режим і бігав навіть на території лікарні у Чернігові. Неможливо було мене зупинити. Коли виписали з лікарні, також заборонили займатися спортом. А я щоденно бігав, грав у футбол, баскетбол, волейбол і навіть плавав у Десні. І вже коли мені виповнилося одинадцять років, хвороба від мене відчепилася. Я завжди вірив, що буду здоровий. Мене не лякали назви моїх недуг. Не боявся я бронхітів, пневмоній і навіть туберкульозів! Я вжив завдяки спорту і вірі в Бога.

За словами матері чемпіона, син замалечку був побожний. «Він вчився «Отче наш» раніше за нас, батьків, — каже пані Надія. — До хворих регулярно навідувалися священники, несли віру в Бога. Мій син перейнявся словами душпастирів. Полюбив він Господа. Не раз я бачила, як синочок припадає на колінцях до іконки і випрошує в Бога здоров'я. І Всевишній віддячив йому, подарувавши життя».

Як згадує Надія Усик, майбутній чемпіон мав велику волю до життя. У шість років він сам приймав ліки, запарював чай, прикладав компрес-

си. Лікарі любили малого. Він був дуже наївний, довірливий і цікавий. «До лікарні навідувалися меценати, робили дітям подарунки, адже там лежало чимало сиріт, були діти з неблагополучних сімей. Я просила Сашку не брати тих подарунків, аби вони дісталися дітям, які більше їх потребують. Сама ж виросла в інтернаті і знаю, як дитина чекає подарунка, — згадує мама Сашка. — Приїжджаю до нього в лікарню, а Сашко каже: «Мамо, я нічого не брав. Ось усі бавляться іграшками, а я свій дарунок віддав іншим».

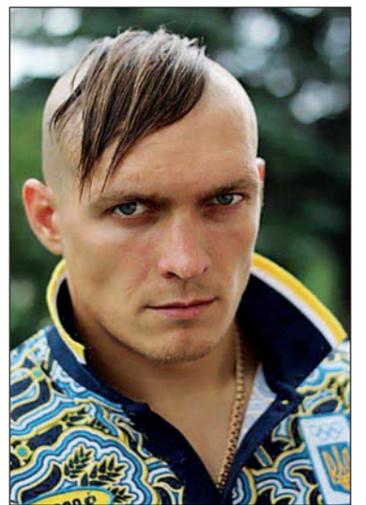
Після одужання Олександр Усик повернувся до Криму. До п'ятнадцяти років грав у футбол, захищав кольори юнацького складу клубу «Таврія» (Сімферополь). Але змінив футбол на бокс. «Я чув чимало скептичних слів, що запізно почав займатися боксом, — каже Сашко. — Та все одно мріяв про перемогу на Олімпійських іграх. Не зважав на розмови скептиків і за десять років важкої праці таки пробився на золотий п'єдестал. Звісно, з Божою допомогою».

— Олександр Усик — яскравий взіреш того, як із «гідкого каченяти» можна стати спортсменом, здоровою людиною. І не просто атлетом, а олімпійським чемпіоном, — каже Сергій Лапін, перший тренер боксера. — Сашко прийшов до нас 15-річним. Перед тим оббив пороги усіх боксерських секцій. Ніхто не хотів брати до себе худенького, тендітного хлопця. Усі тренери казали, що він не має статури і що переріс вік для боксу. Наш зал був його останньою надією. І я повірив у можливість Усика. Мене не відлякало те, що в дитинстві хлопчесь хворів і що фізично він слабенкий. Чому? Бо побачив у ньому розум. Бокс — це насамперед розум, а не сила. Ми часто чуємо: якщо боксер, отже, дурень. Нісенітниця! Насправді у боксі працюють інтелектуальні люди, які вмійють мислити, аналізувати. Саме таким я побачив 15-річного Усика. Уже на першому тренуванні помітив уміння хлопця захищатися. У нього неможливо було пошліти. 70 відсотків успіху боксера залежить від уміння оборонятися. І лише 30 відсотків — від сили ударів. Чомусь більшість наших тренерів навпаки цінують удари, а не оборону.

Заслужений тренер України згадує, що чув чимало закидів на свою адресу, мовляв, навіщо покладає надії на слабеняго «переростка». Однак Олександр Усик втер носа скептикам. «Він працював у залі по шість-вісім годин, — додає Сергій Лапін. — Крім усього, хотів стати кременезнішим. Ми змайстрували йому два восьмикилограмові молотки. Із невеличкими перервами він по 40 хвилин лупцював ними по «камзівській» шині. Працював, як коваль. Така важка праця й допомогла йому стати олімпійським чемпіоном».

Чи став Олександр Усик іншим після тріумфу на Олімпіаді? Чи змінила його слава та зароблені великі гроші? «Не повірю, що гроші та слава його змінять, — рішуче каже мати Олександра Надія Петрівна. — Він був чемпіоном світу і в такому статусі навідувався в рідний Риботин, збирав друзів і ганяв з ними у футбол».

Розмовляв Іван ДУПНАК
Газета ЗІК, № 36, 2012 р.
www.zik.com.ua

УДАРМО В УСІ ДЗВОНИ, БРАТОВЕ! ДО ПРОБЛЕМ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРЕСИ

«Облога «Кримської світлиці» — під таким заголовком в газеті «Літературна Україна» письменник, лауреат Шевченківської премії Петро Перебийніс звернувся з полум'яним закликом до українства — підтримати нашу газету та інші національні патріотичні видання. З ширною влучністю передруковуємо цю статтю-заклик, дозволивши собі лише незначні скорочення та заголовок (до речі, з тексту самого автора), який спонукає до дії. Бо саме завдяки діям і позиції людей, відповідальних за долю української культурологічної періодики, «Світлицю» (і не лише її одну!) справді вдалося витягти з прірви й облоги і вона вже більше року виходить «досвічується» до своїх шанувальників. А щоб їх, шанувальників, було більше і ніяка облога українським виданням не загрожувала — дослухаймося до шановного автора!

Чи бували ви у «Кримській світлиці»? Чи знаєте ви газету з такою метафоричною назвою? «Знаємо, знаємо!» — неодмінно пролунають голоси з різних куточків України. І це будуть переважно письменницькі голоси. А для читацького загалу ту «Світлицю» на сім замків зачинено. Та й для письменників, на жаль, вона недосяжна. Бо що ми знаємо про цю газету? Що це єдине у Криму рідномовне видання?..

З доброї руки славного нашого колеги Данила Кононенка мені пошастило — номер за номером — перечитати цілий масив газети. Враження приголомшливі! Це справді всеукраїнський національний друкований орган. Тут ви знайдете і загальнодержавну інформацію, і добрі вісті з багатьох областей. Тут ви зустрінете вагомий, принциповий матеріал, спрямований на захист наших духовних цінностей. Левова частка, зрозуміло, належить публікаціям про життя морально пригноблених українців Криму. І не тільки українців, а й татар, кримчаків, караїмів, представників інших національних меншин. Та біда в тому, що газета до них не доходить...

Мене як професійного журналіста давно хвилює проблема захисту, підтримки, утвердження в житті держави істинно національної преси. Здається, ми вже виростили з незалежницьких пелюшок. Ми вже більш як двадцятилітні. Час минає, а нічого ж не міняється. Не так багато в нас українських за духом видань. Та й ті ледве дихають у безповітряному просторі, у приглушеній атмосфері байдужості. Ми традиційно нарікаємо на ворогів і не оглядаємося на себе. Чи може жити газета з мізерним тиражем? Звісно, ні. А від кого той наклад

залежить? Та від нас, дорогеньких, таких свідомих, патріотичних і взагалі найкращих у світі. Тож отяммося, співвітчизники! Нас десятки мільйонів. Досить кожному третьому труснути калиткою — і преса українська стане мільйонником, а всі ми — мільйонерами. Мільйонерами духу.

Кажете, нічого читати? Тоді ковтайте на здоров'я жовто-жовчине читиво, захищайтеся брудом, кров'ю, розпустою. А чиста, привітна «Кримська світлиця» марно волатиме в безнаціональній пустелі. Але вона все ж таки волає! Волає на всі обрії України, та й далеко за обрії. Ось тільки деякі адреси її слова. Львів. Степан Вовканич. «Без яких стовпів не обійтися українству?» Київ. Григорій Донець. «Павло Тичина — лицар рідної мови». Донецьчина. Ірина Молчанова. «Маріуполь відкриває Маркіяна Шашкевича». Сімферополь. Валентина Настіна. «Історію України досліджують у Торонто». Пошукова амплітуда редакції на диво широка. У далекий Стопчатів на Івано-Франківщині вирушила молода журналістка Юлія Качула, щоб розказати кримчанам про відкриття та освячення пам'ятника сотенному УПА «Гамалії». Та ще й викликала там на одвертий діалог самого Дмитра Павличка.

Творчі ідеї, як небесна повінь, вирують над «Кримською світлицею». Тільки тут змогли таке придумати: повністю відтворити епохальні публікації перших шістдесятників, яких півстоліття тому відкинула «Літературна Україна». Уже з'явилися у «Світлиці» гомова добірка Миколи Вінграновського «З книги першої, ще не виданої» та грандіозна поема Івана Драча «Ніж

у сонці» разом із ґрунтовними передмовами Данила Кононенка. Набуло розголосу і всеукраїнське дослідження «Мова вивісок» Сергія Лашенка. За його результатами газета в кількох номерах подала гострі, безкомпромісні матеріали на що дражливу тему. А ще ж відкриває «Світлиця» напівзабуті архіви, і ми читаємо знаменитий трактат Євгена Маланюка «Малоросійство», півкової давності статтю Юрія Шевельова «Москва, Маросейка», ранне оповідання білоруського класика Василя Бикова «Поєдинок», цінні дослідження кримського періоду життя Степана Руданського та Максима Богдановича, які знайшли вічний спокій у кам'янистій ялтинській землі.

Залишається сказати, що під лагідним крилом «Кримської світлиці» весело нуртує, видзвонює живильною водою срібногоседитяче «Джерельце», і цього досить буде, щоб наочно побачити, які чудеса творять негавомні, талановиті наші побратими, фундатори цікавої газети...

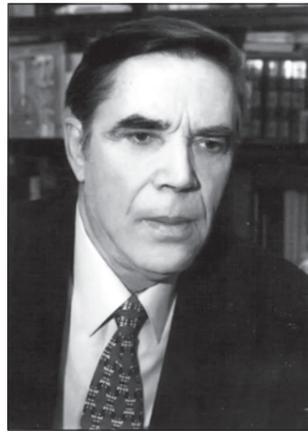
Мені хочеться звернутися до Національної спілки письменників, до всіх творчих спілок України, життя яких постійно висвітлює непокірна «Кримська світлиця». Удармо в усі дзвони, братове! Підтримаймо рідну «Світлицю». Не даймо їй пропасти, загубитися в каламутному інформаційному океані.

Сотня партій у нас. І всі йдуть до народу не тільки з вилами в руках і не з порожніми кишенями. Хтозна, де лиш беруться ті жадані «бала», що течуть зеленою рікою. Але досить вам, панове, кожному відмовитися бодай від одного кількометрового бігборда — і заощадженої «капусті» вистачить на сотисячну передплату «Кримської світлиці» та інших національно свідомих видань.

Не смійтеся, шановні! Не такі вже ми наївні, як декому здається. Вважаймо ці відчайдушні заклики поетичними, романтичними чи бозна-якими. Тільки сиднем не сидімо! Гукаймо в задушливий простір! Може, хтось-таки й відгукнеться.

Петро ПЕРЕБИЙНІС,
лауреат Національної премії
України імені Тараса Шевченка
«Літературна Україна», № 37,
27 вересня 2012 р.

Петро Мойсейович Перебийніс народився 6 червня 1937 року в мальовничому селі Слобода Шаргородська, що на Вінниччині. У 1956 році закінчив Шаргородський сільськогосподарський технікум. А після військової служби у 1959 р. вступає до Львівського державного університету ім. І. Франка на факультет журналістики. Далі — праця в районних, обласних та республіканських виданнях. Очоловав видавництво «Дніпро», редагував «Літературну Україну», журнал «Київ». Лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, член Національної спілки письменників України. Зараз на творчій роботі. У доробку поета більше 17-ти книг, найголовнішими з яких є: «Червоний акорд» (1971), «Високі райдуги» (1973), «Передчуття дороги» (1973), «Світловий рік» (1982), «Присягаю Дніпром» (1985), «На світанку роси» (1997), «Пшеничний годинник» (2008).

Петро ПЕРЕБИЙНІС

КОБЗАРЕВА ЗОРЯ

Доле, офіру прийми,
бодем дарма не карайся!
Сонцем зринає з п'ятьми
віще обличчя Тараса.

Бачу чоло вогняне,
і ворухнутись не могу.
Голос питає мене:
«Що там у тебе, небоже?»

Очі такі молоді
дивляться в душу зігріту.
Мовчки стою на суді
перед рядком Заповіту.

Вітер між отчих печей
свище на згарищі знову.
Світить очам і пече
бодем роздмухане слово.

Немає хати, де Тарас
долівки вперше доторкнувся
малими босими ногами.
Та є ота земля свята —
земля з Тарасової хати.

Над поверхами, де землі нема,
де ближче серцеві до неба,
у полотнянім вузлику злетіла
земля з Тарасової хати.

Коли у віщій тиші до грудей
я вузлик заповітний пригортаю,
мені у серце стукає вона —
земля, на хліб і сіль багата,
земля з Тарасової хати.

У КАЗЕМАТІ
Душа уже не може
збороти цей туман.
Тут милості вельможні
і золотого оман.

Тут марне опиратись.
Темницю аж трясє.
Скорись! Ми імператор.
Ми бог. Ми дух. Ми все!

Та німбом сяє ангел
над кручею чола.
За ґратами благально
видзвонює бджола.

Дзуминко, звідкля ти
в цих нетришах імлі?
Невже тебе крилята
з Надросся принесли?

Іскринкою живою
надія виграє.
Над чорною Невою
Дніпро у серце б'є.

Вечір вишитий зірками.
Сидимо під рушниками.
Квітне вишня-подольянка.
Тітоньки у вишиванках.
Я між ними вичитую:
«Зоре моя вечірняя»...

Над моєю душею,
над листком «Кобзаря»
захід сяє вишнево.
Тиша. Вечір. Зоря.

Вольниця нещасна
засмутилася.
Болю наш, Тарасе,

Своїм високим поетичним словом Петро Перебийніс намагається очистити людей від скверни буденщини, вселити віру у торжество правди і справедливості. Поет закликає народ «не захилятися намумом», що виповзає з усіх щілин сьогоднішнього нашого життя. Суворий і мовчазний у житті, Петро Перебийніс «ніжний і тривожний» у творчості. Найкраще сказав про П. Перебийніса побратим по перу Іван Драч: «Перебийніса знаю ціле життя. Вражає і вражає своєю цільністю, цілеспрямованістю, організованістю. Спершу думав написати і вже був написав: Петро схожий на підбитого птаха. А згодом роздумав. І написав би так: Петро схожий на птаха, якого намагалися підбити, але він вижив і не здався, і живе».

Євген ПШЕНИЧНИЙ

є в нас ти —
і все!

Вітер часолету
мчить у засвіти.
Віщій наш Поете,
свічку засвіти!
Зблисни над знімлим
словом з-під поли.
Злісного Золя
гнівом підпали.

І скажи оспалим
пасинкам доби,
щоб не поспали
попелом чуби.

Щоб не зашивали
дратвою роти.
Щоб не забували
грати і дротис.

Слово непогасне
наймитів трясє.
Воленька, Тарасе!
З нами ти —
і все!

ЗАЛІЗНИЙ ЛЬДОВИК
Він сунеться, залізний льодовик.
Ніщо його не може зупинити.
Він сунеться на гори і долини,
на води, на степи, ліси, діброви,
на отчі кладовища, на кургани,
на думи, на пісні, казки, легенди.
Він сунеться, залізний льодовик.
Він сунеться на канівську святиню,
на Хортицю, на вольницю

козацьку.
Він горне землю-матінку під себе,
на горло вже Дніпрові наступає.
Він сунеться, ладен і Чорне море
розхлопати, розбризкати

у безвість...
Він сунеться, залізний льодовик.

Зупинився час урочий,
і задумався Тарас...
Озовися, наш пророче,
з безневості до нас!

Засвітився біловесним
ореолом кризь дими.
Заповітом піднебесним
серед волі заграми.

Яничарство навесніє,
глушить мову гомінку.
Зачекались ми Месії
у терновому вінку.

Чайка голосом Пегаса
марно квилить на льоду.
Батьку, Господи Тарасе,
дай нам силу молоду!

Дай нам полум'я живого
у знеможені слова.
Хай розвіється тривога,
як пороша снігова.

Хай проміння веселкове
збудить серце крижане
і за вільні виднокіла
холоднечу прожене.

Слово крицею кресала
Божу іскру добува.
Воскресає і скресає
тужна пісня вікова.

Дай, Тарасе, бурелому,
щоб сахнулася орда!
Зачекалась перелому
і жадає грому, грому
наша воля молода.

ШАНОВНІ ЗЕМЛЯКИ! УКРАЇНЦІ! ЗВІЛЬНИМО УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО, ГАЗЕТУ, КНИГУ, КУЛЬТУРУ, ДУХОВНІСТЬ З-ПІД ОБЛОГИ ВЛАСНОЇ БАЙДУЖОСТІ Й ЧУХРАЇНСТВА! КУПУЙТЕ, ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ, ЧИТАЙТЕ, ПРОПАГУЙТЕ, ПІДТРИМУЙТЕ РІДНЕ, УКРАЇНСЬКЕ!

ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС «КРИМСЬКОЇ СВІТЛИЦІ» — 90269. Вартість передплати: 1 місяць — 9,27 грн.; 3 місяці — 27,21 грн.; 6 місяців — 52,77 грн. Передплатити «Кримську світлицю» не лише для себе — зробіть подарунок своїй школі, бібліотеці, рідним, знайомим: чим більше в українського друкованого Слова буде шанувальників, тим надійнішим буде його майбутнє! Адреса редакції: 95006, м. Сімферополь, вул. Гагаріна, 5, к. 14. Тел.: (0652) 51-13-24, (050) 957-84-40; ел. пошта: kr_svit@meta.ua; Інтернет-сторінка: http://svitlytsia.crimea.ua

ф. П-1

Державний комітет зв'язку та інформатизації України

АБОНЕМЕНТ

На газету **90269**
журнал (індекс видання)

«Кримська світлиця»

(найменування видання) Кількість комплектів

на 200 ___ рік по місяцях

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Куди (поштовий індекс) (адреса)

Кому (прізвище, ініціали)

ДОСТАВНА КАРТКА-ДОРУЧЕННЯ

На газету **90269**
журнал (індекс видання)

«Кримська світлиця»

(найменування видання)

Вартість передплати _____ грн. _____ коп. Кількість комплектів _____

Вартість переадресування _____ грн. _____ коп.

на 200 ___ рік по місяцях

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

поштовий індекс _____ місто село _____

код вулиці _____ область _____

буд. _____ корп. _____ кв. _____ район _____ вулиця _____

прізвище, ініціали _____

УКРАЇНОНЬКО МОЯ!

Чую чудо-солов'я.
Цей зухвалий солов'їсько —
то заплаче, то засвище,
то зарече, то зарече...

Українонько моя,
карі очі!
Ти дала мені ім'я.
Ти зіткала наді мною
каре небо, карі ночі, карі зорі.
Українонько моя
незора.

Б'є дніпрова течія
карим сьйвом у зиниці.
Карий сонях кружеляє
в хороводі.

Українонько моя
дніпровода.

Кароока ми сім'я.
Карі очі у матусі,
карі очі у любові.
Карі очі...

Українонько моя,
краю отчий.
Чую чудо-солов'я.
Цей немертний солов'їсько
то ридає, то сміється —

рік за роком,
вік за віком...
Українонько моя,
Україно!

* * *
О речники лукавої хвали!
Ви хором Україну заклили,
защебетали, забалакали
і кинули, заплакану,
під ноги...

П'яні солов'ї!
Не Україну, а свої
неситі вола, свій чебер
ви любите.
Ви все проїли!
Ви проспівали Україну
і возвеличили себе.

СИВИНА ДНІПРА

Розписала чапля
небеса пером.
Наче сива шабля,
вигнувся Дніпро.

Набрякає в росах
довга осока.
Заблукала боса
доля козака.
Бути чи не бути

в мареві ропи?
Розбуди, Славуто,
зморені степи!
Де козацькі діти,
де твоя сім'я?
Затужила, Дніпре,
братія твоя.

Горбиться від болю
вежа січова.
Котиться на волю
сніжна голова.

Там курличе вітер
у горнилі дня.
Не корися, Дніпре,
доганяй коня!

* * *
Дивні часи настали,
і спливає каламуть.

Лізуть грішники повстали
на порожні п'єдестали,
перед Богом страму не імуть.

Грішникам у райській
мушлі
сниться злото на блосі.
Грішник грішника
там душить.
Господи, спаси їх душі
в небесі!

* * *
Картопля цвіте фіолетово.
Цілується джмелик
із мальвою.

(Мама літо вишиває
фіолетовими хрестиками).
Картопля цвіте фіолетово.
Гойдається сонце на соняху.
(Мама хрестить вишиванку
фіолетовими хрестиками).
Картопля цвіте фіолетово
між мамою та Україною.
(Мама землю одягає
у святешну вишиванку
з фіолетовою маніжкою).
Картопля цвіте фіолетово.

* * *
Що за спів! Луна троїста.
Битий бубоне, ушквар!
Тьохнуть пальці

цимбаліста —
і шумить Хрещатий яр.
І росте, росте луна
у відродженні і в русі.
Десятеро чорновусих
ще й одна.

Ще й однеденька чорнобрівна
в хороводі козаків.
Чує ненька Чураївна

дніпровий хороспів.
Нумо, хлопці, виступаймо.
Гей, ударом — на удар!
Над чумацькими степами
гомонить Хрещатий яр.

Поганяй за сонцем ярим!
Хоч туман усе накрав, —
не сховатись яничарам.
Стугонить Хрещатим яром
шлях на Крим.

Що за спів! Між полюсами
надривається струна.
Ходить пісня небесами.
Дзвонить пісня голосами.
Десятеро ще й одна.

* * *
Розривняли зелені байраки,
розтоптали червоні суніці.
Засліпили наївні ромашки
вулканічним окропом

смоли.
По насінню, корінню,
пагінню
прокотились вогнем

і металом,
по живому сипнули
асфальтом
і пройшлися нещадним
котком.

Не померла під пресом
гарячим
лиш одна золота насінина —
і зухвалим колінцем

росточка
проломила могильну плиту.
Розростається далі і далі,
зеленіє чіпкий подорожник.
Набухає, тріщить

від коріння
непорушна імперія тьми.

ОРІЯНА

Наша воля — чаша недопита.
Повертає вирій до коша.
За горою цокають копита,
і співає жайвором душа.

Україно! Пісня наша лине.
Пролітають коні вороні.
Я гіркою мовою калини
присягаю рідній стороні.

Оріяна світить небесами,
осяєє крила вожака.
Промовляє вітер голосами,
і шаліє шабля козака.
Україно, зоряний розмаю!
Я з тобою долю розшукаю.
Я любов'ю тихо присягаю
на святому полі рушника.

м. Київ

ПОЕЗІЄ, ТИ ІСКРА МІЖ СЛОВАМИ!

Життя минає, диво залишається.
Не пам'ятаю, що було вчора, а
себе мало — пам'ятаю.

Мама тісно пеленає молодшого
братика. І на широкій нашій ле-
жанці вже біліє непорушна поло-
жняна качалочка. Тато обгороджує
нас ночами, стільницею, затулюю
і ще якимось там причандаллям.

— Дивись, Петю, не впади, —
наказує мама. — І хлопчика догля-
дай. Ти старший...

Через причілкуве вікно бачу їх на
спортивній стежині між городами.
Мама щораз озирється, а тато махає
рукою за розквітлим вишнями-
черешнями. Поспішають обоє «у
місто». Від цього загадкового слова
серденько моє шемливо завмирає.
Місто — це завжди щось приємне,
казкове, несподіване. Тільки б цей
хлопчик не плакав. Мені ще нічого
не говорив незнайоме ім'ячко Вася.
Хлопчик та й годі.

Скоса поглядаю на тугеньку качало-
чку, яка цмокає, сопе, лепече і врешті
заходиться оглушливим ревом.
— Ша, хлопчику! Спи, спи... —
благально покочую по рядніні га-
ласливий сповиточок і сам почи-
наю пхінкати від страху. Качало-
чка миттю замовкає. Із пелюшок
зухвало дивляться на мене здиво-
вани туманні оченята.

Як довго тягнеться час! Дрімаю.
Прокидаюся. Присуваю до вік-
на, а там — щастя... Із вишневої
завії випливають мама й тато. І такі
ж вони красиві! Мама струнка, наче
мальва. Обличчя смагляве, коси
каштанові з рівним проділом. Тато
білочолодий і чорночубий. А брови у
тата — надламани крилята...

Ближче, ближче поквалітивий тупіт.
Ось уже вистукує засувка на
дверях. А я щосил термощу кача-
лочку:

— Хлопчику, хлопчику, вставай!
Тато виймає з-під кремової сороч-
ки біло-сині місяці тарілок. Із ма-
миного кошачка викочується дер-
в'яна розмальована машина з
кабінкою. І цукерки, цукерки! Ча-
ривні медові крутелки у шестестю-
чих смугастих обгорточках.

Пам'ять вимальовує позолочену
ранковим променем ікону Богоро-
диці. Вона дивиться маминими
карими очима з тієї молоді далі-
ни. Мовби нагадує, що хрестили
батьки свого первістка пізно і по-
тайки. Боялися диявола. І зостало-
ся у свідомості таке: занурюють
мене у свячену воду, а я вперто
відбиваюся руками і ногами. Харак-
тер... Та добре, що встигли охрес-
тити. Бо насувалися демонські часи
для нашого роду і всього народу.
Хто міг тоді знати, що мама назав-
жди скалічить на крижаних вітрах
бурякового лану, що тата поща-
дить велика війна, але поглине
мирна завірюха, що та мить їхньо-
го щасливого й безтурботного жит-
тя залишиться тільки на побуріло-
му знімку міського фотографа? Усе
ще мало бути...

Залізною грозою вдарила у дитяче

серце війна. Вона косила жита і
людей, спопеляла землю і небо, а я,
чотирилітній, дивився на неї ши-
роко розплющеними перелякани-
ми очима. Ось над самим кошином
нашої хати блискавично пролітаю-
ть гуркітливі зелені літаки. Не
встигаю роздивитися їх, але щора-
зу ловлю поглядом сонячні спала-
хи на квадратних окулярах і чорно-
му льотчицькому шоломі. Наша
няня, двоюрідна сестра Антося каже,
що літаки сідають у полі за Слобо-
дою. Тягну її за руку, благаю: гайда
туди! Біжимо через вигін — а там у
два ряди виграються на сонці
крилаті зелені ангелята. І так мені
хочеться осідлати хоч одного та й
полинути в небо. Літати! Ця при-
страсть міжно обняла моє серце і
вже ніколи не випускала його з тих
небесних обіймів. А тодішні анге-
лята грізно дихали вогнем і на очах
моїх, бувало, падали на землю. І не
вірилося, що та жаклива купа обго-
рілого заліза ще недавно літала.

Війна котилася спочатку на схід,
потім на захід, а вразлива дитяча
душа бачила й фіксувала те, що їй
хотілося. Ось я стою на трав'яному
подвір'ї по коліна у ромашках. Зо-
лотистий пилкок сіється довкола і
приколює мене у тинистому холо-
дочку. І враз, немов у казковому
сні, на стежині з'являються двоє у
зеленому. Поруділі пілотки, вицвілі
обмотки. Рушниця за плечима. Один
засвічується такою знайомою усміш-
кою: «Петя, синочок!» Виймає із
нагрудної кишенки величезну, у
синюватих наростах, сливу-скорос-
спілку і несе мене до хати. Мама
квітне від радості. Півторарічний
Василько заходиться плачем. Тато зі
своїм другом-солдатом поспішно
сідає за стіл. А мені вже не до них. Я
в куточку обережно погладжую гля-
суваті приклади довжелезних руш-
ниць. Нічого іншого не відбилися в
пам'яті. Тільки це: тато, слива, руш-
ниця. Та й зустріч була короткою. На
декілька хвилин відпустили білий.
Це ж треба: через рідне село відсту-
пали...

Деталі. Спалахи. Відблиски і збли-
ски. Цікаво, чи саме так вони поба-
чилися би, скажімо, «математич-
ній» душі?... А моя заплакана ду-
ша вже біжить колючою стернею
повоєнного серпневого степу. Мені
всього шість із хвостиком років. Та
я вже маю першу професію. Я —
пастух. Старші «колеги» відлежу-
ються у холодку під шипшиною і
час від часу доручають найменшо-
му робити виснажливу «круглу» —
завертати розтривожене гедзями
величезне стадо колгоспних корів.
Завертаєш їх з одного боку, а вони,
капосні, вже з іншого розбрелися.
Отак і метаєшся туди-сюди. А вче-
реші ледве дибаш додому поколо-
тими, закривавленими, задубіли-
ми від болю ногами. Що задубіли-
ми, то правда. Коли настала пора
готуватися до школи, мої гартовані
стопи були такими зашкарбуленими,
що мама ледве відтерла їх цегли-

ною у цебрі з окропом.

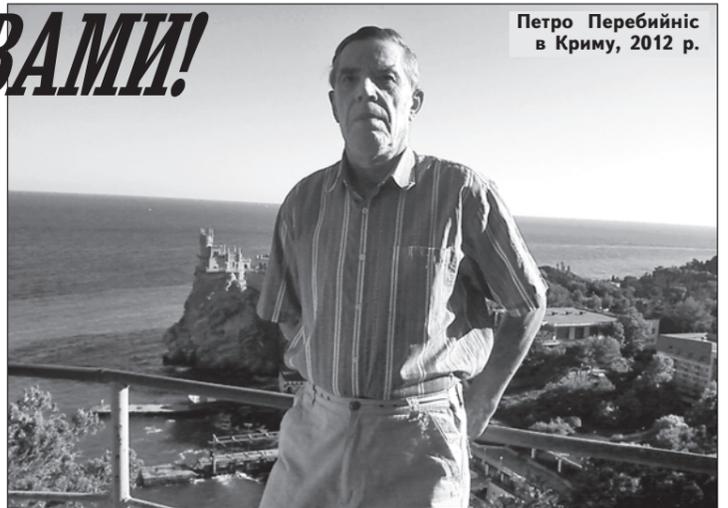
Не забувся і перший заробок —
мішок жита за мозольні мої тру-
додні. Та невдовзі повернувся з
війни тато і прямо-таки вирвав
мене з того колгоспного рабства.
Зате мама не здавалася: «Що ж
йому, байдики бити та по городах
шастати? Най хоч нашу Муську
пасе...» Муська — на диво розумна
червоняста корівка з білою чирвою
на лобі. А слухняна яка! Інша худо-
бина так уперто прямує у шкоду,
що навіть грім не може її зупинити.
Тільки наша знає зась. Ось їде собі
тихцем на зелену озимину, а я
кричу: «Муська! Назад!» І що ж ви
думаєте? Постоїть, помукає і вер-
тається. Сідаю сміливо їй поміж
роги — понурить голову і терпляче
очікує, поки я продемонструю пас-
тухам її лагідну вдачу.

Життя суворе. І ялова корова стає
зайвою на хазяйстві. Саме така доля
спіткала білолашну нашу Муську.
Цілу добу протяжно стогнала вона
у зачищеному хліві, негодована і
приречена. У рокований час я захо-
вався за межею і сидів там до піз-
нього вечора...

На той час я вже був посвячений
у тайнство азбуки. Вабили мене
прадідівський «Кобзар» і старенька
«Хрестоматія». Вечорами, коли за-
свічували газову лампу, любив я
дивитися, як тато читає. Його чорні
з вогниками зиниці неквапливо, по-
селянському зосереджено перебіга-
ли по рядках. І мене просто чарува-
ло незбагненне це дійство. А мама
невдоволено бурчала: «Ну що ти
внурився у книжку? Прочитай щось
дитині». Завжди мовчкватий тато
довго вагався, мов перед стрибком у
воду, і врешті глухуватим голосом
починав: «У неділю вранці-рано поле
крилося туманом»...

Це було щось приголомшливе! Я
й не знав, що за цими дрібненьки-
ми зернинами літер таїться таке
диво. А тут і мама пригадала смішні
і трохи страшнуваті рядки: «Чого,
брате, так збілів? Що з тобою ста-
лось?» Після останніх слів «А хво-
стик, як шило» вона вимогливо
питала: «Ну, що то було?» Я кліпав
повіками, і мама сердито гукала:
«Хіба ж не ясно? Миш!» А ще
жартувала, що закінчила «чотири
класи і п'ятий коридор». Тому й
повчала мене: «Слухай і запам'яту-
вай. Не лінуйся, гезинтир!» Дерен-
чливе слівце хльоскало дошкул-
ним батогом і тало якусь магічну
силу. Довгенько не міг я второпати,
що воно і звідки. Скоріше за
все, почула десь матуся про дзер-
тирів і придумала собі таку лайку.
Жаліслива, але й сувора, вона дуже
скоро прилучила мене до читання.
Якось непомітно минув я стадію
«по складах» і вже сам досить-таки
жваво читав зажуреним тіткам «Коб-
заря». А вони сприймали долю най-
мички як свою власну долю.

Жили ми тоді в рідній маминій
хаті. Бідова родина Магдалюк була
всуєлий жіночюю. Єдиного синочка

Петро Перебийніс
в Криму, 2012 р.

Миколу рано забрала дифтерія. Дід
Левко Пилипович, якого я не за-
став на цьому світі, працював меха-
ніком на Соснівському цукрозаво-
ді. Застудився. Лікарі щось там
передозували, і він осліпнув. А щоб
замести сліди, його просто отруїли.
Було Настасі тоді шістнадцять. От і
залишилася напівсиротою з мамою
Горпиною Тимофіївною і старши-
ми сестрами Марфою, Даркою,
Фросиною та Ониською. І в кожній
з них не склалося сімейне життя.
Тільки мамі мої пощастило, та й
то ненадовго...

Як зараз бачу лагідну, добру бабу-
сю Горпину. Ось я спритно вилажу
на сливу-угорку, яку вже обірвали,
а бабуся знизу примовляє: «Пети-
ку, дивися, ондечки ще одна сли-
вочка...» Так і називали її в нашому
кутку: ондичка. Немов кризь ту-
манну пелену мариться мені тяжке
видіння: п'ятеро дочок повклякали
біля неї і тужно примовляють: «Мам-
ко, простіть нам!» А вона ледь в-
рушить побілілими смертними гу-
бами: «Бог простить...» Це тільки
так заведено, коли просяються
навіки. Бо ж насправді нічим не
звинили бідні мої тітоньки. Хоча
як сказати. Діти перед мамою зав-
жди винуваті...

Родина Перебийносів була замож-
нішою. В ній домінував культ батька,
а його дід Федосія Даниловича.
Крутий характером вусань був
схожий на козацького полковника
Максима Перебийноса-Кривоноса,
який брав штурмом Шаргородську
нашу фортецю і якого дідусь не без
гордості вважав своїм предком. Та й
сам був хороброю вдачі. Як і всі
Перебийноси. Скажімо, Данило
Мойсейович Перебийніс не дарма
дослужився аж до прапорщика цар-
ської армії. Мабуть, не випадково і
тата мого назвали Мойсеєм. Тиха і
на диво шедра бабуся Ганна Григо-
рівна не раз примовляла: «Ох мій
Мойсейко, найменшенький...»

Сімейка була — як у того Омелька.
П'ятеро синів і п'ятеро дочок! А
імена які: Пилип, Антон, Левко,
Яким (татів близнюк). Ну й дівчата:
Марина, Маланка, Марія, Югіна,
Палажка... Прямо із Кайдашевого
реєстру!

Отака вона, рідня моя від мами і
тата. Майже всі не мали казенної

освіти, але закінчили, можна сказа-
ти, вищу батькову школу. Всі лю-
били читати, співати, вишивати. А
в тітці Марини був навіть чарівний
синьенький патефон. І я у вихідні та
святкові дні серцем розкручував
чорні сонечка сьйливих платівок,
які дарували мені незабутні ме-
лодії, піднебесні звуки, загадкові
дзвони, голоси: «Там, де Ятрань
круто в'ється», «Ой не шуми, луже»,
«Іхав козак на війноньку»...

Тато дуже ревно ставився до мого
навчання, тривожився, що з мене
вийде. Та я, неборак, не часто раду-
вав його. Особливо не давалася
мені математика. Поки проходили
арифметику, я просто знемагав од
його диктаторського контролю. А
вже з алгеброю стало легше. Тут я
міг похитрувати. Напишу тільки
умову задачі, а знак «дорівнює» не
ставлю. Тато подивиться і каже:
«Ну-ну». Потім гортає підручник
алгебри, щось там вичитує. А я
лиш ехидно усміхаюся. Та ось од-
ного неприємного вечора тато питає:
«Ну як там ця... алгебра?» Пока-
зую, як повелось, задачу без рішен-
ня. І тут (ой лишенько!) бере мій
татонько ручку, ставить знак «дорів-
нює», пише формулу за формулою
та ще й примовляє тремтячими від
гніву губами: «Ти що, за дурня
мене маєш?» Такий ось урок мате-
матики...

Урок цей мав долясяжне продов-
ження. А поки що тішив я тата
червоними п'ятірками за твори і
диктанти. Хоча й сам дивувався:
граматики не знаю, а пишу на
відмінно. У Шаргородському агро-
номічному технікумі, куди я всту-
пив, не могла нахвалитися мною
улюблена вчителька історії Євгенія
Арсентіївна Хитрик. А вчителька
літератури Ірина Наумінна Рухвар-
гер до Нового 1953-го року органі-
зувала конкурси, на якому я здобув
першу в житті премію за поетич-
ний твір. Тато шанобливо гладив
пальцями дорогі відзнаки — синій
том Гоголя з нашим прізвищем та
печаткою, рідкісну на той час піпєт-
кову авторучку — і врешті схвилю-
вано мовив: «А може, ти будеш
цим... писателем...»

Петро ПЕРЕБИЙНІС
(Продовження буде)

(Продовження. Поч. у № 38-40)
«Так ви ж чули, Сталін каже, що класова боротьба з кожним роком загострюється. От вони й продовжують свою революцію, своє насилля».

Розговорились, і Юхим розказав, що весь 1937 рік стежив за газетами. Його дивували статті радянської преси. Друкують начебто листи трудящих. Самі заголовки про що говорять: «Знищити троцькістську гадину!» або «Розстріляти підліх ворогів народу!», або «Колгоспники завжди стоятимуть на захисті свого заможного життя» і такі інші.

— Отак і на зборах наказували окремим підлеглим лизоблюдом з ядовитими язиками і ті виступали, — продовжував шепотіти йому й сусідові на цих же нарах Никифор. — Кляли придуманих «ворогів народу». А наступного дня і тих крикунів саджали. Потім і третіх, тих, що залишались на волі. А преса сприяє тому, щоб продовжувалося таке самознищення нашого народу, допомагає нескінченним репресіям. І триває чорний терор.

— Бач, більшовики дорвалися до влади і що творять, — додав Никифор.

— Тут можна ще сказати, що при диктатурі однієї партії, де відсутня найменша критика владних структур, так буде завжди. Незалежно, чи це диктатура більшовицької партії чи якоїсь іншої. При диктатурі завжди буде застосовуватися насилля, репресії, а значить, будуть тиснути на людей страхом.

— Та куди ж вони ведуть? Хіба ж отак весь час вони і керуватимуть народом з допомогою терору? А нас тут б'ють палицями, як собак. Та ж влада. Народна називається.

— Не дивуйтеся, Ленін і після взяття влади наказував розширити застосування розстрілів усім ворожим елементам. А разом з Калініним ще в 1919 році давав письмове «Указаніє» своєму найлюбішому собаці Дзержинському «всіх шайтанів арештовувати як контрреволюціонерів і розстрілювати безпощадно й повсюди». Така політика нищення людей і складала основи Кримінального кодексу ще з 1922 року. Сам Бухарін за це колись ратував, та, бач, тепер його самого знищили.

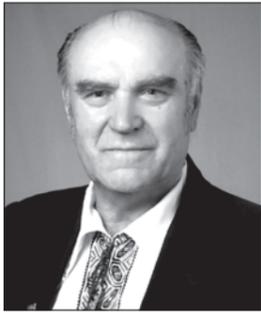
Слідчий обласного Управління НКВС Сталінської області Гумовкін Григорій Іванович за ці декілька днів уже встиг же кількох затриманих зеків викликати і допитати. Він розглядав справу Старобешівської контрреволюційної диверсійної організації. Для того, щоб хоч приблизно «клеївся» злочин учасників цієї повстанської організації проти радянської влади, йому потрібні були свідки тих злочинів. А всі допитані, як один, не підтверджують своєї участі в тій диверсійній банді. Тепер навіть жалів, що знищив Булатова ще в 1937 році. Поспішив. Так вимагали. Треба було для виконання заданої планової кількості арештованих. А тепер ось про всіх старобешівців слідчі Старобешівської райопергрупи Солдатов, Секретов, Калугін пишуть, що всіх тих затриманих завербував Булатов.

Щоб схилити до визнання ними своїх

злочинів і записати їхні зізнавальні покази такі, які потрібні органам НКВС, Гумовкін змушував їх стояти по півдня в стійці «струнко», бив гумовою палицею. Але попалились вперті греки, довго не здавались. А потім, мабуть, домовились між собою, на всі запитання почали відповідати одне — «Так». А без розгорнутих пояснень це не відповідь. Але він чіплявся хоч за це, і розгорнуті обставини придумував сам.

Так були підготовлені одразу кілька протоколів допиту. І через кілька днів він врешті викликав на допит удруге і Добродуха. Олексій за ці шість днів навчений «знавцями» таких сучасних надуманих «кримінальних справ», сміливіше переступив поріг кабінету слідчого. Той показав на стілець, прикутий до підлоги, витяг із шухляди складені аркуші й запитав:

— Добре подумав? Я дав тобі часу вдосталь. Не забув, як я радив тобі ще тоді відповідати? Отож відповідай

Василь ДЕРГАЧ

ВИРОК ІСТОРІЇ

КІНОСЦЕНАРІЙ ЗА ТРИЛОГІЄЮ «КАРА ІСТОРІЇ»

чітко. — А далі пом'якшеним тоном, заграючи з Олексієм, продовжив: — Які саме обов'язки ви виконували в банді Булатова? — Я нічого не виконував. Я взагалі не знаю такої банди.

— Про те, що ви були членом контрреволюційної націоналістичної диверсійної повстанської організації Булатова ви показали ще на першому допиті. Зараз уточніть, що саме ви в ній робили?

— Я нічого там не робив, — повторив Олексій і відчув, що до нього знову повертається відчуття страху. Та на що ж схожий отакій допит. Він і тоді не стверджував цього, а відмовлявся, а слідчий знову те ж саме... Він аж здригнувся, над ним знову гримів грізний голос слідчого:

— Тобі що, позакладало? Повторюю питання. Скільки членів банди було у розпорядженні твого стрілецького відділення Булатовського повстанського загону?

— Не був я ніяким... не керував я відділенням.

— Ага! — аж зрадів Гумовкін. — Значить, був, брав участь, лише не керував відділенням. Гаразд, я уточнюю запис. — І він схопився за ручку, почав щось виправляти в записаному раніше. Олексій, скоріше, відчув, ніж зрозумів, що там у слідчого все вже записано наперед. Наляканий такою надуманою і записаною проти нього фальсифікацією, бо радили ж йому співкамерники і скільки разів сам себе запевнював, що не дасть згоди на таку підлу намову в протоколах, він не втримався, схопився на ноги й рвонувся до слідчого. Хотілось вихопити з під Гумовкіна той весь фальсифікований

ним протокол і кинути в його нахабні брехливі очі.

Гумовкін теж в ту мить підхопився на ноги, схопив той свій надуманий протокол, відхилився назад. А з Олексієм сталось щось неймовірне. Він ніколи таким не був. З людиною таке трапитись може тільки раз у житті. Бо таке почуття людини і саме життя не можуть існувати разом. Він втратив владу розуму над вибухом емоцій.

Мабуть, в ту мить все разом, — і образа, і гнів, і ненависть у серці, — все обернулось, перетворилось тільки в одне почуття люти. Вона рвонулася з його душі, скипіла гарячим окропом у серці і кинулась через стіл на підлого фальсифікатора.

На цей кидок Гумовкін, мабуть, навчений подібним випадкам інших зеків, теж відхилився, натис на рятівну кнопку і вискочив зі свого крісла. І коли розлючений Олексій не стримався, скочив побіч столу і вчепився обома руками за горло брехуна, той встиг вихопити револьвер і згарчав випустив у свого підлідного одразу дві кулі. Руки Олексія ослабли, обезсилене тіло, яке щойно було все напружене, обмякло. Він схопився за живіт і присів прямо біля порожнього крісла Гумовкіна. На постріли в кабінет прибігли двоє наглядачів. Один зопалу ударив Олек-

сія палицею по спині, а потім схопив під пахви й потягнув до дверей. Піджак в'язня вже був у крові. Другий наглядач на руки Олексія взявся чіплять кайдани. Олексій одірвав обидві руки од свого живота і, показуючи йому їх закривавлені, пересилоючи біль, люто крикнув:

— Куди чіпляєш?! Ти ж бачиш!.. — і звалився на підлогу.

Наглядач почепив-таки наручники і обидва наглядачі, лаючись, почали піднімати Олексія. В цей час вскочив ще один працівник прокуратури. Побачив, що слідчий стоїть осторонь, запитав:

— В тебе все гаразд? — І коли той кивнув, він повернувся до цих двох з пораненим і підсумував: — Це вже другий сьогодні. Тягнись і його в санчастину.

Олексій, перемагаючи біль, вже піднявся, притулив закаidanені обидві руки до живота. Так і вийшов з дверей із закривавленими руками на животі в оточенні наглядачів.

СЦЕНА ВОСЬМА.

«ХТО НЕ З НАМИ — ТОЙ НАШ ВОРОГ»
В кадрі — будівлі владного Кремля. Спершу загальний вигляд, далі просторий кабінет Генерального Секретаря ЦК ВКП(б). За столом сидить Сталін. Далі біля цього ж столу стоять члени Політбюро ЦК партії більшовиків Молотов, Ворошилов і Калінін. Входить в кабінет Нарком внутрішніх справ Радянського Союзу Єжов і, виструнчившись перед Сталіним, доповідає:

ЄЖОВ: — Товаришу Генеральний Секретар ЦК ВКП(б)! Ваше завдання виконано! — Виймає з теки аркуш паперу, тремтячою рукою кладе його на столі перед Сталіним. —

Тут список сімдесяти двох співробітників наркоматів і членів ЦК партії.

СТАЛІН: — Всі заарештовані?
ЄЖОВ: — Так точно! Чекаємо ваших наступних вказівок.

СТАЛІН (Суворо дивлячись на Єжова): — Вказівки ті ж самі — бути безпощадними до ворогів народу!

ЄЖОВ: — Слухаюсь, товаришу Сталін!
СТАЛІН (Розгорнув складений удвоє аркуш, проглянув написане): — Не бачу прізвища Галченка. Чого тягнете з ним?

ЄЖОВ: — Він зараз у закордонному відраженні. Ми його з наступним списком.

СТАЛІН (На списку щось пише, потім вголос читає): — Ворогам народу і комуністичної партії — смерті! (Далі передає аркуш зі списком Молотову). Давайте підписуйте. І ти, Вячеславе Михайловичу, і ти, Кліме.

МОЛОТОВ (Надписує і читає написане): — Всім зрадникам — наша більшовицька кара! (Далі аркуш підсовує Ворошилову).

ВОРОШИЛОВ (Підписує, читає): — За паллоками гільютина плаче! (Передає аркуш зі списком приречених Сталіну).

СТАЛІН (Подає аркуш Єжову): — Оце тобі наше рішення ЦК! Та гляди ж, дій рішуче!
ЄЖОВ (Укладаючи список до теки): — Завжди готовий служити нашому ЦК! (робить крок до дверей).

СТАЛІН: — Зачекай. А ті вчорашні списки? Вони з тобою?

ЄЖОВ: — Так, товаришу Сталін.

СТАЛІН: — Давай і ті списки. — Єжов подає ще два списки. Сталін бере ті аркуші і каже: — Тут зрадники з України і Білорусії. — Вождь радянського народу суворо подивився на присутніх. Ті мовчки опустили голови. Улюблений вождь народу теж помовчав, а тоді: — Будемо читати!

КАЛІНІН (Підступив до столу ближче, ще нижче зігнувся): — Кхе-кхе... Гадаю, нашим товаришам у Києві і Мінську ми віримо. Пропоную погодитись з їхніми списками. МОЛОТОВ і ВОРОШИЛОВ (Разом): — Так, так. Ми згодні.

СТАЛІН (Передає Єжову і ці два аркуші з прізвищами заарештованих і каже): — Пускайте і цих в розхід.

ЄЖОВ (Узяв списки і ці. Цокнувши каблучками, виструнчився): — Єсть, товаришу Генеральний Секретар ЦК ВКП(б), пускати в розхід! Дозвольте йти?

СТАЛІН (Мовчки показує Єжову на двері і ствердно киває. Єжов виходить, а Сталін звертається до Молотова): — Місця у в'язницях наших ще є?

МОЛОТОВ: — Не стане тут, товаришу Сталін, то в Сибіру завжди вистачить.

В цей час у дверях, за якими зник Єжов, з'являється секретар і звертається до генсека: — Товаришу Сталін! Терміново зателефонував посол Німеччини. Просить дати згоду на його візит до вас.

СТАЛІН (Помовчавши): — Скажіть, що прийняти його не може. (Секретар виходить). Надумали кордони узгоджувати. Те встигнемо пізніше. Зараз немає часу. Та й... Своїх тут ось притиснемо, тоді вже візьмемо за поляків. (Помовчав. Подивився суворо на всіх присутніх почергово, а тоді продовжив). Ще раз наголошую. Хто не з нами — той наш ворог. Чули? Отож.

(Продовження буде)

ЧАС ЗНАТИ ПРАВДУ!

І знову ми напередодні сумної річниці — виповнилося 75 років злочину, який скоїв тоталітарний режим в урочищі Сандармох, що в Карелії. Багато десятиліть ці події були суворою державною таємницею. Тепер ми знаємо все.

Вгамувавши емоції, відтворимо хроніку подій, що мали місце в жовтні-листопаді 1937 року. Історію не можна політизувати. Мають говорити факти, документи, свідки.

* * *

Свого часу співробітники Петербурзького «Меморіалу» віднайшли в архіві протокол засідання особливої «трийки» НКВС по Ленінградській області від 9 жовтня 1937 року.

З цього протоколу випливає, що 1111 в'язнів Соловецького табору особливого призначення мали таємно партіями вивозити морем до урочища Сандармох поблизу Медвежогогірська на страту. «Трійка», йдучи назустріч 20-й річниці Жовтневої революції, вирішила зробити і свій внесок у святкові заходи. В таке важко повірити, але все було саме так. Про

ХРОНІКА ОДНОГО ЗЛОЧИНУ

якесь судове оформлення справи і не йшлося. Усе вирішувалося у високих кабінетах Смольного.

* * *

Виконання святкової «операції» покладалось особисто на капітана держбезпеки Михайла Матвеева. Він повинен був, починаючи з 3 листопада, за п'ять днів, власноручно розстріляти всіх 1111 в'язнів Соловецького етапу. Це по 200-300 людей щодня. Матвееву допомагав помічник коменданта УНКВС по Ленінградській області Алаферов і ще кілька енкаведистів.

Смертника ставили на коліна на краю ями і капітан Матвеев холоднокровно стріляв із револьвера в потилицю. Інколи доводилося добивати жертву палицями або пляшками з-під шампанського. Забитого підручні скидали в яму, трупи посипали вапном і закидали землею, зрівнюючи так, щоб не було помітно, що це поховання.

Це була, як вважало начальство, не тільки відповідальна, але і «важка» робота. За виконання її капітан Матвеев

був представлений до нагородження орденом Червоної Зірки.

* * *

Серед розстріляних соловецьких бранців було 170 українців. Це був цвіт української науки і культури, зокрема 134 визначних письменників!

У хроніці Сандармоських розстрілів для нас особливо трагічний день і ніч 3 листопада, коли було замордовано велику групу провідних діячів української культури, науки і літератури, серед яких:

— режисер, актор, теоретик театру, драматург Лесь Курбас;

— драматург, театральний діяч Микола Куліш;

— професори Київського університету Микола Зеров і Павло Філіпович;

— письменники Григорій Епік, Мирослав Ірчан, Валер'ян Підмогильний, Валерій Поліщук, Олексія Слісаренко, Володимира Крушельницька;

— академіки Степан Рудницький і Максим Яворський;

— професор філософії Петро Демчук;

— науковці Василь Волков, Микола Трохименко і багато інших.

Таких трагічних втрат Україна не знала за всю свою історію. І все несправедно, все насильно... Скільки відкриттів, теорій і ненаписаних романів і поем забрали з собою в могилу ці люди! Україна у своєму інтелектуальному розвитку була відкинута назад на кілька століть...

* * *

7 листопада 1937 року капітан держбезпеки Матвеев рапортував про те, що він виконав постанову «трийки» і наказ керівництва. І совість не гризла його! Він отримав свого ордена, вчасно вийшов на пенсію і тихо помер у 1971 році.

На місці розстрілів громадськість України вже в наші часи поставила Козацький хрест з написом «Убієнним синам України», а також пам'ятник жертвам політичних репресій з молінням «Люди, не вбивайте одне одного!».

Павло МАЗУР, краєзнавець

м. Маріуполь

Сандармох. Біля Поклінного хреста

ПРОШУ СЛОВА!

ДЕМОКРАТИЧНА, ЗАМОЖНА, ЄВРОПЕЙСЬКА...

Більшість українського народу усвідомлює, що протягом 20 років Незалежності в Україні сформована кланово-кримінальна система, яка не спроможна побудувати демократичну, заможну, європейську країну. Тому що в Європі треба жити і працювати згідно із законом та Конституцією, в Європейському союзі діють не тільки юридичні закони, але і моральні, яких свято дотримуються всі країни, котрі є його членами. Тут немає імперських зазіхань «старшого» і «молодшого» братів, всі країни є рівноправними між собою, незалежно від території і економічного потенціалу. Все вирішується консенсусом, навіть якщо хоч найменша держава, наприклад, Люксембург, не згодна, то жодна велика держава не зможе нав'язати їй свою волю, своє бачення будь-якого питання, тільки факти, справедливість дають змогу вирішувати і голосувати всім разом. Правда завжди об'єднує чесних, моральних, розумних людей, незалежно від посади і національності.

Європейський союз економічно, матеріально, технічно найпотужніша сила не тільки в Європі, але й у світі. Тут живуть і працюють 500 мільйонів людей з найвищим рівнем життя, які входять в «золотий мільярд», разом з Америкою, Канадою виробляють 60 відсотків промислових і продовольчих товарів всього світу. Середня зарплата 4 тисячі 500 євро на місяць. Тривалість життя майже 80 років, тоді як в Україні — 63, а середня зарплата — 300 євро. Простому українському народові не треба вірити казкам можновладців, а треба подивитись, як живуть поляки, вступивши до Європейського союзу. За 20 років Польща пройшла великий шлях від відсталого колоніального Радянської імперії до демократичної країни Європейського союзу, де якість життя на порядок вища, ніж в Україні і Росії. Народ захищений від економічних і військових потрясінь, поляки не бояться загрози від будь-якого агресивного сусіда. Інфраструктура Польщі майже нічим не відрізняється від інфраструктури Німеччини, а бідність і нерівноправність, які існу-

ють в Україні, для них вже незрозумілі.

Змінити країну на демократичну, європейську під силу тільки чесній, професійній, патріотичній команді. Одна людина, навіть з повноваженнями царя-батюшки, не може змінити кланово-кримінальну систему і здійснити реформи для суспільства, для всього народу.

В жодній країні світу нема олігархів, мільярдів і мільйонерів, які керували державою і обіймали державні посади. Кожен європейець знає, хто і скільки бюджетних грошей витрачає на виконання своїх державних обов'язків, хто має право їздити за рахунок платників податків, хто користується державними дачами. Нам, українцям, здається дивним, коли бачимо, як прем'єр-міністр Великобританії їде в метро, щоб дістатися на Олімпійський стадіон, та ще вільно спілкується з пасажирами, а міністри та навіть прем'єр-міністри Швеції та Норвегії (до речі, найбагатших держав Європи) їздять на роботу на велосипеді.

Суспільно-політичні відносини в Європейському союзі базуються на правах людини, верховенстві права, правді, справедливості та самоповазі. Хто не поважає себе, той ніколи не буде поважати інших, не буде поважати народ. Говорити неправду, займатись шулерством і паразитувати на біді ближнього — це великий гріх і великий моральний злочин. Євросоюз завжди знаходить консенсус у вирішенні всіх викликів життя, як економічних, фінансових, так і військових. Це постійний процес, а не диктаторська стабільність, там нема такого розшарування суспільства на дуже бідних і дуже багатих, економічне диво неможливе без довіри народу до влади, яка завжди повинна подавати приклад для всього народу і бути чесною і справедливою.

Іван ГАСЮК,
почесний голова Кримського
республіканського товариства
політ'язнів і репресованих

м. Алушта

БЮРОКРАТИ МОЇ, ПРОБУДІТЬСЯ, НЕ БУДЬТЕ БАЙДУЖІ!

Кожному відомо із фізики, що різномірні полюси притягуються. Так само люди різної вдачі, культури, побуту підсвідомо тягнуться одне до одного, щоб пізнати щось нове, цікаве і таким чином збагатити свій власний досвід.

Маріуполь — велике промислове місто Сходу України. За часи, коли головою міста був прихильний до українства Михайло Поливанов, була досягнута домовленість про братерство з культурним центром Західної України — Львовом. Протилежні за владчею регіони обмінялись досвідом на користь обом сторонам. На жаль, нині колишні стосунки зовсім не підтримуються. Але львів'яни не забули цікавого досвіду.

Згідно із стратегією розвитку конкурентоспроможності, яку розробили компанія «Монітор груп» та Львівська міська рада, вони прагнуть зробити свій край справжньою Меккою для туристів. Саме тому представники міської ради наполегливо мандрують Україною та презентують найбільш принагідні витвори міста Старого Лева — славнозвісне пиво «Львівське», шоколад «Світоч», морозиво «Лімо» тощо. Львів'яни широким вибором вітали Київ, Відень, Запоріжжя, Харків, Одеса, Дніпропетровськ, Луганськ, оскільки вправні організатори супроводжують рекламу ласощів цікавою культурною програмою. Це вулична вистава «Глорія» театру на ходулях «Воскресіння», виступ струнного квартету «INSO-Львів»

Львівської філармонії та наочна історія створення пива «Львівське», розіграна акторами першого в Україні театру живих скульптур.

Усе добре підготували мешканці Західної України і під час недавнього відвідання Маріуполя. Але не могла Марта Іванишин — заступниця керівника відділу промоції міськради Львова — передбачити, що в Маріуполі їх не зустрінуть представники міської ради. Що такий цікавий захід, який в інших містах перетворюється на свято для більшості жителів, пройде у нас практично непоміченим. Чому? Тому що напередодні виборів влада Маріуполя, яка складається повністю із представників Партії регіонів, свідомо ігнорує будь-які українські починання. Так, під час святкування Дня незалежності України, коли до Приазов'я завітали колективи світового рівня — Національний заслужений академічний український народний хор ім. Г. Верьовки та Національна капела бандуристів ім. Г. Майбороди —

їхні виступи також не зустрів і не привітав жоден маріупольський чиновник. Тоді запрошення на концерти відділу культури поширювали лише серед «своїх», і члени «Просвіти» взагалі б нічого не побачили, якби керівники Союзу українок через власні знайомства не

потурбувались про це. Жодна газета міста також не згадала про ці чудові виступи.

Про «Дні Львова у Маріуполі» було надруковано маленьке оголошення у газеті «Приазовський робочий», де не було вказано навіть час початку заходу, та побіжно згадувалось на одній з програм ТБ. Голова Маріупольської «Просвіти» Анатолій Мороз намагався з'ясувати у міській раді: коли ж почнеться дійство? Його довго «футболіли» від одного чиновника до іншого, котрі вказували час початку від 9 ранку до 12. Українці у вишиванках прийшли на площу... з'ясувалось, що початок буде о 13-й годині.

На зустрічі гостей не було нікого з міськради, лише преса. Виконуюча обов'язки начальника управління туризму департаменту «ЄВРО-2012» Львова Галина Гриник розповіла журналістам про свої плани. Минувало року Львів відвідали майже 1 мільйон туристів, більшість — з різних регіонів України. Пані Гриник запрошувала турагенції та маріупольців на яскраві заходи: театральний фестиваль, «Свято сиру і вина», екскурсії «Ніч у Львові».

Тут же роздавалися барвисті листівки, де наголошувалося на цілком доступних цінах для відвідувачів. Бо якщо Київ визнаний найдешевшею столицею Європи (на 100 євро західний турист може відпочивати 4 доби), то у Львові маріупольцях, разом із проїздом на потязі та нічівлю, може про-

вести добу за 300 гривень. Певно, це рекорд економності при насиченій культурній програмі, що проводиться цілком безплатно на вулицях та площах Львова.

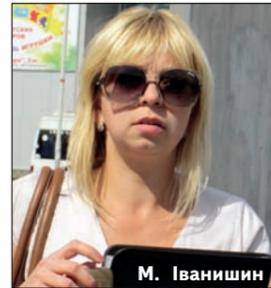
Гості подарували українській школі № 66 бібліотечку книжок від львівських видавництв, а місту на згадку залишили кумедного жовто-блакитного лева, розмальованого під час фестивалю «Парад Левів» художником Г. Равським.

Маріупольці охоче фотографувались біля строкатого лева, але їх було зовсім мало. Зовсім не стільки, скільки мало б зустріти широкосердних людей із Західної України.

Сподіваємось, що наступного разу почуття гостинності та поваги у керівництва Маріуполя переможуть над політичними амбіціями...

Ірина МОЛЧАНОВА,
член НСЖУ

м. Маріуполь

М. Іванишин

Маріупольські просвітяни біля львівського лева (праворуч — А. Мороз)

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

ЖОВТЕНЬ

11

1938 р. — центральна влада Чехословаччини затверджує уряд Карпатської України.

1991 р. — Верховна Рада затвердила концепцію оборони та розбудови Збройних Сил України; у цьому документі констатовалось прагнення України стати нейтральною, без'ядерною, позаблоковою державою.

Народився:

1672 р. — Пилип Орлик, гетьман України в 1710-1742 рр. Намагаючись завоювати собі підтримку, в 1710 р. П. Орлик складає «Пакти й Конституції прав і вольностей Війська Запорізького» («Pacta et Constitutiones legum libertatumque Exercitus Zaporoviensis»), укладає зі старшиною та запорожцями угоду — документ, який пізніше дістав назву Конституції Пилипа Орлика — так звана Бендерська конституція, яку вважають першою українською Конституцією, а також однією із перших конституцій у Європі. Нею він зобов'язувався обмежити гетьманські прерогативи, зменшити соціальну експлу-

атацію, зберегти особливий статус запорожців і боротися за політичне й церковне відокремлення України від Росії у випадку, якщо він здобуде владу в Україні.

12

1939 р. — народні збори Західної України під тиском більшовиків ухвалили декларації, спрямовані на входження краю до складу УРСР.

1947 р. — у західних областях України розпочалася наймасовіша за повоєний період депортація українців.

Народився:

1937 р. — Степан Хмара, український політик, правозахисник.

П. Орлик

13

Помер: 1948 р. — Леонід Мосендз, письменник, перекладач, науковець, старшина Армії УНР, український поет, прозаїк, перекладач, науковець, есеїст, гуморист (спільно з Ю. Кленом — під псевдонімом Порфирій Горотак). Старшина Армії УНР.

14

Свято Покрови Пресвятої Богородиці. День українського козацтва. День художника України. 1921 р. — у Києві почав роботу перший Всеукраїнський собор Української Автокефальної Церкви.

1942 р. — офіційна дата народження Української Повстанської Армії, сформованої протягом 1942 року із розрізнених повстанських загонів бандерівського крила ОУН.

Народилися: 1819 р. — Микола Терещенко, український підприємець та благодійник.

1940 р. — Лесь Сердюк, український актор. Заслужений артист УРСР (1982). Народний артист України (1996). У радянській фільмо-

графії знаний як Олександр, адже ім'я Лесь (названий на честь Курбаса) було надто «націоналістичним».

15

1615 р. — коштом Єлизавети Гулевич (Галшки Гулевичівни) засновано Київське братство, а при ньому школу, яка перетворилась на Києво-Могилянську академію.

Помер:

1959 р. — Степан Бандера, український політик, голова проводу ОУН 1940-1959 рр. 15 жовтня 1959 року в під'їзді будинку на вулиці Крайтмайр, 7 (Kreitmayrstraße), у Мюнхені, о 13:05 знайшли ще живого, залитого кров'ю Степана Бандеру. Медична експертиза виявила, що причиною смерті була отрута. Московський агент Богдан Сташинський зі спеціального пістолета вистрілив в обличчя Степану Бандері струменем розчину ціаністого калію. Два роки пізніше, 17 листопада 1961 р., німецькі судові органи проголосили, що вбивцею Степана Бандери є Богдан Сташинський з наказу Шелєпіна і Хрущова.

16

1853 р. — розпочалася Кримська війна. У лютому 1853 р. російський імператор Микола I відправив до Стам-

була морського міністра князя Олександра Меншикова. Той зажадав від султана Абд аль-Маджида згоди на протекторат Росії над 12 млн. православних жителів його імперії. Султан відмовився, натомість попросив англо-французький флот увійти в протоку Дарданелли, щоб захистити Туреччину від можливої російської агресії. 21 травня обурений Меншиков залишив Стамбул.

У червні Абд аль-Маджид видав фірман, яким офіційно гарантував права та привілеї християн імперії, насамперед православних. Проте за наказом Миколи I 82-тисячний російський корпус під командуванням генерала Михайла Горчакова 21 червня 1853 року форсував річку Прут і захопив Молдавію та Валахію — васальні князівства Османської імперії.

У відповідь на російську окупацію представники Британії, Франції, Пруссії та Австрії зібралися у Відні і прийняли звернення до султана з вимогою дотримуватися всіх попередніх угод щодо православного населення. Султан проігнорував цей заклик і зажадав повернення російських військ за Прут. Цар відмовився, і 4 (16) жовтня Стамбул оголосив Петер-

бургу війну. 8 (20) жовтня Микола I підписав маніфест «Про війну з Оттоманською Портою».

1918 р. — гетьман Павло Скоропадський видав наказ про відродження козацтва.

Народився:

1907 р. — Петро Григоренко, український генерал-майор, правозахисник. Виступав на захист кримських татар та інших депортованих народів. У 1964 р. за легальну правозахисну діяльність розжалуваний у рядові і позбавлений всіх державних відзнак. Перебував у радянських тюрмах, таборах і «психушках». З 1977 р. проживав у США, де і помер.

17

1113 р. — споруджено Києво-Михайлівський Золотоверхий собор.

Народилися:

1814 р. — Яків Головацький, український лінгвіст, етнограф, фольклорист, поет, священик УГКЦ і педагог. Співзасновник об'єднання «Руська трійця», співавтор збірника «Русалка Дністровая».

1936 р. — Іван Драч, український поет, перекладач, кіносценарист, драматург, державний і громадський діяч, засновник РУХу. Герой України.

УКЛІН ВАМ, УЧИТЕЛЮ!

Валентина Федорівна Грицива народилася у місті Первомайську Одеської області (нині Миколаївської). Батьки — Ніна Яківна та Федір Ілліч — щирі українці. Дід, материн батько, був священиком. Після закінчення школи вступила до Сімферопольського педагогічного інституту імені М. В. Фрунзе (нині ТНУ ім. В. І. Вернадського) на філологічний факультет. Навчалася на відділенні української філології, який тоді щойно відкрився, у хороших викладачів. У 1966 році закінчила інститут і за направленням приїхала до Сімеїзу викладати українську мову і літературу в школі. Саме тоді в Криму тільки починали вивчати українську мову, треба було молодій вчительці зуміти викликати цікавість, інтерес до української культури, знайти підхід до дітей та батьків.

— Готуючись до першого уроку, — пригадує Валентина Федорівна, — дуже хвилювалася, всю ніч не спала. Був восьмий клас, діти не звертали увагу. Тоді вирішила говорити тихо, почали прислухатися, замовкли.

— Ми всі — люди: ви — молодші, я — старша, закінчила інститут, — говорила вона до дітей. І діти слухали, ставилися з повагою. А вона ніколи не ображала їх ні словами, ні вчинками. Завжди знаходила до них підхід. Усе своє трудове життя Валентина Федорівна віддала Сімеїзькій школі, її учням, улюбленій справі виховання і навчання.

Крім основної роботи в школі вела гурткову, з учнями здійснювала театралізовані постановки творів українських письменників, готувала концертні та конкурсні програми. Виступи гуртківців у Сімеїзькому клубі медпрацівників завжди збирали повний зал, особливо, коли ставили Шевченкову «Наймичку». Тоді у ролі наймички виступала Олена Іванищенко, талановита дівчинка, яка своєю грою змушувала глядачів і плакати, і сміятися. Багато було творчо обдарованих дітей, яскравих талантів серед гуртківців. Свої постановки показували в Ялті, багатьох селищах на узбережжі. «В усьому дуже допомагали батьки, — пригадує Валентина Федорівна, — юним акторам самі шили костюми».

Вчителька піклувалася про те, щоб учні любили і знали рідний край, його історію та культуру. Постійно організовувала подорожі по Криму та за його межі. Возила дітей до Севастополя, Сімферополя, Євпаторії, у Саки, Керч, побували у Києві, Москві, Ленінграді, Одесі та інших містах, відвідували літературні музеї, визначні місця.

Крім того, Валентина Федорівна організувала дітей для створення музею М. М. Коцюбинського в Сімеїзі та проведення там екскурсій. Учні зацікавилися (були і хлопчики, і дівчатка), їм дуже подобалося проводити екскурсії для школярів та відпочиваючих. У музеї були оформлені стенди, зібрана література. Серед активістів вчителька пригадує Наталю Устьянську, Надю Гордєєву та інших вихованців. Тоді музейна кімната була майже порожня, і вчительці разом з учнями довелося очолити справу створення експозиції. Музей і тепер збагачує свої фонди, розширює експозицію, займається дослідженням життя і творчості українського письменника М. М. Коцюбинського, приймає відвідувачів. Тоді за музейною кімнатою доглядала працівник бібліотеки. Тепер Валентина Федорівна щиро радіє з того, що музей постійно працює, розвивається, поповнюється новими матеріалами — справа продовжується.

Сімеїз... Тут пройшло життя, яке вчителька віддала школі і дітям. Тут склалася дружна сім'я. Чоловік, Микола Степанович, родом із Львівщини, був музикантом, грав на трубі у духовому оркестрі в клубі медпрацівників, брав участь у всіх святкових заходах. Виростили трьох дітей. Дочка Ніна та син Віктор із сім'ями живуть у Сімеїзі. Сама ж Валентина Федорівна, вийшовши на пенсію, поїхала на Миколаївщину до матері, де тепер і мешкає, доглядає батьківську садибу.

А коли є нагода відвідати Сімеїз, буває і в школі, і в музеї, яким віддала стільки творчих сил і наснаги. І колишні учні, і вчителі Сімеїзької школи щиро й радісно зустрічають вчительку та колегу з глибокою вдячністю за її сумлінний труд.

Надія КОСТЯНЕЦЬ
Сімеїзький музей
М. М. Коцюбинського

НАШІ МАТУСІ — НАЙКРАЩІ!

Наші дорогі матусі Чепухіна Людмила Діляверівна та Чепухіна Оксана Ярославівна вже більше 20 років працюють вчителями. Ми дуже їх любимо, пишаємося ними, бо як ніхто інший знаємо і розуміємо, як непросто по-

єднувати вчительську працю та материнські турботи. Наші матусі — найкращі! Вони справляються з усіма життєвими труднощами.

Сердечно вітаємо їх з професійним святом — Днем учителя! Від усієї душі бажа-

ємо їм міцного здоров'я та радості, успіхів на роботі, частіше мати можливість бувати разом з нами. А ще від імені всіх учнів нашої школи вітаємо зі святом директора Грушівської школи Мустафаєву Галину Степанівну та всіх-всіх наших учителів!
За невтомну працю Вашу —

Уклін Вам до землі низький.
Прийміть подяку щирю нашу
За труд учительський

важкий.
Хай добре Вам весь час
живеться —
Без горя, смутку та біди.
А галаслива хай малеча
Приносьть радість Вам
завжди!

Велике спасибі вам за святу учительську працю! Бажаємо вам рясно здоров'я, всіляких гараздів і щедрих ужинок на ваших життєвих стежинах!!!

Від імені учнів Грушівської ЗОШ м. Судака Чепухіна Анна (10-А), Чепухіна Юлія (7-А), Чепухіна Яна (4-А)

На фото: колектив учителів Грушівської ЗОШ; ми і наші мами Чепухіна Людмила Діляверівна та Чепухіна Оксана Ярославівна

«ПОДОРОЖІ В ЧИТАЙ-МІСТО»

З жовтня бібліотека-філія № 4 ім. М. М. Коцюбинського Централізованої бібліотечної системи для дорослих м. Сімферополя для учнів двох молодших класів сімферопольської гімназії № 9 (викладачі Світлана Прочитанська, Ольга Пронічева) провела годину цікавого знайомства з кримською поетесою, членом Спільки російських, українських і білоруських письменників Криму, лауреатом багатьох міжнародних конкурсів Раїсою Царьовою-Форост. Учням були представлені лялькова вистава «Лісова школа», загадки, які діти активно відгадували, літературна хвилинка, огляд авторських книг Раїси Леонідівни.

Бібліотеки не можуть не «притягувати» до себе людей творчих, які пишуть. Працівники бібліотеки з радістю діляться цією дружбою з читачами, популяризуючи вже відомих кримських авторів і «від-

криваючи» для читачів поетів і письменників — початківців. У бібліотеці і школі є багато спільних завдань. Одне з найважливіших — залучення дітей до читання. В. А. Сухомлинський

писав: «Читання — це віконце, через яке діти бачать і пізнають світ і самих себе...». Пізнати навколишній світ дітям легше при зустрічі з авторами книг. Головне в цих зустр-

річах те, що юні читачі вчаться міркувати, цінувати живе спілкування, мають бажання прочитати запропоновані їм книги.

І. В. РЕЙДЕР,
завідувачка бібліотеки-філії № 4 ім. Михайла Коцюбинського
м. Сімферополь

КРИМЧАНИ — СЕРЕД ПЕРЕМОЖЦІВ

У 2012 році Українська бібліотечна асоціація за підтримки Міністерства культури України провела Всеукраїнський конкурс бібліотечних інтернет-сайтів. Переможців конкурсу було визначено рішенням Президії УБА до Всеукраїнського дня бібліотек.

1 номінація: Кращий сайт бібліотеки національного/державного рівнів

Національна бібліотека України для дітей.

2 номінація: Кращий сайт обласної бібліотеки

Луганська обласна універсальна наукова бібліотека ім. М. Горького; Публічна бібліотека імені Лесі Українки для дорослих м. Києва.

3 номінація: Кращий сайт районної/міської централізованої бібліотечної системи (ЦБС)

1 місце: Кіровоградська міська централізована бібліотечна система;
2 місце: Центральна міська публічна

бібліотека ім. М. Горького Краматорської міської ради, Донецька обл.;

3 місце: Хмельницька міська централізована бібліотечна система.

4 номінація: Кращий сайт філії районної/міської ЦБС

Бібліотека-філія № 13 ім. Марка Вовчка Запорізької міської централізованої бібліотечної системи для дорослого населення.

5 номінація: Кращий сайт бібліотеки для дітей/юнацтва

Івано-Франківська центральна міська дитяча бібліотека;
КРИМСЬКА РЕСПУБЛІКАНСЬКА УСТАНОВА «ЮНАЦЬКА БІБЛІОТЕКА».

6 номінація: Кращий сайт бібліотеки вищого навчального закладу

1 місце: Наукова бібліотека Національного університету «Кієво-Могилянська академія»;
2 місце: Науково-технічна бібліотека

Донецького національного технічного університету;

3 місце: Наукова бібліотека Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова, м. Київ.

7 номінація: Кращий сайт шкільної бібліотеки

Бібліотечно-інформаційний центр Білоцерківської спеціалізованої загальноосвітньої школи № 12 з поглибленим вивченням інформаційних технологій, Київська обл.

8 номінація: Кращий сайт спеціальної бібліотеки

Конкурс не відбувся через малу кількість учасників.

9 номінація: Кращий бібліотечний інтернет-проект

Херсонська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Олесея Гончара. Інтернет-проект «Музей книги».

Переможців конкурсу буде нагороджено на звітно-виборчій конференції Української бібліотечної асоціації, що відбувається в Києві 21-23 листопада 2012 р.

УВАГА: КОНКУРС!

«МЕНІ ТРИНАДЦЯТИЙ МИНАЛО...»

Нагадаємо, що з нагоди 13-річчя кримської дитячої газети «Джерельце» під Шевченковим гаслом «Мені тринадцятий минало...» триває **творчий конкурс серед юних читачів** — школярів Криму і всієї України. Надсилайте на адресу редакції (звичайною або електронною поштою) ваші **літературні, поетичні, публіцистичні твори** — на будь-які теми, які могли б бути надрукованими в дитячій газеті. Компетентне журі, яке очолює незмінний шеф-редактор «Джерельця» Данило Андрійович Кононенко, оцінить і відбере кращі творчі дорожки, автори яких отримають шанс вибороти суперприз (**розкладний велосипед!**) та інші нагороди.

Крім творчих завдань, будуть й цілком конкретні, за які нараховуватимуться додаткові бали. Ось два з них:

- КОЛИ ВИЙШОВ ПЕРШИЙ НОМЕР «ДЖЕРЕЛЬЦЯ»?
- ХТО, НА ВАШУ ДУМКУ, НАДАВ ДЛЯ ПЕРЕМОЖЦЯ КОНКУРСУ У «ДЖЕРЕЛЬЦІ» ГОЛОВНИЙ ПРИЗ — ВЕЛОСИПЕД?

Чекаємо на ваші відповіді, вірші, оповідання, репортажі, новели, статті. Творіть! Держайте! Перемагайте!

З призовим велосипедом — Надійка Кононенко, першокласниця сімферопольської Української гімназії

ОСІННЯ АКВАРЕЛЬ

Чарівна осінь все навкруг
Червонозолотить —
Зажурений метелик
До квіточки летить.

І айстри, і жоржини
Палають за вікном —
Напоєне повітря
Сонячним теплом.

І яблука, і груші
Дозріли у саду,
А вранці павутиння
Назбирує росу.

Але краса не вічна:
Марніє все навкруг.
І журавлі над нами
Прощальний роблять круг.

Олена УЛІТІНА,
учениця 9 класу
Сонячнодолинської
ЗОШ, член МАЛІЖ
м. Судак

Осінь — де ти, тепле літо?
Осінь — де ти, зелен ліс?
Осінь —

мокре все від сліз,
Все дощами перемило.

Осінь — листя опадає,
Осінь — стелиться туман.
Осінь — журавлині зграї
Десь летять за океан.

Осінь — холодно і сирі,
Осінь — пусто на полях.
Покривало неба сіре
Опустилося на дах.

Владислава ЗАЙЦЕВА,
учениця 8 класу
Сонячнодолинської
ЗОШ, член МАЛІЖ
м. Судак

Нарешті закінчилось літо! Так-так, як би це не дивно звучало, нарешті закінчилися канікули і ми всі зустрілися у стінах нашого затишного класу рідної Української гімназії.

За літо ми підросли, загоріли та оздоровились. Ми вже не першачки, ми — учні другого класу. І відсвяткувати наш перехід до другого класу ми вирішили поїздкою до Ялти. Яка ж чудова це була поїздка! Тільки уявіть собі — за один день ми побували в Акваторії — театрі морських тварин, у єдиному в Україні «Будинку догори дригом» та відвідали справжній НЛО — летючу тарілку, в якій бачили, ви не повірите, — прибульців!

В Акваторії ми подивились справжнє шоу за участі таких

МАНДРІВКА В «ПЕРЕВЕРНУТИЙ» СВІТ

артистів, що навряд чи хтось сказав би, що вони не «заслужені» та не «народні». Дельфіни, морські котики, морський лев, а найбільше нас вразили білухи — білі кити. Вони не такі великі, як ми звикли думати про китів, та які ж вони гарні. Дельфіни не тільки виконували надскладні стрибки та трюки, вони ще й малювали і картини можна було придбати. А як кумедно «просили» поплудувати їм трюка кожного виконаного трюку морські котики та лев! Година, яку тривало дійство, пролетіла як одна секунда. Ми навіть трішечки засмутились, коли вистава закінчилася.

Та попереду нас чекало видніше, уявити яке просто неможливо, — «Будинок навпаки». Справжній будинок з вікнами, дверями та усім хатнім начинням, але абсолютно усе догори дригом. А сам будинок стоїть на даху! Коли заходиш всередину, то аж голова паморочиться, настільки все незвично. Дехто з нас перечепився через люстру, а дехто боявся, щоб з раковини, що висить над головою, не налилось за пазуху води. Дуже цікава та незвична пригода!

Ми вже трохи притомились, але всю втому як рукою зняло, коли, вийшовши з дивного будинку, побачи-

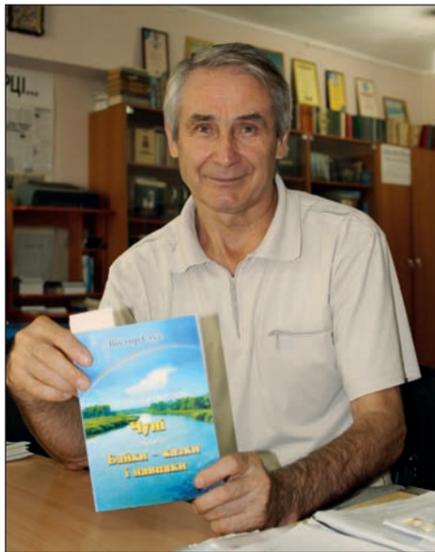
ли, що на галявині поряд з ним приземлилась справжня летюча тарілка! Зайшовши всередину, ми аж заклали: там були справжні прибульці. Зелені, з величезними очима, з непропорційними руками, б-р-р-р! Було таке враження, що вони живі, тільки-тільки прилягли на хвилинку.

Ми у захваті від поїздки! А скільки вражень на наступний день у школі: тільки й розмов було, що про екскурсію! Дякуємо вчителям та батькам за таке чудове свято!

Учні 2-Б класу
НВК «Українська школа-гімназія»
м. Сімферополь

«Джерельця», надсилайте фоторепортажі про ваші мандрівки. Пам'ятайте: головний приз — велосипед!

Віктор СТУС

ПРОДУКТОВИЙ НАБІР І СТАРЕНЬКА

Продуктовий набір довго стукав у двері до Старенької. Вже збирався відчалити, та почув зі зворотного боку хриплувате:

— Хто там? Мабуть, знову агітатори.

— Це я, бабусенько, — Продуктовий набір. Вирішив вас, добродійко, ошчасливити перед виборами. Приніс вам кілограмчик гречки, паличку ковбаски, баночку згущеного молочка та пляшечку олійки, — поспішив повідомити гість.

Почулося скреготіння засову — і двері відчинилися.

— І хто ж то за благодійник такий щедрий об'явився? — спитала Старенька, впускаючи Продуктовий набір.

— Це наш Лев — місцевий олігарх. Він такий турботливий та уважний до літніх людей, — Продуктовий набір на всі заставки розхвалював свого хазяїна. — Каже, це його синівський обов'язок перед заслуженими людьми, учасниками війни та ветеранами — такими, як ви, бабусю.

— І що ж він просить за таку увагу-повагу? — Старенька все ще підозріло позирала на відвідувача.

— Та дрібничку! — запевнив той. — Ваш голосок! Йому потрібен ваш голосок. І більше нічого-гісничко.

— На жаль, я вже давно не співаю. Вік — самі розумієте, — зашарілася Старенька.

— Не прибідняйтесь. У вас є голос. Та ще й який! Інакше я б з вами не розмовляв, — переконував Продуктовий набір. — Я та мій патрон маємо на увазі ваш голос на виборах, вельмишанов-

на бабусечко!

— Он воно що! — здивовано вигукнула Старенька.

— Саме такий голос нам і потрібний, — весело заторохтів гість.

— А якщо я не побажаю віддати свій неповторний голос вашому Леву? — удавано закомизилася Старенька, чекаючи, яке враження справили її слова.

— Тоді мені доведеться звернутися до вашої сусідки, — заявив Продуктовий набір.

— А якщо я візьму ваш пайок, а на виборах проголосую за іншого? — Старенька продовжувала хизуватися перед гостем.

— Е, ні! У нас проколів не буває!

— Продуктовий набір ставав категоричним. — Перш ніж отримаєте оці делікатеси, ви передасте нам усі свої паспортні дані про себе. До того ж, у письмовому вигляді.

— І що ви з ними вчините? — в очах Старенької замигтіли острах.

— То вже буде не ваш клопіт, а наш. Одне скажу: на виборчій дільниці у нас є свої люди. Вони правильно розпорядяться вашим дорогоцінним голосом, — пообіцяв Продуктовий набір.

— Як же ви всі мені набридли, — раптом вигукнула Старенька, відтісняючи Продуктовий набір до виходу.

— Один приходив — віддай голос, інший приходив — продай голос. Швендяють тут усякі за-проданці! Ти вже третій, голубе.

— Якщо ви відмовили моїм попередникам, то, значить, чекали на мене? Правильно я зрозумів? — відвідувач усе ще сподівався на удачу.

— З якої б радості я відказувалася! Он їхні набори стоять у куткові. Давай і свого туди! Завтра я віднесу їх до прокуратури!

Продуктовий набір позадкував до дверей. Та тільки його й бачили.

СОРОКА ТА СОЛОВЕЙКО

Депутатша Сорока зачула мелодійне тьохкання Соловейка в гаю і захвилювалася:

— Якщо він так гарно співає, то мене більше не оберуть до лісового парламенту. Мені таких конкурентів не треба.

Аби заглушити отой дзвінкий спів, Сорока стала щосили стрекотати. Та марно. Її торохтіння не могло завадити Соловейку. Тоді вона вхопила першу-ліпшу палицю, піднялася над деревом, де сидів співак. Хотіла нею згорі поцілити в Соловейка. Однак це їй не вдалося — палиця зависла на вітті. Сорока несамовито затріскотіла, вергаючи матючка.

— Хіба так воюють з солов'їною мовою? — дорікнув двоголовий Орел, вміщуючись на усохлому верхечку сосни. — Ти ж народний обранець. Взяла би та й запропонувала своїм колегам по фракції та всяким «тушкам» проголосувати за законопроект, який би забороняв Соловейкові та іншим птахам співати на їхній мові. Можу подарувати тобі такий проект — він у мене давно готовий і валяється без діла.

— От спасибі за добру пораду! А ще більше за законопроект! Який же ти, Орле, розумака! Недарма в тебе аж дві голови! — раділа недоумкувата Сорока. — Тепер ми змусимо Солов'я замовкнути.

— А ти частіше до мене прислухайся — і будеш жити, як у Бога за пазухою, — наставляв двоголовий Орел. — Зі мною дружитимеш — матимеш владу і гроші.

— Гаразд, можеш вважати, що віднині я — твій друг, а ти — мій наставник. Зараз же завізю твій законопроект і віднесу до нашого-вашого парламенту. Хай навчається Соловейко!

ТЕМА НОМЕРА — «УКРАЇНЬСЬКА НАРЕЧЕНА»

Газета «День» підготувала третій випуск глянцевого додатка «Маршрут № 1». Тема номера — «Українська наречена».

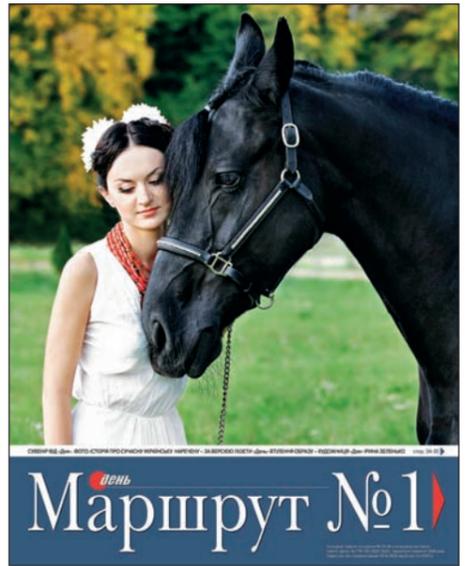
«Яка вона, українська наречена сьогодні? Вона досі — виклик. У глобальному світі її образ дається взнаки по-своєму, в притаманних нашим часам жанрах. Лише один штрих: саме наша Оля Куриленко (до речі, родом із Запоріжжя) стала першою дівчиною Бонда, яка була не секс-партнером агента 007... А його партнером по зброї», — пише у своїй вступній колонці головний редактор «Дня» Лариса Івшина.

Ексклюзивний подарунок «Дня» — фотоісторія образу сильною у своїй тендітності української нареченої у виконанні художниці «Дня» Ірини Зеленько. Сучасна українська наречена не обов'язково зустрічає свій весільний день у повному національному строї, але вона неодмінно нагадає про свої «приховані резерви» в тонких деталях — елементах одягу, зачісках, аксесуарах, бодай у погляді...

У додатку — відразу два інтерв'ю — про сучасне і традиційне українське весілля. Старший науковий співробітник Музею Івана Гончара Галина Олійник розповідає про аристократичні «коди», зашифровані у весільному обряді українців, та негативні стереотипи, якими він обріс за радянського часу. Про модні тренди сучасної церемонії — у розмові з відомим організатором весілля Сашею Дергаусовою.

А також — нові рубрики «Рейтинг» (підбірка пропозицій для молодят від провідних готельєрів), «Артефакт» (історія про синтез української вишивки та французького мережива в ексклюзивній весільній сукні від дизайнера Роксолани Богущкої), «Ігри та правила» (як юридично грамотно підійти до вирішення майнових питань молодого подружжя).

Додаткова інформація за тел.: (044) 303-96-23, amir@day.kiev.ua

Їхав козак за Дунай

Слова і мелодія С. Климовського

Не швидко

І - хав ко - зак за Ду - най, ска - зав: «Дів - чи - но, про - щай!

Ти, ко-ни-ку во-ро-вень-кий, не-си-та гу- лий!» "По - стій, по - стій,ко-за-че, тво-я дів - чи-на пла-че, як ти ме-не по-ки-да-еш, тіль-ки по - ду- май!"

Їхав козак за Дунай,
Сказав: «Дівчино, прощай!
Ти, конику вороненький,
Неси та гуляй!»

«Не хочу я нічого,
Тільки тебе одного,
Ти будь здоров, мій миленький,
А все пропадай!»

«Постій, постій, козаче,
Твоя дівчина плаче,
Як ти мене покидаєш, —
Тільки подумай!»

Свиснув козак на коня:
«Зоставайся, молода!
Я приїду, як не згину,
Через три года!»

«Білих ручок не ламай,
Ясних очок не стирай,
Мене з війни зі славою
К собі очідай!»

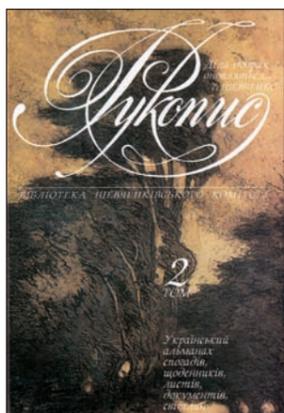
Тебе ж, мила, не забуду,
Поки жив на світі буду.
Коли умру на війні —
Поплач обо мні!»

(«Пісенний вінок», упорядник А. Я. Михалко, видавництво «Криниця»)

КНИЖКОВА «КРИНИЦЯ» — У «КРИМСЬКІЙ СВІТЛИЦІ»!

Продовжуємо знайомити читачів з книгами, подарованими для нашої редакційної бібліотеки відомим київським видавництвом «Криниця».

«Рукопис. Український альманах спогадів, щоденників, листів, документів, світлин».

На сторінках другого тому «Рукопис...» ви зможете ознайомитися із тими новими документами, які ще ніколи не публікувалися, або із маловідомими і малодоступними матеріалами, особливо значущими для української культури.

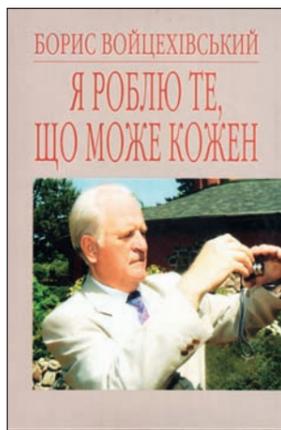
Додаються нові риси до «Реставрованого часу» в документальних підбірках «Листи шістдесятників» та «Братні листи» І. М. Дзюби; у розділі «Драма ідей і долі» висвітлено проблеми творчості і драматичний життєвий шлях І. Франка. Стануть надбанням громадської думки маловідомі архівні рукописні підбірки Є. Маланюка, дослідження поезії Т. Г. Шевченка, неопубліковані листи Михайла Драгоманова тощо. Народилися нові розділи «Сковородинівська криниця»

та «Ой зацвіла калина над «Криницею»...». Відновлюються забуті імена, затемнені епізоди вітчизняної історії.

Це видання адресоване як науковцям, студентам, так і широкому колу читачів, що зацікавлені у розвії української культури.

«Я роблю те, що може кожен». Ця книга Б. М. Войцехівського, державного радника юстиції 3 класу (генерала) у відставці, — збірник статей, у якому, на диво, немає детективних історій боротьби з криміналом, гонити за злочинцями і каруючого меча Правосуддя...

Натомість широко представлено Переяславську Шевченкіану, до якої безпосередньо причетний автор — ініціатор та один із творців Музею «Заповіту» у Переяславі-Хмельницькому, а також опо-

віді про цікаві справи у вінок пам'яті Григорію Сковороді з нагоди 300-річчя від дня його народження.

Автор захоплено розповідає про великих і славних людей, що зустрілися на його життєвій дорозі, зробили по-

мітний внесок у культуру та духовність України. Усе це передають і численні світлинки, на яких відбито миттєвості нашої доби.

«Повістинка про Потворка». Терен В. В. У цій книзі повістей та оповідань сучасного українського письменника Віктора Терена відлунує біль осиротілих та безпритульних дітей. Історичними можна назвати повість «Брати» і всі оповідання «інтернатського» циклу 80-х років, повість «Костомчик до осені» про скупі післявоєнні літа.

А визначає лице цієї книжки перший твір — позначена тавром чорнобильського лиха, введена обережно і в плин сучасної «демократичної» влади, бізнесу «Повістинка про Потворка». Про неї однозначно можна сказати — подібного в нашій

українській літературі ще не було. Ця антиказка для дітей та дорослих — це саме «тернівський» синтез уяви, фантазії, а разом з тим і суворої реальності.

Підготувала Любов СОВИК

(Продовження бібліотечної рубрики — в наступних номерах «Світлиці»)

Михаил
ЛУКИНЮК

КРАТКИЙ ЭКСКУРС В КРЫМСКО-РОССИЙСКО-УКРАИНСКУЮ ИСТОРИЮ С ОТДЕЛЬНЫМИ ФРАГМЕНТАМИ ИЗ ДИСКУССИЙ АВТОРА В ИНТЕРНЕТЕ

(Продовження. Поч. у № 31-40)

Это, в частности, подтверждает и основоположное исследование географических названий, осуществленное академиком Матвеем Любавским (1860-1936), который, наведя огромное количество примеров финских корней в названиях русских поселений XIV-XV ст., отмечал (1929, с. 11-12), что «особенно доказательным в данном случае являются целые местности, волости и станы с самостоятельными инородческими именами... Это впечатление еще более усугубляется гидрографической номенклатурой этой территории». Об этом же свидетельствует и достаточно большое количество заимствованных «великорусским наречием» финских названий в области земледелия и домашнего быта, из чего, отмечал К. Кавелин (1897. — С. 603-604), «можно предположить, что, с этой стороны, русское племя подчинялось влиянию финнов и позаимствовало от них понятия и привычки, которых оно не имело».

Между тем, как доказывал еще в середине прошлого века этот известный российский историк (там же. — С. 599), «поглощение» финских племен — проходила очень трудно и медленно — продолжалось даже «во второй половине XIX века», когда, по выражению М. Покровского, еще «додушивались остатки мордовской, чувашской и т. д. культур». Важно то, отмечает последний, что «Кавелин это «поглощение», т. е. завоевание (выделено М. П. — М. Л.), признает основным методом образования великорусского племени и что он не отрицает факта, что образованная таким путем народность в большей своей части составила из обрусевших — он только забывает добавить: при помощи насилия — неславянских племен». Но о чем «буржуазные авторы не говорили, даже крестьяне и отплевываясь (чур меня, чур меня!), это о методах, какими производилось это «проевание» (термин М. Любавского — М. Л.) и «вкрапление» славян в финскую гушу. Тут по части выводов, кроме вырвавшегося у Кавелина словечка «поглощали», — да еще, добавив, прямого признания им тех переселенцев «колонизаторами» — мы ничего у них не найдем. Но фактов и они приводят совершенно достаточно для того, чтобы и на этот счет у внимательного читателя их произведений не осталось ни малейшего сомнения (здесь всюду выделено М. П. — М. Л.). Как раз именно то, тонко подмечает Михаил Николаевич, что упомянутые авторы, «сообщив совершенно убеждающий материал, просили затем своего читателя не делать из этого материала выводов, которые они сами внутренне, безо всякого сомнения, делали, — этот комичный прием не может, конечно, никого обмануть, как не обманывал он, само собою разумеется, и читателей-современников... возмозно и натолкнуло новейших авторов на новую тактику: ИЛИ ПОЛНОГО ЗАМЛЧИВАНИЯ самого сюжета, ИЛИ БЕЗЗАСТЕНЧИВОГО ПОДСОВЫВАНИЯ ЧИТАТЕЛЮ (и за оху же его считают) ВЫВОДОВ, ПРЯМО ПРОТИВОПОЛОЖНЫХ ФАКТАМ». Не ставя себе целью обременять читателей многочисленным «убеждающим материалом» относительно действительного хода событий при «взятии» Казани или «усмирении» Новгорода, «освоении» Сибири или «покорении» Кавказа, «просвещении туземцев» Средней Азии или «присоединения» Крыма (список можно продолжить), отметим лишь, что Москва, невзирая на военную мощь, широко применяла также тактику подкупа (и не только в военном деле), приращения верхушки племен, сеяния распри и тому подобное, то есть использовала известный принцип «разделяй и властвуй». Так, после нескольких неудачных попыток завоевания Казани, когда стало понятно (Покровский, 1943), что, «пока мари и Казань вместе, Казани не возьмешь», часть мари («так называемые летописью «горные черемисы») «была подкуплена», а в результате — «казанцы были изолированы и после отчаянного сопротивления сдались». Почему именно эту часть подкупили? Возможно, потому, что другая

еще не забыла, как «московские дети боярские... 6 января 1468 года вошли к черемисам и выжгли всю землю их дотла, людей перебили, других взяли в плен, иных сожгли, именные все побрали, скот, которого нельзя было с собою увести, перебили...». Да и потом, после взятия Казани, сознается С. Соловьев (1896. — Кн. I, т. I-V. Том I. — С. 90), «нужно было еще пять лет опустошительной войны, чтобы усмирить все народы, от нее прежде зависевшие». И это только отдельный фрагмент «тихой, мирной, бескровной, религиозной экспансии»...

Вряд ли с этим согласится и великокнязь Тверь, которая задолго до Москвы восстала против татарской неволи и была безжалостно истреблена ордынским войском под предводительством московского князя Ивана Калиты. Вот, что пишет об этом В. Ключевский (1908. — С. 17-23). «Младшие, но богатые» московские князья сразу вступили в борьбу «со старшими родичами», какими были для них князья великокняжеской Твери, за великокняжеский стол. И хотя действовали они, как признает историк, «во имя силы, а не права», а потому «долго не имели успеха», все же «окончательное торжество» осталось за Москвой, поскольку «средства борющихся сторон были неравны. На стороне тверских князей было право старшинства и личные доблести, средства юридические и нравственные; на стороне московских были деньги и умение пользоваться обстоятельствами». Именно это и продемонстрировал Калита в 1327 году, когда тверской князь Александр, призвав других князей «друг за друга и брат за брата стоять... и всем вместе противиться им (татарам. — М. Л.), оборонять Русскую землю», поднял всю Тверь «на татар».

Вот тут-то и наступил «звездный» час московского князя: он сам вызвался перед Ордой «наказать» своего соперника, и уже вскоре «под его предводительством татары разорили Тверское княжество» да так, приводит слова летописца В. Ключевский, что «вся земля Русскую положила пуста», то есть опустошив все северные княжества, которые отзывались на призыв Твери (такая нечеловеческая кровожадность была присуща едва ли не всем московским князьям. В свое время, как отмечает В. Ключевский — там же, с. 50, — «Юрий Московский в Орде возмущил даже татар своим родственным бесчувствием при виде изуродованного трупа Михаила Тверского, валившегося нагим у палатки...»). «В награду ЗА ЭТО Калита в 1328 г.» получил наконец от благодарной Орды то, чего так долго добивались князья московские: ярлык на великокняжение московское и исключительное право на обдирательство с других княжеств дани для Орды. И никто в Москве ни тогда, ни позже и не подумал наложить на этого безжалостного погубителя земли Русской церковное проклятие или заклеить его изменником, как, скажем, Мазепу. Так началось печально известное «собираение земель» Москвой, а если называть вещи своими именами — московская экспансия.

Даже короткий анализ методов упомянутого «распространения влияния» вынудил выдающегося российского советского историка, академика М. Покровского завершить статью «Возникновение Московского государства и «великорусская народность» так (1943): «Российскую империю называли «торьюмою народов». Мы знаем теперь, что этого названия заслуживало не только государство Романовых, но и его предшественница, вотчина потомков Калиты. Уже Московское великое княжество, не только Московское царство, было «торьюмою народов». Великороссия построена на костях «инородцев», и едва ли последние много утешены тем, что в жилах великороссов течет 80 процентов их крови. Только окончательное свержение великорусского гнета... могло послужить некоторой расправой за все страдания, которые причинял им этот гнет». Бесспорно, вполне правомерным является распространение этого вывода также и на украинский народ.

Впрочем, началось это значительно раньше — невиданно жестоким разорением стольного Киева единокровным отпрыском великих князей киевских, как будто в насмешку над Господом прозванного Боголюбским (по

названию одноименного «вотчинного» села); это о его ужасающей резне над киевлянами 1169 года вспоминает летописец (Полное собрание..., 1962. — С. 545): «И грабиша за два дни весь град, Подолье и Гору, и манастыри, и Софью, и Десятинную Богородицу и не бысть помилования никому же»... После того беспощадного разрушения Киев так и не сможет — просто не успеет — возродиться настолько, чтобы успешно противостоять предстоящему татаро-монгольскому нашествию в 1240 г.

Даже Николай Карамзин (1988. — С. 207-220), который называет Боголюбского «кротким», «набожным», «нежным», «славнейшим добродетелями» и т. п., вынужден был признать, что «победители, к стыду своему, забыли, что они россияне (? — М. Л.): в течение трех дней грабили не только жителей и дома [пусть не вводит нас в заблуждение то, что автор ни словом не обмолвился о кровавом вырезании киевлян — Карамзин сознательно замалчивает это, «желая, — как объясняет автор, — извинить грабителей». Однако не все летописцы встают на сторону грабителя — вот какой пример противоположного подхода к оценке этого жуткого поступка со стороны северного «родственника» находим у В. Ключевского (1904. — С. 396): «...с полками своими ушел домой к отцу на север с честью и славою великою, замечает северный летописец южный». — М. Л.), но и монастыри, церкви, богатый храм Софийский и Десятинный; похитили иконы драгоценные [подробности похищения одной из них, знаменитой иконы Богородицы, подаренной Киеву цареградским патриархом, приводит В. Ключевский (там же. — С. 394): «Андрею не жились на юге (в Вышгороде, где его посадил на стол в 1154 году отец Юрий Долгорукий, заняв желанный киевский стол после смерти великого князя Изяслава. — М. Л.)... он тихонько ушел на своей родной суздальский север, захватив с собой из Вышгорода принесенную из Греции чудотворную икону Божией Матери, которая (уворованная! — М. Л.) стала главной святыней Суздальской земли под именем Владимирской». — М. Л.), ризы, книги, самые колокола». Чем не вдохновляющий пример для более позднего грабителя и кровопийцы Петра и его потомков: грабь, а история (скорее — «добродушные» историки) «извинит»...

Историю, к счастью, нельзя переделать — не выбросить нечто «плохое», не вставить что-то «хорошее» — иначе, чем погрешив против истины, т. е. прибегнув к фальсификации — сознательному извращению фактов. Но дело это весьма неблагоприятное (все равно рано или поздно истина откроется) и постыдно-бесславное, какими бы «благими» намерениями его не прикрывали...

2.4. К вопросу о норманнской версии ПРОИСХОЖДЕНИЯ НАЗВАНИЯ «РУСЬ». Коротко. Известный польский славист Г. Ловмянский, детально исследовав связь Руси с норманнами, приходит к заключению (1985.

— С. 18): «Ни сравнительно-исторические, ни ономастические, ни археологические, ни филологические источники не дают оснований говорить о завоеваниях Руси норманнами и создании ими русского государства». Значительную часть исследования занимают разведки автора относительно происхождения термина «русь». «Поскольку нет никаких следов того, что у восточных славян слово русь первоначально обозначало шведов, — отмечает Г. Ловмянский (там же. — С. 181), — предположение его ославленной формой Ruotsi не находит подтверждения, а скорее, противоречит историческим фактам». Среди других фактов исследователь приводит такой: «...восточные славяне, включая новгородцев, среди которых должны были бы быть сильнейшие традиции шведской руси, называют шведов свеями или чаще варягами. Но еще в первой половине IX ст., в соответствии с норманнской теорией, русь (выделена Г. Л. — М. Л.) должна была быть единственным однозначным термином, которым помечали исключительно шведов».

Патриарх современной российской славистики академик Б. Рыбаков, исследуя «взаимоотношение терминов «Поляне» и «Русь», приходит к заключению, что «Русь» является более поздним обозначением, которое заменило древнее имя полян», ведь на хронологию этих двух сроков прямо указал еще Нестор-летописец: «поляне, яже ныне зовомая Русь». А «временем вытеснения древнего имени полян именем россов, — по мнению Рыбакова, — следует считать V-VI ст., когда после гуннского разгрома началось заключение новых племенных союзов». И именно тогда, «в VI ст., сложилось мощное племенное объединение славянских племен, которое носило по главному племени название Русь» (Рыбаков, 1982. — С. 85-87).

К южному происхождению названия «Русь» склонялся и академик Алексей Шахматов (1916. — С. 93-94), анализируя т. наз. Начальную летопись (свод)¹. «Что же говорит Начальный свод о Руси? Он противопоставляет Русь — Словенам. Русская земля — это... Киевская область. Русь совершает поход на Царьград еще до призвания Варягов. В рассказе о походе Олега Русь — это, конечно, близкие летописцу Поляне, а Словене — это малограмотные жители севера». То, что «Начальный свод не выводит название Руси от Варягов, особенно очевидно с того, что, рассказав о захвате Киева Игорем, он сообщает: «И сел Игорь княжить в Киеве, и были у него мужья Варяги и Словене, и оттоле прозвались Русью». Однако, отмечает Алексей Александрович, «к слову оттоле приписано позже на полях слово «проищи», что полностью изменяет начальную суть фразы. Очевидно, первоначальная суть этой фразы в том, что, сев в Киеве, Игорь и его дружина назвались Русью (здесь и выше выделено А. Ш. — М. Л.); следовательно, ИМЯ РУСЬ ОНИ ПРИНЕСЛИ С СОБОЙ С СЕВЕРА, А ПОЛУЧИЛИ ЕГО НА ЮГЕ».

(Продовження буде)

¹ В «Повести временных лет» находим такую запись: «В лето 6360, индикта 15, начению Михаилу царствовать, нача ся прозывать Руская земля. О сем бо уведома, яко при сем цесари приходила Русь на Цесарьград, якоже пишашеть в летописании грецком», что на современном русском звучит так: «В год 6360 (852 год. — М. Л.), индикта 15 (летоисчисление на Руси по принятию христианства велось «от сотворения мира»). Индикт — пятнадцатилетний цикл, принятый в летоисчислении Византийской империи. — М. Л.), когда начал царствовать Михаил, стала прозваться Русская земля. Узнали мы об этом потому, что при этом царе приходила Русь на Царьград, как пишется об этом в летописании греческом». А варягов, от которых якобы «пошла» Русь, призвали «в лето 6370» (862 г.), т. е. «начи ся прозывать» за десять лет ДО ТОГО. Возможно, даже раньше, т. к. византийский император Михаил III вступил на престол в 842 году, а не в 852-м.

² Рыбаков, к слову, считает, что впервые имя народа «россов» или «руссов», который «был частью славянского массива в первые века нашей эры», появилось в описании событий VI ст. н. э. (а «обозначилось» это племя, отмечает Б. Рыбаков, еще к IV ст.): готский историк Йордан, рассказывая о смерти готского короля Германариха, называет среди союзников готов «коварное племя россомонов», правда, несколькими страницами ниже Борис Александрович в том же контексте уже называет их «враждебными к Германариху готскому»; поэтому, по мнению Рыбакова, «слово «россономы» означает «русские люди», «россы», а последнее имя, убежден Рыбаков, «связано с рекой Рось, притоком Среднего Днепра». Память о самой «древней и минимальной земле россов (опираясь на данные археологии, Рыбаков размещает племя россов-россоманов «в южной части приднепровского славянства по Роси, Тясмину и Суле». — М. Л.) сохранилась... к середине XII ст., но, — отмечает Рыбаков, — исключительно в местной киевской летописи; летописцы других городов ее уже не помнили» (там же).

³ Разработав совершенную методику для реконструкций летописных сводов XI века, предшествовавших «Повести временных лет» (ее первую редакцию историки датируют 1111 годом), А. Шахматов в первую очередь реконструировал так называемый Начальный свод 1093 года, который непосредственно предшествовал «Повести временных лет» и который дошел до нас в составе более поздних летописей (списков). Дальше он реконструировал свод Никона Печерского, составленный в 70-х годах XI века (не следует его путать с Никоновской летописью XVI века, которая в полном собрании русских летописей занимает пять томов) и самый древний свод 1037 года. Позже советские исследователи установили факт существования еще более ранней памятки — летописного кодекса, созданного во времена Владимира Святославича. По мнению Тихомирова, он был написан в первом десятилетии XI века, а некоторые ученые, в частности и Рыбаков, называют точную дату: 996 год.

О чем же повествует Начальная летопись (свод)? В пятой лекции своего знаменитого курса («Русская история. Полный курс лекций», 1872 г.) В. Ключевский отмечал: «...за Начальной летописью следует подробный и превосходный по простоте, живости и драматичности рассказ о событиях в Русской земле, преимущественно в южной, Киевской Руси XII в., а с 1201 по 1292 г. идет столь же превосходный и часто поэтический рассказ Волинской летописи о событиях в двух смежных княжествах — Галицком и Волинском. Рассказ с половины IX столетия до 1110 г. включительно по этим двум спискам (второй — Лаврентьевский список 1377 г. — М. Л.) и есть древнейший вид, в каком дошла до нас Начальная летопись... а древняя киевская летопись есть только одна из составных частей этого свода».

ПОКРОВА ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ

На початку Х сторіччя, в 903 році, грецька імперія перебувала у великій небезпеці. На столицю Царгород (Константинополь, нині – Стамбул) напало вороже військо сарацинів (сарацини – нащадки Сари, дружини Авраама, точніше нащадки невідомої Сариної, Агарі, яка народила Авраамові сина Ізмаїла «на колінах у Сари»). Сарацини – то араби). Перед лицем ворожої навали люди щиро серцем молилися до Господа та Пресвятої Богородиці про заступництво. І ось одного разу, під час палкої молитви на всенічному богослужінні, на літії у Влахернському храмі, що стояв над Чорним морем, Матір Божа вислухала гарячі молитви вірних.

Церковний переказ так розповідає про цю подію. Серед моливників була людина, угодна Богові, – святий Андрій Юродивий, а також учень його святий Єпіфаній. Вони стояли біля амвону (передня частина вівтарного підвищення – солеї, перед іконостасом, на якій священники виголошують проповіді) і слізно молилися за спасіння міста й усієї країни. Раптом, підвівши очі до неба, вони побачили Пречисту Діву в оточенні святих ангелів, пророків та апостолів. Вона молила Бога про спасіння світу, і Своєю омофором осіяла, покривала вірних на знак того, що бере народ під свою опіку (омофор – це довгий, широкий і стрічкоподібний плат. Грецьке «омофор» – наплічник. Він є частиною облачення єпископа. Омофор прикрашений хрестами й покладається на плечі архієрея, нагадуючи йому, що він повинен турбуватися про спасіння заблудлих подібно до євангельського доброго пастиря, який, відшукавши пропалу вівцю, несе її додому на своїх плечах).

Тоді святий Андрій у духовному піднесенні звернувся до учня свого: «Чи бачиш ти, брате, Царицю всіх, Яка молиться за увесь світ?» – «Бачу, отче мій духовний», – відповідав Єпіфаній. Святий муж довго споглядали на це чудесне явлення і сповістили про нього всім присутнім у храмі. Дізнавшись про це знамення милості Божої і Його Пресвятої Матері, вірні повернулися до домівок своїх переповненими духовної радості та надії. Дійсно, незабаром сарацини були переможені. Грецьке військо прогнало завойовни-

ків, і церква встановила святкувати це чудо в той самий день, коли воно сталося, тобто 1 жовтня. Від греків його перейняли й ми, і святкуємо свято Покрови (Покрову) Пресвятої Богородиці та Пріснодіви Марії 14 жовтня (1 жовтня за старим стилем).

Чому ми звертаємось до Пресвятої Богородиці з молитвою про заступництво, про покровительство? Адже сказано в Писанні, що немає іншого посередника між Богом та людьми, крім Господа нашого Ісуса Христа? Істинно, так. Немає під небом іншого Імення, даного людям, що ним би спастися ми мали. Але, як навчав святий апостол Яків, дуже могутньою є ревна молитва праведного. І коли нам тяжко, коли дух наш занеміг – ми звертаємось до праведних братів чи сестер наших по вірі: «Брате Іване або сестро Надіє, помолися за мене до Господа!» І молитва віри в здоровляє нас, недужих, і Господь підіймає нас, а коли ми гріхи були учинили, то вони нам прощаються...

І якщо таку велику силу має молитва братів наших по вірі, то наскільки ж сильнішою є молитва за нас, немічних, Пресвятої Богородиці! Наскільки ближче Вона до Господа, якщо праведність Її така повна, така безмежна, що Світло від Світла, Бог Істинний від Бога Істинного, Господь наш Ісус Христос зволив втілитися від Неї й Духа Святого! Як сказала Сама Пріснодіва (Завжди Діва) Марія: «Величає душа моя Господа, і радіє мій дух у Бозі, Спасі, моїм, що зглянувся Він на покірну Своєї раби. Бо ось від часу цього всі роди мене за блаженну вважатимуть (блаженну – себто щасливу). Церковнослов'янський переклад:

«ублажатимуть мене всі роди». – Авт.), бо велике вчинив мені Потужний!» (Євангеліє від Луки, 1 розділ, 46-49 вірші).

Ми віруємо, що Богородиця, «чесніша (більш шанована. – Авт.) від херувимів, і незрівнянно славніша від серафимів», перебуває з Господом у сфері Духа, на небі духовному, разом зі святими ангелами Божими. Віруємо, що після короткого успіння Своєю Вона, наче сон, струсила з очей мертвотність гробу, і побачила безсмертне життя та Господню славу. Віруємо, що серце Її для всіх відкрите, що чує Вона палкі молитви наші і, будучи святою й праведною, молиться до Сина Свого, Господа нашого Ісуса Христа, за нас, грішних. Віруємо, звертаючись до Неї, що не Своєю силою спасає Вона нас, але Господь по молитвах Її і по вірі нашої спасає. Що омофор Її – то молитви Її за нас, невмируща любов до тих, за кого Син Її був вмер на хресті...

І співає церква Божа хвалу Богородиці. І линуть під храмове склепіння слова святкового акафісту: «Радуйся, Радосте наша! Покрий нас від усякого зла чесним (чесним – себто дорогоцінним. – Авт.) Твоїм омофором...»

Пресвята Богородице, спаси нас!

Тропар свята: «Днесь, благовірні люди, світло празнуємо, отіновані Твоїм, Богомати, прищестям і, спозираючи на Твій Пречистий образ, покійно молимо: покрий нас чесним Твоїм покровом і збав нас від усякого зла, молячи Сина Твого, Христа Бога нашого, спасти душі наші».

Протоієрей
Олег ВЕДМЕДЕНКО
(www.vedmedenko.org)

ТУТ ОЖИВАЮТЬ ЧУДЕСА!

Якщо ви хочете побачити тридцять царство, прекрасну країну, мрія про яку, за словами художника Миколи Реріха, живе в кожній людині, зайдіть у Сімферопольський художній музей, і перед вами відкриються простори землі рідної України, як їх уявляли наші прадавні предки, сидячи довгими зимовими вечорами біля каміна. Потріскували від вогню сухі поліна дров і в його полум'ї, темряві за вікном народжувалися дивовижні історії, міфи та легенди. Уява реалізувала те, що люди не могли зробити в дійсності.

Майже п'ятдесят картин художника з Джанкою Володимир Литвина зберегли зачарування первісного, не займаного цивілізацією лісу, в якому живуть старичок-боровичок («Лісовик»), «Хатина Лісовика», співуча пташка-діва Сирина («Ніч», «Казкова пташка», «Сирин»), Баба-Яга в хатинці на курячих ніжках, Кошій Безсмертний, у заводі ніжиться «Русалка, яка рахує зірки», замислюють свої підступні дії пушкінські персонажі Наїна і Чорномор, а навколо могутнього дуба все «ходить кіт учений».

Для величезного портрета царя злих сил Кошія живописець використовує фарби холодних тонів: зелену, фіолетову, чорну, сіру і від цьо-

го набуває похмурого вигляду не лише казковий персонаж, а й уся картина. Кошій могутній, всесильний, однак безсмертя втомлює його, він глибоко нещасний.

Зовсім інший образотворчий підхід застосовує автор для вираження кращих рис національного характеру – душевної чистоти, ліризму і водночас мужності, готовності до подвигу в ім'я рідної землі. Його образи багатирів-захисників наділені величезними фізичними і моральними силами («Богатир у дозорі», «Силонька», «Богатирський сон»).

Живописцю близькі творчі пошуки видатних російських художників Віктора Васнецова, Михайла Врубеля та

Івана Білібіна. Для втілення своїх задумів на полотні обирає олійний живопис, акварель, пастель, гуаш, кольорові олівці, срібну та мідну пудру, кулькову ручку. Рами, які автор сам вирізує із дерева чи обтягує сосну мішковиною, жодного разу не повторившись, не лише прикрашають картини, а й продовжують простір казкових зображень. Він жив у цьому світі чудес поряд із кам'яною квіткою та іншими самоцвітами Хазяйки мідної гори відомого російського казкаря Павла Бажова. На околиці маленького гірничого містечка Карпінська на Північному Уралі пройшли дитинство та юність художника. Там же він закінчив Краснотур'їнське художнє училище.

Кримчанином В. Литвин став у 1998 році, переїхавши в Джанкою. Працював оформлювачем, різьбярем по дереву, служив у пожежній охороні. Тривалий час живописом практично не займався. Одного разу, розповідає він,

з'явилося бажання взяти в руки фарби і намалювати щось особливе, не комерційне – натюрморт чи пейзаж на замовлення, а для себе, для сім'ї. На це його надихнуло читання щовечора разом з дружиною Оленою, вчителькою російської мови та літератури, казок для підростаючих дітей. Так виникла тема «Лукомор'я» – місця, де живуть чарівні птахи і звірі, богатирі, здійснюються різні чаклунства.

Одна з його перших робіт цієї серії – міфічний «Цар Кошій» демонструвалася в Сімферопольському художньому музеї в 2000 році на виставці однієї картини. Через два роки тут було розгорнуто його персональну експозицію.

У центрі нинішньої персональної виставки «Біла Лукомор'я» розміщено одну з великоформатних картин В. Литвина – «Богатир» з конем, вірним другом і помічником. З неї і розпочалася для присутніх на презентації школярів екскурсія по залу, в якому ожив внутрішній світ дитини, переданий на генетичному рівні від одного покоління до іншого. Він захоплював своїми таємницями і не переставав ди-

вувати. І це відобразилося в дитячих запитаннях:

- Хто такий богатир?
- Людина, сильна і мужня, яка може захистити народ і землю, якщо станеться біда,
- відповідав їм художник.
- Де живе Кошій?
- У печері.
- Скільки часу займає малювання картини?

— По-різному. Іноді виконую роботу за два тижні, а іноді – за півроку. Буває, що відкладаю її, якщо змінюється настрій, і продовжую тоді, коли з'являється натхнення.

Наприклад, для найбільшої за розміром на виставці кар-

тини «Закон – тайга, ведмідь – хазяїн» В. Литвин спочатку виготовив різьблену з дерева раму. Працював над нею три роки. Півтора місяця розробляв ескізи композиції, а намалював за чотири місяці. А його малюнки на дерев'яних дошках більше схожі не на картини, а на чарівні скриньки з секретом.

Син художника Іван, якому п'ятнадцять років, розповів мені, що бачив, як створювалася кожна з картин експозиції. Вдома найбільш яскраві з них розвішуються на стінах у кімнатах і майстерні. До цієї колекції батька додає свої живописні твори і його старша сестра Марія, студентка п'ятого курсу Кримського художнього училища ім. М. Самокиша, майбутній дизайнер.

Виставка «Біла Лукомор'я» відкриває двері у світ, в який дорослі не часто заходять. Дивовижні звірятка на невідомих доріжках лісу і морської затоки, у підводному та підземному царстві ближчі дітям. Вони вірять у чарівність казки, бо лише в ній буває справжнє диво, добро перемагає зло, світло – темряву і торжество краса та справедливості.

Валентина НАСТІНА
Фото Олекси Носаненка

ОФОРМИТИ ПЕРЕДПЛАТУ на всеукраїнську загальнополітичну і літературно-художню газету «Кримська світлиця» та інші культурологічні видання ДП «Національне газетно-журнальне видавництво» (газету «Культура і життя», журнали «Українська культура», «Український театр», «Театральний Київ», «Музика», «Пам'ятки України: історія та культура») можна в будь-якому поштовому відділенні зв'язку України. У країнах далекого зарубіжжя оформити передплату на ці видання можна через сайт www.presa.ua на сторінці «Передплата On-Line». Передплатити та придбати окремі примірники видань в електронній версії можна за адресою – <http://presspoint.ua/>. Така послуга доступна в будь-якій країні світу. Довідки за тел.: (044) 498-23-64; e-mail: nvu.kultura.porhun@gmail.com